

Тиждень

український www.ut.net.ua

МІНІСТР ОСВІТИ ІВАН
ВАКАРЧУК ПРО
НОВІ ПРАВИЛА
ВСТУПУ ДО
ВНЗ. СТОР. 14

№ 39 (48) 26 ВЕРЕСНЯ – 2 ЖОВТНЯ 2008 р.

І ЗНОВУ ЛЬОНЯ

Ще один земельний скандал
у центрі Києва. Стор. 24

ВСЕСВІТНЯ КРИЗА

Крах у фінансовому центрі
й на околицях світу. Стор. 28

ІВАН МАЗЕПА

Психологічний трилер.
Стор. 40

Страх спецслужб

Канцелярське прокляття української розвідки.
Стор. 20

ПЕРЕДПЛАТНА КАМПАНІЯ 2008 РОКУ

Оформити передплату ви можете:

Тиждень

український www.ut.net.ua

1. У редакції:

- заповніть квитанцію;
- оплатіть її у будь-якому найближчому відділенні банку;
- розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон;
- відправте заповнений бланк замовлення (квитанцію про оплату):

- факсом: (044) 503-37-41, 258-88-48
- поштою: ТОВ «Український тиждень», вул. Васильківська, 2а, м. Київ, 03040

Вартість редакційної передплати журналу «Український тиждень»:

- 1 місяць – 14 грн;
- 3 місяці – 42 грн;

2. У будь-якому відділенні зв'язку «Укрпошта».

Передплатний індекс – 99319

3. У передплатних агенціях:

АТЗТ «САММІТ» (м. Київ)
(044) 254-50-50 (багатоканальний)

ДП «САММІТ-Крим»
(м. Сімферополь) (0652) 51-63-55, 51-63-56

Філія ДП «САММІТ-Крим» (м. Ялта)
(0654) 32-41-35

ТОВ НВП «Ідея» (м. Донецьк)
(062) 304-20-22

«САММІТ-Харків»
(0572) 14-22-60, 14-22-61

«САММІТ-Кременчук»
(0536(6) 3-21-88, 79-61-89

ДП «САММІТ-Дніпропетровськ»
(056) 370-44-23, 370-45-12

ТОВ «ПресЦентр»:
(м. Київ) (044) 536-11-75, 536-11-80
(м. Запоріжжя) (0612) 62-45-39

ТОВ «Фірма Періодика»
(м. Київ) (044) 278-00-24

ТОВ Агенція передплати «Меркурій»:
(м. Київ) (044) 248-88-08, 249-98-88
(м. Кременчук) (0536) 70-03-84

ТОВ фірма «Меркурій»:
(м. Дніпропетровськ)
(056) 721-93-93, 721-93-94
(м. Новомосковськ) (05693) 6-00-93
(м. Павлоград) (05632) 6-00-93

ТОВ «Донбасс-Информ»

(м. Донецьк) (062) 345-15-92,
345-15-94

ТОВ «Медіа-Прінт» (м. Черкаси) (0472)
45-31-13, 45-25-10

ПП «Медіа-Новости»
(м. Полтава) (0532) 50-90-75

ТОВ «ВПА» (м. Київ)
(044) 502-02-22

ЗАТ «Передплатна агенція "KSS"»
(м. Київ) (044) 585-80-80

Агентство передплати та доставки
«Бліц-Преса» (м. Київ)
(044) 205-51-16, 205-51-50

ДП «Фактор-Преса» (м. Харків)
(057) 738-75-33

ТОВ Передплатна агенція «Статус»
(м. Київ) 391-74-51

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	322012	
			МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
	Адреса платника, телефон			
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
	період:			
касир	платник (підпис)			сума, грн

квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	322012	
			МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
	Адреса платника, телефон			
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
	період:			
касир	платник (підпис)			сума, грн

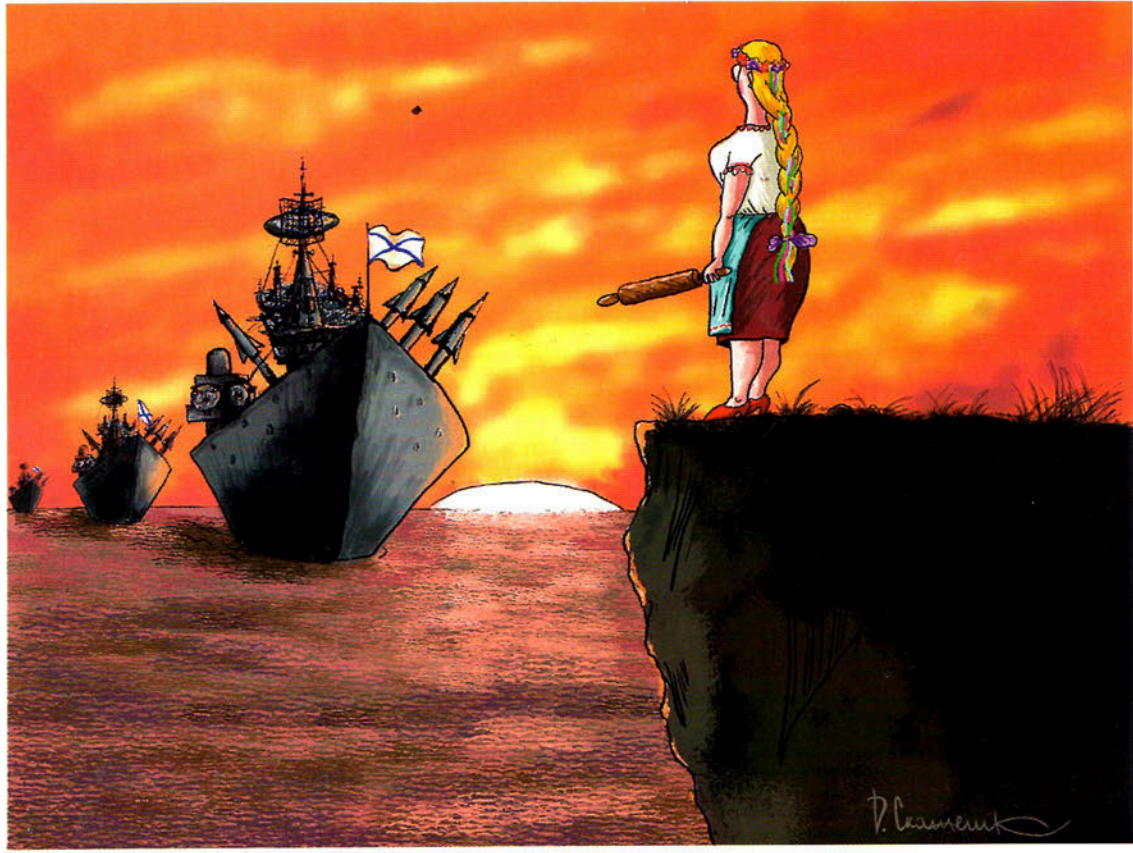
За детальною інформацією
звертайтеся за тел. (044) 503-37-41
менеджер з передплати
Кашук Тетяна
kta@ut.net.ua

ОБРАЗ

Російський флот самостійно боротиметься з піратами, які тероризують міжнародний морський рух поблизу узбережжя

африканської країни Сомалі, заявив командувач Військово-Морського флоту Росії адмірал

Владімір Висоцький. Згадується старий радянський анекдот: «Гуцульське село, квітень 1961-го. Хлопчик: -

Тату, тату, москалі в космос полетіли!!! Вуйко (меланхолійно): - Усі?» Малюнок Дмитра Скаженника.

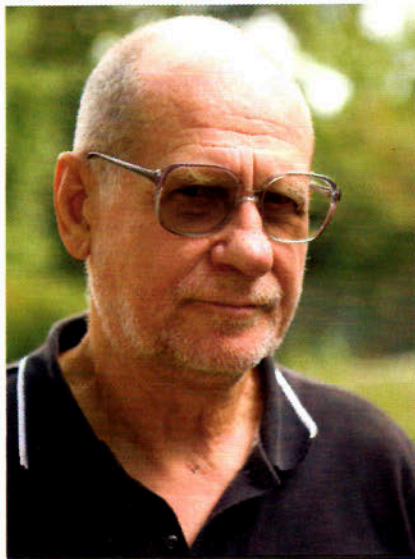
Тижень

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»
Шеф-редактор Юрій МАКАРОВ
Головний редактор Роман Кульчинський
Заступник головного редактора Павло Солодько
Редактори Анатолій Бондаренко, НАТАЛІЯ Васютин, Роман Кабачий, Ігор Кручик, Андрій Лаврик, Катерина Липа, Сергій Лук'яничук, Вікторія Поліненко
Спеціальний кореспондент Марія Старожицька
Журналісти Анна Бабінець, Богдан Буткевич, Василь Васютин, Дмитро Губенко, Сергій Гузь, Інна Завгородня, Антон Зіжора, Вероніка Кіфчак, Олександра Киричук, НАТАЛІЯ Петринська, Олена Чекач
Літературний редактор Олександр Григор'єв
Контент-редактор сайта Таня Овчар

Виконавчий директор Роман Чигрин
Фінансовий директор Андрій Решетник
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Надя Кельм
Дизайнери Ганна Єрмакова, Тимофій Молодчиков, Сергій Сторчай
Художники Андрій Єрмоленко, Павло Ніц
Більд-редакція Анатолій Белов, Кирило Хайлов, Вікторія Буянова
Фотографи Андрій Ломакін, Євген Котенко
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Коректори Марина Петрова, Світлана Стоглова
Відділ реклами Олена Карпенко
Відділ ПРОМО та PR НАТАЛІЯ Хап'ян
Відділ розповсюдження НАТАЛІЯ Астаф'єва
Відділ маркетингу Ганна Кашеїда

Свідоцтво про державну реєстрацію
 КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
 Друк ЗД «Бліц-ПРИНТ»,
 Київ, вул. Довженка, 3
 № зам. 57811
Наклад 30 700
Адреса для листування
 03040, Київ,
 вул. Васильківська, 2 а
Телефон (044) 503 3740
 Виходить щоп'ятницю
 Розповсюджується
 в роздрібній торгівлі
 та за передплатою
Ціна договірна
 Передплатний індекс 99319

Орудував прикладом

АНАТОЛІЙ СТРІЛЯНИЙ
публіцист

1920 рік. Містечко на Полтавщині. Молодий комуніст Горобенко, який відчуває в собі свербіж українства, направлений учителем української мови в педучилище. До революції там була гімназія, що її він закінчив. На педраді його перебиває один із викладачів: «Мне кажется – это несколько неудобно, што лектор украинского языка гаварит здесь по украински... Ведь ми не понимаем...» Горобенко відповідає «з небувалою силою»: «Тут сидить справжня контрреволюція!». І додає «протяжно й урочисто»: «Мені нема чого більше говорити з вами. Тут є тільки робота для чека».

Це з повісті «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича (відбув 20 років ГУЛАГу). Закінчується тим, що Горобенко напрошується в команду для розстрілу мужиків-заручників у село, де вбили його однопартійців. Ті вигрібали в селян зерно. «Висадив усю обойму», далі орудував прикладом. Потім міг, як автор, узятися за перо. Звичайна біографія в тому художньому поколінні.

Які, до біса, «жертви сталінського терору»? Перед нами бійці – бійці українського національно-комуністичного руху. Хотілося б, щоби це було не так, але це було так. До початку 1920-х років вони були переможцями в громадянській війні. Від них несло порохом, кров'ю та карболом тифозних бараків. Вони стріляли, й у них стріляли. Вони не знали пощади, та і їх не щадили. Ахметов із Пінчуком заговорили б у них не те що по-

українському, а хоч по-китайському після першого ж приводу в ЧК. Тільки навряд чи вони були б потрібні. «Всіх панів – до 'дної ями». Вирізали, випалили всі паростки демократичного, їхньою мовою – буржуазного життя в Україні.

Вони ненавиділи міщанство – попсу й гламур. Це ріднило їх із людьми відбірної культури. Ті й інші бачили в міщанстві абсолютне зло. Зараз, коли ми тільки починаємо задихатися в його випаровуваннях, можемо уявити собі, як було їм. У одному, щоправда, їм було легше. Вони вірили в просвіту, а ми знаємо, що тут вона безсила так само, як реформи й революції.

Ними володіло спокійне відчуття національної гідності. В них не було нічого від неучької задержуватості Тягнибока. Комунізм рятував їх від антисемітизму, русофобії, народопоклонства. Класовий підхід виключав усю цю гидоту. Їм був чужий стан другорядності. Адже комуніст володіє всією істиною. Він не чекає оцінок, а виставляє їх, причому – всьому на світі, й нікому – відмінно. Навіть улюбленому пролетаріатові ставить трійку, оскільки тому не встачає грамотійки, а «комуністом можна стати тільки тоді, коли оволодіє усіма досягненнями людства» (Ленін).

Їм було невідоме те підле тремтіння, яке відчув у собі Пушкін при зустрічі з царем. Їх вело слово *гордое* «товариш». Я Сталінові товариш, і Сталін – мені товариш. Авторитетами

для них були тільки мертві – Маркс, Енгельс, Ленін. Треба було фізично знищити цей тип комуніста, щоб запанував холоп із червоною книжечкою. Їхні ніздрі ще роздувалися від січі, а вони вже починали – безтрепетно й діловито – створювати свою нову культуру. Думку про те, що треба хоча б щось брати з російської культури, хай і краще, вони вважали позбавленою логіки. Все краще, як і гірше, вона взяла й бере у Заходу – ось і ми братимемо в нього. Навіщо нам передавальна ланка? Поляки без неї обходяться, чехи, серби – обійдемося й ми. Мов не знаємо? Так вивчимо!

Розстріляне Відродження – вираз вдалий, але це успіх у холодній війні з радянщиною. Слід було б говорити про Розстріляне Зародження – зародження української гілки європейської культури ХХ ст.

Таврувати сталінізм за це злодійство – те саме, що вовка, який побував у кошарі. Імперія, котра змінила прапор, подавила антиімперський рух, не давши йому дійти до бунту. Що їй залишалося? Так роблять усі імперії, поки в них є сила. М'ясоїдне не може стати травоїдним.

Розділяти ж у Горобенках національне й комуністичне нікому не заціплено, та не зайвим було би при цьому усвідомлювати, що за таку справу вони поставили б нас у ряд тих заручників. «Перед ним тулуб із розтрощеним черепом, як опудало, гучно гупнув на землю».

ФОТО: ПАВЛО СОЛОДЬКО

34 СВРОЛУКАШЕНКО
Білорусь повертається до Росії задом

ФОТО: ЄВГЕН КОТЕНКО

52 НАФТОВА ЗЕМЛЯ
У прикарпатській Надвірній – зарплати більш, ніж в Іспанії

ФОТО: ЄВГЕН КРИКУНОВ

62 АФРИКОЮ НА ВЕЛОСИПЕДІ
Українець в африканській Гані: «Соромно за колір шкіри»

ОБРАЗ

1 КАРИКАТУРА ТИЖНЯ.
Малюнок Дмитра Скаженника

ОСОБИСТА ДУМКА

2 ОРУДУВАВ ПРИКЛАДОМ.
Авторська колонка Анатолія Стрляного

НА ЧАСІ

4 ФОТО ТИЖНЯ.
«Майдан» по-угорському

6 ТЕНДЕНЦІЯ ТИЖНЯ.
Солженіцини української влади

11 ОЦІНКА.
НЕпорядок денний

ВПРИТУА

14 ФІЗИКА ЗМІН.
Плани міністра освіти Вакарчука

20 СПОВІДЬ РОЗВІДНИКА.
Полковник українських спецслужб – цілком відверто, але анонімно

23 ФОКУСНИК ДАНИЛИЧ.
Кучма в польоті, але на посадку не йде

24 МУЗЕЙНИЙ ДЕТЕКТИВ.
Земельна афера в центрі Києва

28 ЧОРНИЙ ВЕРЕСЕНЬ, СИНЄ НЕБО.
Фінансовий ураган над Нью-Йорком

28 КРИЗА ЄВРАЗІЙСЬКОЇ НІГЕРІЇ.
У Росії все за Марксом: багатшають, бідні біднішають

31 ЕКОНОМІКА АМЕБИ.
Фінансові урагани Україну не зачепили

32 САМОРОБНА ПЕНСІЯ.
Захист від бідності на старості років: мрія й реалії

34 СВРОЛУКАШЕНКО.
Білорусь повертається до Росії задом

38 ІНІЦІАТИВА ЗНИЗУ.
Лист бомжа покликав *Тиждень* у відрядження

ТЕМА ТИЖНЯ

40 МАЗЕПА.
Культурний герой

МИ

52 ПОРУЧ ІЗ НАФТОЮ.
Прикарпатська Надвірна – надія України?

57 МІЙ ФРЕНД ТАРАС ШЕВЧЕНКО.
Авторська колонка Оксани Форостиної

58 ПРИВИД БАТУРИНА.
Місто часів Мазепи у свідченнях сучасників та археологів

НАВІГАТОР

62 ТЯГАР БІЛИХ.
Українець в африканській Гані: «Соромно за колір шкіри»

68 ЗАПАХОМ ПО МІЗКАХ.
Запахи впливають на нашу поведінку, оминаючи свідомість

70 «7» НА ТИЖДЕНЬ.
Львів відлихоманило актуальним мистецтвом

72 АРТ-ТАМПАКС.
Авторська колонка Іди Ворс

74 МИСТЕЦТВО «ВІД МАВПИ».
Ілля Чічкан із пензлем і без хвоста

76 ВІДГУКИ.
Вистави, фільми, виставки, книги, музичні записи

78 АНОНСИ.
Коротко про культурні події

НАШ ТИЖДЕНЬ

80 Кілька слів від журналістів *Тижня*

Консалтингова компанія «KIMO»
тел: (044) 536 96 70/76

Запрошуємо на семінар
«Фінанси для нефінансистів:
ефективне управління фінансами компанії»

15 - 16 жовтня, м. Київ

www.kimo.ua

| НА ЧАСІ |

«Майдан» по-угорському

Світові медії вже настільки звикли до масових заворушень в Угорщині, що навіть не реагують на них. Подібні події відбувалися тут і позаторік, і торік: минулої суботи в Будапешті демонстранти за допомогою спочатку старого взуття, а потім каменів із бруківки та «коктейлів Молотова» вчергове вимагали відставки уряду соціалістів, який проголосив режим жорсткої економії, урізання бюджетних витрат, соціальних виплат і дотацій. Про жертви не повідомляють, але зрозуміло, що зовсім без крові й синців такі заходи не обходяться. Знову час згадати мирний Майдан і усвідомити, що приналежність до Європи вимірюється не лише членством у Євросоюзі.

П'ЯТЬ ОБЛИЧ

ТІНА КАРОЛЬ
отримала церковний орден

Співачка Тіна Кароль визнана гідною церковного Ордена Святої Великомучениці Катерини I ступеня за високі за-

слуги перед Українською Православною Церквою (МП).

ВЛАДІМІР ЖИРИНОВСЬКИЙ
знає, коли Росія введе війська в Україну

«Якщо власті України почнуть фізичне знищення російського населення або репресії проти

нього, Росія матиме право здійснити збройне втручання», — заявив лідер ЛДПР. За його словами, все залежить від населення Криму.

ОЛЕКСІЙ ПУКАЧ
переховується в США?

Екс-керівник Департаменту зовнішнього спостереження та кримінальної розвідки МВС України, якого розшукують у зв'язку з убивством журналіста

Георгія Гонгадзе, перебуває, за неофіційними даними, в США. Про це заявив Олександр Мороз, лідер Соцпартії, вийшовши після допиту в ГПУ.

ВІКТОР ЯНУКОВИЧ
носив орден-фальшивку

Орден Святого князя Александра Невського, яким у Росії було нагороджено лідера ПР, визнаний недійсним. Академія

проблем безпеки, оборони та правопорядку, будучи громадською організацією, незаконно використала символи й атрибути державної влади, стверджує Генпрокуратура РФ.

ДМИТРО ВІНОГРАДЕЦЬ
отримав квартиру

Параолімпійський чемпіон отримав ключі від нової квартири від влади Полтавської об-

ласної команди України на Параолімпіаді в Пекіні виборов 4 олімпійські нагороди — дві золоті, срібну та бронзову.

Солженіцини
української влади

Цього тижня політичний абсурд сягнув, скажімо так, локального максимуму

Про максимальну точку абсурду не йдеться, шановні телеглядачі, бо політикам на те й даний язик, щоб регулярно ляпати дурниці.

Клерки пана Балоги й далі звинувачували Юлію Володимирівну в державній зраді. Тимошенко назвала Віктора Андрійовича людиною несповна розуму. Потім регіоналка Ганна Герман із характерним діаспорним акцентом натякнула, що бютівець Портнов частенько ходить до кав'ярні біля офісу Партії регіонів, від чого бютівці почали відхрещуватися. Від переговорів про нову коаліцію взагалі всі відмахуються руками, крім ПР — ті, навпаки, кажуть, що з усіма фракціями проведуть бесіди.

А сторони прем'єра й президента одна з одною не ведуть розмов, а обливаються поміями. Логічним продовженням став суто жіночий скандал: Тимошенко сказала, що Раїса Богатирьова торгує трамвадом. Відповідь Богатирьової була

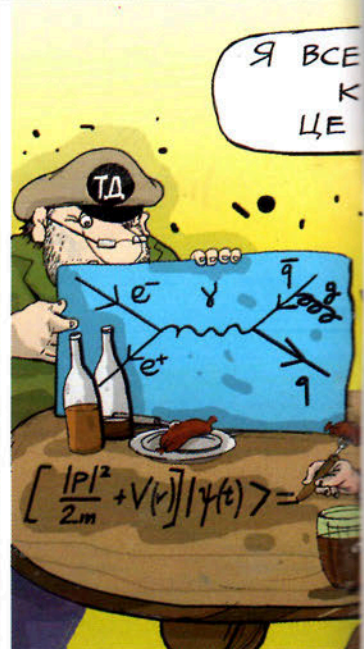

асиметричною — вона звинуватила Тимошенко в... зриві реформ. Імідж наркодилера, без сумніву, підриває образ політика в очах домогосподарок, зате відкриває широку дорогу до сердець молодого електорату.

Для чоловіків такої яскравої теми не вигадано. Звинувачення в кілерстві — застарілий прийом. Можна

ХРОНІКИ ТЕОДОРА ДРАЙВЕРА
КІНЕЦЬ СВІТУ

ТЕОДОР ДРАЙВЕР БОЇТЬСЯ КІНЦЯ СВІТУ

СЛОВО

НА ЧАСІ

порадити політикам звинуватити один одного в педофільї та інших протиприродних статевих стосунках. Хоча ні, виборець і без того їх так називає.

Наркотики, зрив реформ, державна зрада, статеві стосунки — нормальні політичні новини, на них уже й уваги не звертаєш. Шановні телеглядачі перемикають на серіал —

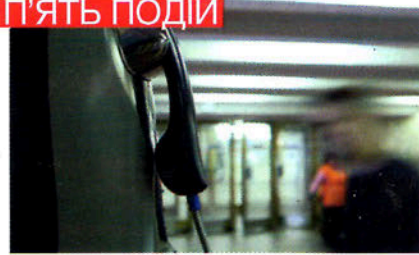
там хоч видно, що наркомани й убивці несправжні. І щоб розбурхати байдуже електоральне болото, в бій пішли старші люди — дисиденти, які були авторитетами громадської думки в 1990-ті. Борці за незалежність зі стажем — це не якісь там клерки.

Спершу адепт РУН-віри й автор Декларації про незалежність Левко Лук'яненко звинуватив Ющенка в намаганні «узурпувати владу». Потім ще два володарі умів 1990-х — Євген Сверстюк і Степан Хмара дали гідну відсіч панові Лук'яненку: мовляв, це провокація проти єдиного в новітній історії України свідомого президента, і кожен «патріот мав би схопитися за голову».

І всі троє розповідають про змову, зраду, аморальність, інформаційну атаку та «перетворення України на Малоросію». Воно все, може, й так, але найбільше, що викликало залучення колишніх моральних авторитетів до політичних новин, — це невелике пожвавлення на форумах і кухнях традиційних «юлефанів» і «ющефілів». Пересічний шановний телеглядач не знає, хто такі Лук'яненко й Сверстюк. Йому жити хочеться і любити, а не думати, хто правий із двох Ю.

Павло Солодько

П'ЯТЬ ПОДІЙ

ДОРОГІ РОЗМОВИ. З 1 жовтня абонплата за користування телефоном у містах України зростає на 20%.

ВИБУХ. У Дрогобичі (Львівська обл.) у 9-поверхівці вибухнув побутовий газ. Одна людина загинула, семеро — в лікарні.

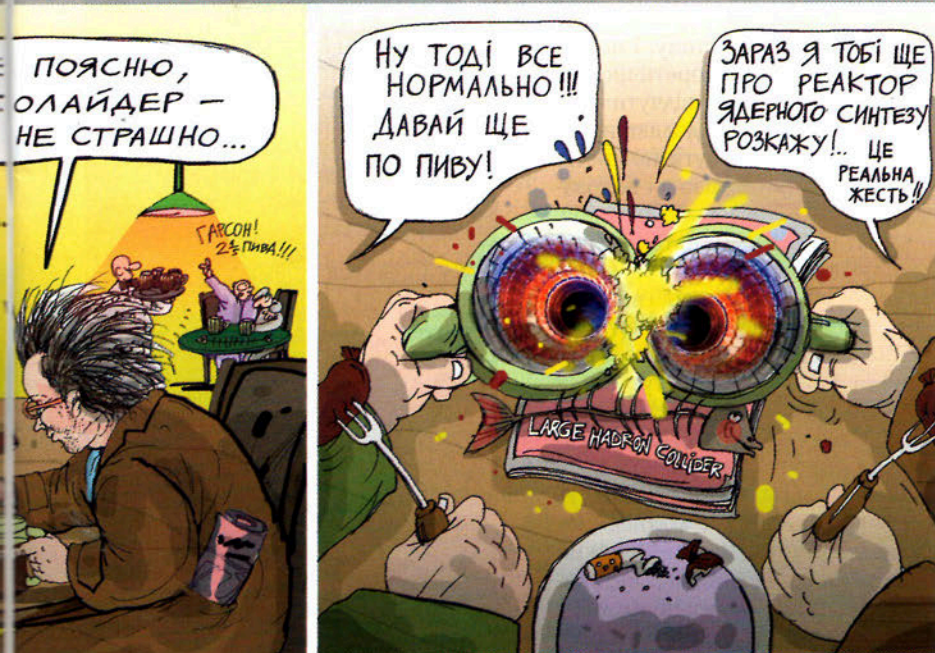
БЕЗ ПРАВ. Ухвалено закон, яким передбачено 10 років позбавлення прав водіїв, що кермували у нетверезому стані.

ЗАСУДЖЕННЯ. Конгрес США засудив Голодомор 1932-1933 років в Україні і ушанував пам'ять його жертв.

ТЕХНОЛЕНД. В Єнакієвому (Донецька обл.) на базі шахти «Профінтерн» створюють гірничо-металургійний музей.

ІСТИНИ

КІНЕЦЬ СВІТУ ПЕРЕНОСИТЬСЯ

Повінь-2

Через безперервні дощі Західній Україні знову загрожує «велика вода»

Внаслідок затяжних дощів вірогідним є повторення повені в Західній Україні. Зараз спостерігається підвищення рівнів води над поточними значеннями на річках басейнів Сяну, гірської частини Дністра (Львівська та Івано-Франківська області), Пруту, Сірету — на 0,5–1,5 м.

На Львівщині минулого тижня оголошено штормове попередження на 7–10 днів й очікується підвищення рівнів води на річках басейну Західного Бугу. Бійці МНС уже рятують підтоплені дощовими та ґрунтовими водами підвальні приміщення приватних будинків, городи та окремі ділянки автомобільних доріг місцевого значення.

Варто зауважити, що найближчими днями в Україні збережеться дощова погода, в південній частині, центральних та північних областях — місцями сильні дощі, на півдні — грози. Опади поменшають лише на початку жовтня.

Тим часом віце-прем'єр Олександр Турчинов уже збентежений ситуацією, що склалася. Він не виключає, що Кабмін може ініціювати розгляд питання про невідповідність посадам губернаторів західних регіонів

України у зв'язку з незадовільними темпами відновлювальних робіт після повені, що сталася 23–27 липня. Турчинов зазначив, що, незважаючи на персональне запрошення, для участі в засіданні Центрального штабу не прибув жоден із глав обласних адміністрацій. «Наприкінці жовтня закінчуються терміни надзвичайного стану. І це повинно бути не лише теоретично. Всі громадяни мають це відчутти», — підкреслив Турчинов, додавши, що до цього часу мали бути повністю відновлені енерго-, газо- і водозабезпечення постраждалих регіонів, водозахисні споруди, автомобільні дороги й мости.

Втім, губернатори у своє виправдання надали інший аргумент. «У нас повно роботи й немає коді їхати до Києва. В нас тут люди мерзнуть без житла при температурі, яка опускається нижче 8 градусів, а вони нас у Київ як на килим викликають. Нехай тепер прийдуть і подивляться, що тут коїться», — каже губернатор Івано-Франківщини Микола Палійчук, натякаючи, що з собою урядовці могли б і грошей прихопити, аби до кінця виплатити потерпілим від повені обіцяну допомогу.

Справи мажорні

Вбивці за кермом: Каліновського шукатимуть, а Петросяна «відмазали»

Рішення про закриття кримінальної справи за звинуваченням Сергія Каліновського в скоєнні ДТП, в результаті якої загинули дві людини, скасовано прокуратурою Києва. Досудове слідство у справі про ДТП, винуватцем якої був син Марини Фірташ, екс-дружини бізнесмена Дмитра Фірташа, на сьогодні ще триває. «На цей час обвинувачений перебуває в розшуку», — відзначила Мирослава Мушка, прес-секретар прокурора Києва.

А от справу Фелікса Петросяна, сина заступника голови Одеської облради, таки закрили, посилаючись на відсутність складу злочину. Нагадаємо, Фелікс своїм джипом пошкодив 11 авто, водій одного з яких — загинув.

НАТХНЕННЯ

Тепло за потребами

Президент закликав уряд разом із регіональною владою в прискореному режимі розпочати опалювальний сезон. «Люди мають отримати тепло згідно з реальними потребами, а не за календарним принципом — очікуючи офіційної дати 15 жовтня. Ми разом маємо зробити цей крок назустріч громадянам України. Саме дії на благо людей здатні об'єднати протилежні політичні сили та центри впливу», — заявив Віктор Ющенко перед відльотом до США.

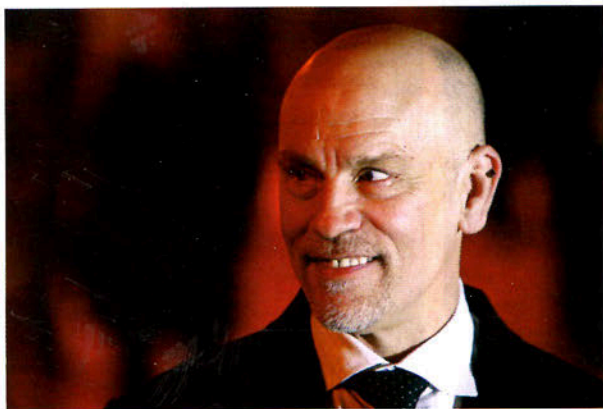
*Все брешуть в нас давно календарі —
Спекотно має бути о цій порі!*

*Вирішуйте, що легше для Кабміну,
Вернути літо чи ввімкнути каміни,
Аби той виборець, хто не відчув тепла,
Не вибавтав, що осінь вже прийшла...*

Рима Щотижнева

Поважні гості

До Ялти приїдуть Том Стоппард, Джон Малкович і Кевін Спейсі

До відкриття відреставрованого театру ім. А. Чехова в Ялті російський бізнесмен Александр Лебедев приготував жителям міста надзвичайний сюрприз — приїзд голлівудських зірок мегавеличини. Так, один день — 25 вересня, в місті гостюватимуть драматург Том Стоппард та актори Джон Малкович і Кевін Спейсі.

У скільки обійшовся російському мільярдерові приїзд американських зірок — не розголошують. Однак відомо, що тільки на реставрацію театру Лебедев витратив близько \$14 млн. За неофіційними даними, Лебедев вкладає гроші в розвиток Криму вже кілька років. На південному узбережжі півострова йому належать значні земельні ділянки та вілли.

Політ нормальний

Долар злетів до показника 5 гривень

Американський долар відвоює позиції — його вартість на українському міжбанку поступово зростає, відповідно, гривня падає. Торги колюються на позначці 5,04 — 5,0475 грн за долар. Нацбанк у події поки що не втручається й не покриває дефіцит валюти з власних резервів. Та фінансисти схильються до думки, що межу 5,05 американська валюта не перетне.

Тим часом в обмінниках України сьогодні продати долар можна за курсом 4,96 — 5,02 грн, а купити за 5,12 грн. Нагадаємо, що ще на початку літа експерти прогнозували зростання курсу долара, а **Тиждень**, у свою чергу, радив не гарячкувати й чекати стабілізації курсу.

ПОДОРОЖУЙ, ПРАЦЮЙ, ВІДПОЧИВАЙ!

Досконалість в твоїх руках!
Ноутбуки SONY VAIO

Офіційний дистриб'ютор в Україні:

БМС Трейдинг
Стабільність • Якість • Успіх

тел. (044) 572-32-32 www.bms.ua

З питань придбання звертайтеся до наших партнерів:

- Мережа магазинів COMFY (Комфі) 8-800-500-1-900
- Мережа магазинів Фокстрот - техніка для дому 8-800-500-15-30
- Мережа магазинів Ельдорадо 8-800-50-300-50
- Мережа магазинів City.com 8-800-501-50-00
- Мережа магазинів «BRAIN computers» 8-044-501-25-83
- БМС-Захід (Івано-Франківськ) 8-0342-711-189
- БМС-Лайн (Суми) 8-0542-211-146
- Гайтер (Вінниця) 8-0432-55-40-40
- Compass (Київ) 8-044-531-97-30
- Комп'ютер-Ленд (Київ) 8-044-490-67-92
- Комп'ютерна Мода (Донецьк) 8-062-381-36-85
- КПІ-Сервіс (Київ) 8-044-251-15-59
- Стек-Комп'ютер (Львів) 8-032-240-34-34
- Техніка (Донецьк) 8-062-381-58-10

SONY

www.sony.ua

VAIO

На стежці війни

Сили безпеки Пакистану знищують ісламських бойовиків і гелікоптери США

За дві доби сили безпеки Пакистану знищили щонайменше 50 ісламських бойовиків. Тим часом міністр оборони Афганістану Рахім Вардак заявив, що Афганістан, США і Пакистан обговорюють план створення єдиного військового угруповання для боротьби з бойовиками, які діють у районі афгансько-пакистанського кордону. Вардак підкреслив, що терористи не визнають кордонів і для боротьби з ними потрібні спільні зусилля. За оцінкою міністра, лише в Афганістані базуються понад 10 000 бойовиків-ісламістів. Нагадаємо, що дотепер Вашингтон наполягає на праві самостійно завдавати удари по бойовиках Талібану й Аль-Каїди на території Пакистану, а про операції афганських сил там і пакистанських на афганській території мови не йшло. А от керівництво Пакистану виступає проти операцій армії США на своїй території. Днями пакистанські військові відкрили вогонь по двох гелікоптерах США, які залетіли в повітряний простір Пакистану.

Удар по піратах

ЄС і Росія боротимуться з піратами. Кожен – по-своєму

Рада міністрів із загальних справ та зовнішніх відносин ЄС ухвалила план боротьби з піратством біля берегів Сомалі. «Ми дуже стурбовані піратством. Рада ЄС вирішила створити спеціальне відділення з координації та допомоги в спостереженні та боротьбі з проявами піратства біля берегів Сомалі», — звітував Бернар Кушнер, міністр закордонних справ Франції, яка зараз головує в ЄС.

До конкретних дій поки що ніхто не вдався, але у схвалених Радою висновках не виключається можливість проведення спеціальної морської операції. Високопосадовці кивали головами і в один голос казали, що виникнуть неабиякі труднощі, оскільки пірати інколи здійснюють напади на судна за кілька сотень кілометрів від берегів Сомалі й що не так уже легко захистити всі зони вилову риби в світі. Тим часом, Росія, яка не звикла чекати, буде діяти. Країна наразі має

намір відправити кораблі ВМФ до берегів Сомалі для боротьби з піратами. За словами Владіміра Висоцького, головнокомандувача ВМФ РФ, російські кораблі вирішуватимуть це завдання самостійно й не братимуть участі в міжнародних операціях.

Апокаліпсис відкладається

Колайдер зупинили на ремонт

Великий адронний колайдер (ВАК), робота якого була зупинена у зв'язку з технічним збоєм, запустять знову не раніше весни 2009 року. Передбачалося, що роботу ВАКа відновлять до кінця осені. Ремонт колайдера планують закінчити протягом найближчих двох місяців. Проте відновлювальні роботи ніяк не вплинуть на проведення церемонії відкриття колайдера, запланованої на 21 жовтня.

Чортова дюжина

Саркозі за розширення
G8 до G13

Президент Франції Ніколя Саркозі запропонував розширити «Велику вісімку». На його думку, G8 повинні доповнити такі країни, як Індія, ПАР, Бразилія, Китай, Мексика. «Велика вісімка» має йти шляхом трансформації, — заявив Саркозі. — Я хочу, щоб G8 стала G13». Цю пропозицію французького президента схвалила влада США. «Розширення рядів «Великої вісімки» є довготерміновим питанням, яке треба розглянути, — сказав Гордон Джондрю, прес-секретар Білого дому. — США поділяють бажання президента Франції залучити в роботу «вісімки» країни з економікою, що розвивається».

Виступаючи на 63-й сесії Генасамблеї ООН, глава Франції закликав світових лідерів до кінця року провести саміт і обговорити питання щодо розв'язання світової фінансової кризи. Президент Франції наполягає на створенні «регульованого капіталізму», коли правила стосуватимуться всіх «гравців ринку», а фінансові операції будуть прозорі. «Діяти світовим державам необхідно спільно, оскільки доля кожного — це доля всіх», — виголосив Саркозі.

ОЦІНКА

Непорядок денний

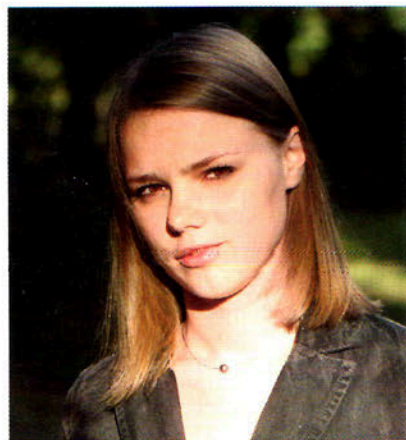
Ані депутати, ані журналісти не знають, які закони приймає парламент. Про це знають лише шестеро людей

Більшість моїх колег з інших ЗМІ вже призвичаїлися приходити працювати у Верховну Раду на 11-ту годину, хоча взагалі-то засідання розпочинається о 10-й. Приходити вчасно немає сенсу: до 11-ї спікер Яценюк радиться з головами фракцій щодо порядку денного.

Інші мої колеги просто кинули звичку ходити в Раду. «Чого я туди піду? Я ж не знаю, що вони будуть голосувати», — кажуть невтомні шукачі конструктиву й сидять по редакціях, відстежуючи стрічки новин.

Рядові нардепи — в схожій ситуації. Якщо о 10:15 ви спитаєте в пересічного депутата, котрий вештається кулуарами, не про долю коаліції, а про те, які законопроекти сьогодні розглядатимуть, ви не отримаєте відповіді. Одному парламентареві я поставила трохи наївне запитання: «Але ж ви маєте готуватися до робочого дня? Ну, там, законопроекти переглядати...». Він посміхнувся й відповів: «Готуватися треба до виборів. А переглядати Конституцію». Вже третій тиждень Верховна Рада працює в «сюрпризному» режимі. Ніхто — ані депутати, ані журналісти — не знають, навіщо йдуть до парламенту. 1 вересня, напередодні відкриття сесії, голови фракцій ухвалили процедуру формування порядку денного «сьогодні — на сьогодні». Хоча Регламент забороняє такі дії. В перші дні роботи Яценюк закликав колег виправити ситуацію, назвавши такий спосіб затвердження порядку денного «використанням права сили». Та він сам досить швидко втягнувся: останні два тижні ця проблема його не турбує. Як і робота сенсорних клавіш на депутатських пультах, які мали б унеможливити голосування депутата за відсутніх колег та про які так завзято розповідав спікер. Позиція сили виявилася надто привабливою та зручною.

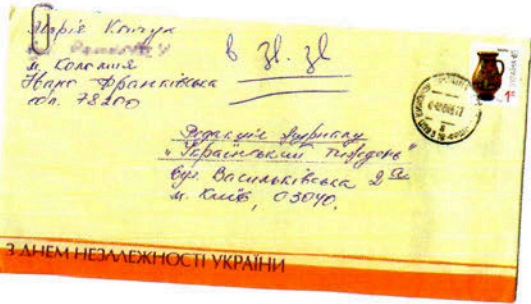
Та навіть об 11:00, коли порядок денний нібито готовий, ознайомитися з ним неможливо! Спікер ВР

АННА БАБІНЕЦЬ
кореспондент відділу політики

повертається на трибуну та поспіхом озвучує номери законопроектів, які вирішили прийняти лідери фракцій. Якщо ви не лобіст, котрий пропихає свій закон, вам не зрозуміло, про що йдеться. Адже на сайті парламенту останнім часом майже не вивішують тексти законопроектів. Технічні служби парламенту не встигають і не надто поспішають їх роздруковувати, а журналісти й депутати задовольняються тим, що встигли вихопити та зрозуміти зі слів голови ВР. На сайті Ради порядок денний з'являється, та десь наприкінці робочого дня — коли він уже нікому не потрібний.

Нині долю країни, зокрема, в законодавчому сенсі, вирішують шестеро людей: голова ВР і п'ять лідерів фракцій. Та річ навіть не в цьому. Ці люди банально не вважають за потрібне повідомити нам, що вони вирішили. З іншого боку, позиція сили, про яку говорив пан Яценюк, життєздатна лише там, де є багато слабких. Власне, ніхто й не пручається: депутати змирилися з колись принизливою роллю кнопкодавів, а журналісти непомітно перетворилися на будівничих навколокоаліційних інтриг. Бунтарі сидять по редакціях та читають стрічки новин...

Марія Копчук, м. Коломия

Прожила з сім'єю 13 років у США, вже 3 роки, як повернулася з чоловіком. Ми відвикали від повсякденного хамства й агресії. Але є фактори, які повинні бути вирішені на законодавчому рівні. Багато наших емігрантів — громадяни інших держав. Адже це і навчання у вишах, коли громадянин платить менше, ніж іноземець, це і кредити в банку, пенсія тощо. Отже, коли такі люди повертаються назад, вони змушені зберегти громадянство для того, щоб потім в 65 років оформити зароблену пенсію, щоб відвідувати дітей і внуків. Тож питання, як нам бути, адже за паспортом іноземної держави ми маємо право бути тут 6 місяців без візи, а потім стаємо негалами. А візу на постійне місце проживання в іноземний паспорт нам не ставлять, бо ми громадяни України, оскільки громадянства нас ніхто не позбавляв. Отже, якщо ми хочемо повернутися додому, зробити це легально не можемо. А ще — необхідно узаконити легальний перерахунок пенсій в Україну. Й до того часу, поки ці питання не будуть вирішені на законодавчому рівні, масового повернення в Україну не буде.

2 | ОСОБИСТА ДУМКА |

Назвати кішку КІШКОЮ

Якщо людина отримує у подарунок кішку, то це завжди дуже хороше. Але кішка — це не тільки тварина, це ще й відповідальність, це ще й любов, це ще й увага. Кішка — це не просто тварина, це ще й людина, це ще й душа. Кішка — це не просто тварина, це ще й людина, це ще й душа. Кішка — це не просто тварина, це ще й людина, це ще й душа.

32 |

Бойова нічія

«П

Подесаул, м. Дніпропетровськ
Спаси Вас Господи!

Ву в своем №31 освещали события встречи Патриарха Алексия II, напечатали мою фотографию в форме Подесаула казачкой Армии крымских казаков, где внизу под фотографией напечатаны ваши мысли, что у меня на груди и что в данный момент у меня в голове <...> Тем, кто писал статью, ставлю двойку. <...> все сводится к одному: Киевский Патриархат важнее Московского! Я бы был с этим согласен, если бы не знал, с кем и за что боролся В.И. Ленин (Бланк), кого били Минин и Пожарский, кого чистил, но до конца не успев вычистить, И.И. Сталин (Джугашвили), если бы не читал о Сионских мудрецах, не знал, что такое Хабад, не изучил бы программу Алена Далеса, разработанную в 1945 г., не ходил и не читал бы памяти Столыпина, убитого в Киеве в 1905 г. и похороненного в Печерских лаврах, не возлагал бы цветы на могилу Андрея Лещинского и похороненного на кладбище в Киеве убитого мерзавцами... и найденного без одной кровинки в теле (как Иисуса Христа).

Слюсар Б.А., м. Суми

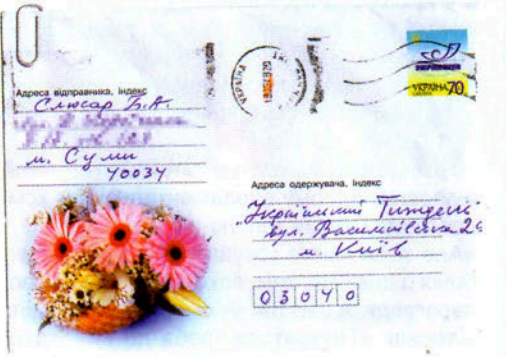
Шановна редакція «УТ», шановний Юрію Макаров!
«Защита русскоязычного населения» — це крокодилові сльози в прямому значенні цього поняття. Чому майже ніхто з політиків прямо не говорить, що сьогоднішня ненормальна мовна ситуація в Україні є результатом 300-річного імперського тиску з боку агресивної метрополії? Адже наші молодій державі так необхідні все в нормальне русло, ставити «з голови на ноги». Це процес відродження, нормалізації спотвореної ситуації.

46 | ТЕМА ТИЖНЯ |

Собі дорожче

ЯКЩО УКРАЇНА НЕ ТАКОЖЕ ЗАБІГНЕТЬ І КОМУСЬ-ТО ІНШОМУ ЗА СВОЇМ ПСМАДНАМ, НЕСТАНУ РОБОСЬКІ РИВ КОМІТЕНСЬКА МІЖ ВІДІАМІ ЗА СІ!

Відома людина... Собі дорожче... Нехай працюють в'єтнамці

Вадим

Роботаю давно и руковожу людьми в многонациональных больших компаниях....Уже лет десять, как пришел к выводу, что у русских, и особенно русских из самой России, абсолютно точно «диагностируемая» неадекватная самооценка и непродуктивный ход мыслей при принятии решений. Лучшее классика не скажешь: «умом Россию не понять». А если без поэзии, то это называется шизоидно-психическим поведением. У меня сосед с таким диагнозом. Ему достались дача и квартира от бабушки, бизнесмена изображает, указывает, где правильнее машины ставить. Ему еще лет на десять денег хватит. Потом опять революция и рассказы, что вот раньше всё было хорошо.

Киянин

Интересно, почему никому из националюг не стыдно за свое правительство, которое лижет жопу убийцам с запада. Почему никто из вас не возмутился, когда смердючие янки дербанили православную Сербию? Почему не стыдились своих американских друзей, когда те нагло влезали и продолжают влезать в дела других государств? Россия всего лишь сделала то, чему ее научили Штаты за последние 15 лет. И слава Богу, что наконец-то научилась отстаивать свои интересы. А вас, уважаемый соотечественник, скоро румыны голыми руками возьмут.

Olympic

Класна стаття, вона мені сподобалась. Росіяни через років 5–10 зрозуміють все це, хоч би пізно не було.

ЗаХар

Не до теми, та все ж. Придворний канал РЕН ТВ – єдиний загальноросійський канал, який подає правду про ситуацію в Інгусетії, а також натякнув на ФСБшний слід у пермській катастрофі.

Іван

А що ще ви хотіли від телеканалу, який «головні новини країни» трансляє іноземною мовою?

За Тижень

Дивує тільки те, що для ведення інформаційної війни Росія використовує наші канали. Питання – де нацрада й чому вона не реагує на такі дії? Та хіба тільки телеканали...

А щодо танців на кістках загиблих, то це вже тенденція. Ну, 2–3 тисячі, он 10 млн поморили голодом, і нічого, хватає нахабства ще й попрікати пам'яттю загиблих інших національностей. Див. Інтерв'ю Лаврова газеті 2000.

Іван

Шановний **Тижню!** Чи не помітили ви, що і на вашому сайті залишає коментарі товариш *suspiria*, який негативно коментує тільки ваші статті з критикою Росії. Статті про Партію регіонів, зокрема, такий вельми образливий коментар пані Богатирьової, залишає поза увагою. Вороги зайшли у ваш дім...

suspiria

Лейтмотив статті, без сумніня, тільки один. Все, не согласные с галицийской балан-

дой и пишущие на русском языке – агенты ФСБ. Фактов и аргументов никаких. Кто-то «припускає», хто-то «розмірковує». Ребята, вы спите, небось, с включенным светом, вдруг ФСБ насочит невзначай?

За Тижень

Зверніть увагу й на те, що вони не тільки постять, а ще й атакують українські інтернет-ресурси. Так уже другий тиждень поспіль піддається масованим DDOS-атакам сайт «Реальна політика», персональний сайт Ющенко та інші.

otar

У нас (сайт «Телекритика») у коментах працює бригада з Маріуполя. Я їх уже всіх знаю напам'ять.

fetzen

Варто було б згадати авторів теорії веб-бригад. А також те, як недавно дивним чином змінилася стаття про них у Вікіпедії ;)

hutorjanyn

На продовження теми статті, кому цікаво:

1. Політтехнології на інтернет-форумах (<http://hutorjanyn.livejournal.com/3142.html>)
2. Виртуальне око старшого брата (<http://www.ds.ru/ssl.htm>)
3. Украинская инструкция по ведению хохлосрача (<http://voffka.com/archives/2008/07/03/045023.html>)

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишити в блозі **ТИЖНЯ** – ut-magazine.livejournal.com або надсилати на електронні скриньки авторів журналу. Форма листування є на нашому сайті www.ut.net.ua під біографіями журналістів

Редакційна рада: Анатолій Бондаренко, Кирило Галушко, Роман Кульчинський, Юрій Макаров, Лідія Смола, Олексій Сокирко, Роман Цуприк

АДРЕСА «ТИЖНЯ»

Листи надсилайте за адресою: 03040, Київ, вул. Васильківська, 2а
Телефонуйте: (044) 503-3740; факсуйте: (044) 503-3740
E-mail: office@ut.net.ua

Редакція залишає за собою право на літредагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються.

Фізика змін

СПІЛКУВАЛИСЯ Анатолій Бондаренко, Роман Кабачій, **ФОТО:** Андрій Ломакін

Іван Вакарчук, міністр освіти та науки: тестування Тижня

Попри політичну напругу, міністр виглядає спокійним. Складається враження, що доля коаліції його не хвилює. Як справжній вчений він зайнятий наукою, точніше, проблемами, з нею пов'язаними.

У. Т.: Деякі виші, незважаючи на зовнішнє тестування, проводили свої внутрішні іспити. Це спроба повернутися до корумпованих схем зарахування абітурієнтів?

— Це зовсім не так. Те, що ми здійснили, — одна з найрадикальніших реформ в галузі освіти. Декларувати зміни можна охоче, але щойно вони торкаються нас, виникають метафізичний страх і бажання оминати ці зміни. Я очікував, що буде спротив тестуванню, що «добрі традиційні методи» захочуть, так чи інакше, вмонтувати в нову систему. Один ректор мені заявив: «Я ж не знав, що це так серйозно!...» Ще коли я був ректором, у 1992 році запровадив тестування й відчував аналогічне протистояння в університеті.

Згідно із соціопитуваннями, 72% українців підтримують ідею тестування, але політична критика наших реформ як таких посилювала позиції окремих керівників вишів. Якби суспільство було солідарне, спротив ректорів відпав би. Я зустрічався з ректорами десятки разів, і це справило позитивний ефект. Водночас, коли я прийшов на посаду міністра, більшість позицій щодо вступу на наступний рік була сформована. Наприклад, випускників підготовчих

курсів фактично приймали без особливого клопоту. Я не міг «на марші» позбутися цього баласту. Головне не те, чим довелося пожертвувати, а те, що нам вдалося впровадити систему тестувань. Я очікував навіть більше 5% тих, хто «ухилиться» від тестів. Наступного року буде менше.

У. Т.: Ви заявили, що наступного року всі пільги під час вступу до вишів буде скасовано. Чи є шанс, що це вдасться зробити?

— Умови вступу наступного року готові, обговорені, опубліковані й зараз на затвердженні в Мін'юсті. Пільги переважно знято, підготовчі відділення залишено, але їх слухачі вступатимуть до ВНЗ на загальних засадах. Нижня прохідна межа зберігається, проте виші можуть її під-

«Згідно із соціопитуваннями, 72% українців підтримують ідею тестування, але політична критика наших реформ як таких посилювала позиції окремих керівників вишів. Якби суспільство було солідарне, спротив ректорів відпав би»

німати від 124-х балів до, скажімо, 150-ти, чи вище, за рішенням приймальної комісії, щоб тримати рівень.

У. Т.: Пригадується, прем'єр Юлія Тимошенко напередодні іспитів висловила сумнів щодо необхідності проведення тестів.

— Був шокований, почувши про це випадково по телевізору. За день перед цим пояснював, що в жодному разі цього не можна робити. І, як виявилось, країна була готова до цієї реформи. Коли перше тестування відбулося, 22 квітня, я зрозумів: перемога — за нами.

У. Т.: В Україні значною є кількість «липових» вишів. Була гучна

кампанія з їх ліквідації, але вони й досі працюють. Чому?

— Частина приватних ВНЗ дають гарну освіту. Частина ж, із примітивним рівнем освіти, не мають права на існування. Деякі з цих установ самоліквідуються: один інститут цьогоріч не набрав жодного студента. І навпаки: якісний ВНЗ шукає освіченого абітурієнта. Київські університети, для прикладу, значно розширили географію набраних студентів. Унаслідок тестування діти з високими балами не побоялися й приїхали до Києва.

У. Т.: Ви знаєте, як побороти практику так званих благодійних внесків, без яких студентів ані залікову не видають, ані в гуртожиток не поселяють?

— Є доручення уряду, розпорядження міністерства, яке встановлює рівень оплат. Проблему потрібно вирішувати на законодавчому рівні, й це буде зроблено, хоч сьогодні ми можемо лише рекомендувати.

У. Т.: Тобто ректор може подякувати вам за вказівку й робити своє?

— На жаль, так.

БОРІТЬБА З САМОІЗОЛЯЦІЄЮ

У. Т.: Чому держава не забезпечує гідного рівня оплати науковцям, щоби кандидат наук, наприклад, із біології не отримував скромної зарплати й не спокушався працювати в наукових центрах Лондона?

— Підтримую і як міністр роблю кроки в цьому напрямку. Проте лише зростання зарплат недостатньо. Аби творити сучасну науку, потрібне сучасне дороге обладнання. Деякі наукові школи ще «тягнуться», і їх можна відтворити: на наступний рік ми закладаємо в бюджет можливість купити кількадесят приладів світового рівня для університетів, де ще є наука, а таких, як не прикро, менше половини. А університет без ►

ВПРИТУЛ

науки — це не університет, університет — це заклад, де є фундаментальна наука, прикладна наука, де є власні розробки.

У. Т.: Часто після спілкування з університетською професурою, різними завкафедрами складається враження, що ці люди закостенілі й не уявляють, у якому світі живуть. Ви вірите, що вони робитимуть наукові відкриття?

— Важлива неперервність наукових шкіл. Якщо кафедра вела потужний напрямок власних розробок, то він розвивається. Старше покоління «втрачає сприйняття», це нормальне явище, але обов'язок ученого — передати своє вміння наступникам. Відтак молодих науковців за кордон зменшився, тут поступово з'являються перспективи, й подальші відкриття робитиме молодь.

У. Т.: Приклад із гуманітарних наук: виш не бажає самостійно видавати науковий збірник, пропонуючи авторам за нього заплатити, залежно від кількості сторінок. Збірник виходить накладом у 100 примірників «для своїх». Який у цьому сенс?

— Збірник має бути відповідного рівня, бо вже при зіставленні очевидно, чи це рівень районної газети, чи наукового ступеня, а профанація деморалізує суспільство. Ми звернулися до ректорів із пропозицією стимулювати преміями тих учених, які друкуються в серйозних журналах, я маю на увазі не «ваківські», а видання з високим імпаکت-фактором (див. словничок). Аби побороти самоізоляцію, ми купили для наших уче-

них вільний доступ в Інтернеті приблизно до двох тисяч наукових журналів. Це перший радикальний крок.

У. Т.: Система здобуття наукових звань застаріла й формальна. Що ви зробили, щоб її реформувати?

— Проект змін до Закону «Про вищу освіту» передбачає кроки до вирівнювання наукового рівня наших кандидатів наук та Ph.D (див. словничок).

У. Т.: Ви впевнені, що парламентські фракції зацікавлені в таких змінах?

— Я не знаю, в чому зацікавлені парламентарі, але якщо ми декларуємо інтеграцію в європейський простір, зокрема освітній і науковий, то без такого зіставлення всі розмови є деклараціями, не більше. Тому запропоновано: немає поняття «кандидат наук», є «доктор філософії» і «доктор наук». Перехід на цю систему — не просто перейменування. Я хочу змінити систему зсередини. Зокрема, дати можливість ВНЗ, які мають кваліфіковані наукові спецради, самим надавати вчені звання, без подальшого затвердження. Ці процедури та вимоги будуть іншими, ніж до кандидата наук.

У. Т.: Ви ліквідуєте закостенілу Вищу атестаційну комісію?

— Якщо її ліквідувати одразу, матимемо й надалі ситуацію, коли можна будь-що відкрити й будь-кому присвоїти ступінь. Хоч я особисто за те, щоб ВАКу в майбутньому не було. Коли говорити відповідально, ми не нормалізуємо ситуацію, припинивши від завтра надання наукових звань та почавши своєрідну «люстрацію». Є інший шлях: залишаємо вже захищених кандидатів із їхніми званнями, пільгами та статусом, а хто хоче — хай захищає ще докторат на Ph.D.

У. Т.: Українські наукові ступені стануть європейськими? Адже іншим боком медалі є компетентність спецрад на місцях — у регіональних університетах захищають «праці», які науковці оцінюють як малокомпетентні.

— На Заході фаховість наукової праці оцінюють кілька осіб, які ставлять свій підпис. Там видатні люди під брехнею не підпишуться. Якби наш рівень культури був таким самим, то можна було піти цим шля-

хом. Але захист має бути справді публічним, а не за формулою «зібрався — послухали — проголосували». Відчуваю потребу в підтримці ЗМІ: громадськість має знати про кожен «липовий» захист.

У. Т.: Скільки коштує звання кандидата, доктора?

— Я цього не знаю і не хочу знати, й не тому, що певні проблеми відхиляю. Якщо займатимусь особисто кожним таким випадком, гальмуватиметься загальне просування реформ.

МОВНИЙ ПЛАН

У. Т.: Вам вдалося розширити географію викладання українською в школах?

БІОГРАФІЧНА НОТА

Іван Вакарчук

Народився 1947 року у Молдові

1970 — закінчив фізичний факультет Львівського університету імені І. Франка;

1980 — захист докторської дисертації;

1990 — обраний депутатом Верховної Ради СРСР;

1990 — обраний ректором Львівського університету ім. І. Франка;

2001 — президент Українського фізичного товариства;

2005 — нагороджений орденом «За заслуги» II ступеня;

2007 — Міністр освіти та науки України

«В мене є все!»

— Ця проблема є в кожному регіоні, в більшому чи меншому масштабі. Робити штучні перепони перед оволодінням нацменшинами державною мовою більше, ніж аморально. Я проти того, щоб називати угорсько-чи російськомовні школи «угорськими» чи «російськими». Це українські школи з відповідними мовами викладання. Якщо дитина пішла до такої школи, а іншої в селі немає, це не означає, що вона не хоче пройти курс, скажімо історії, українською мовою. Батьки не захочуть — не піде, але наше завдання — уможливити вибір. Вони сплячують податки, і, як усі інші, хочуть, щоб їхні діти були успішними. Часто чую про себе, що проводжу «насилницьку україніза-

цію». Я ж лишень виміряв ситуацію й запропонував план дій.

У. Т.: У чому полягає цей план дій?

— Немає в тому плані такого, щоб змушувати дитину йти вчитися по-українськи. Але створити умови — так. Це передбачено за рахунок варіативної (додаткових годин) складової навчальних планів.

У. Т.: Чи в пані прем'єрки Тимошенко є розуміння необхідності дерусифікації освіти?

— Перепон, принаймні, не відчувалося.

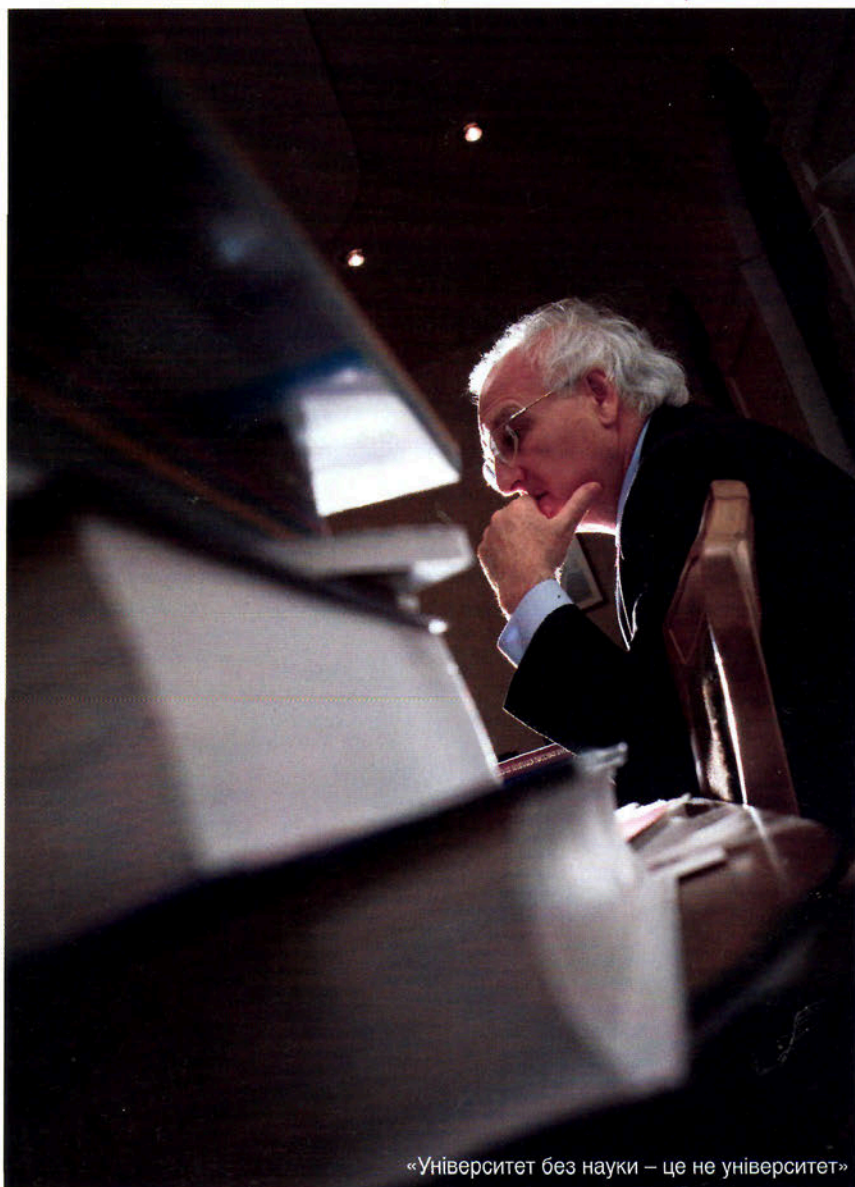
У. Т.: У Криму є сім українських шкіл, причому на кожне місце в них

шалений конкурс.* Чому кримська влада не відкриває нових?

— Якщо українська школа дає не гіршу освіту, ніж російськомовна, то самі ці обставини змусять владу, якщо вона справді влада для людей, подивитися, попри політичні уподобання, під іншим кутом на цю проблему. Відповідно до згаданого вище плану дій, управління на місцях та Міністерство освіти Криму створять локальні програми.

У. Т.: Чому в жодному кримському виші, навіть у філіях київських, не викладають українською мовою?

— Важко переламати традицію неприйняття всього українського ▶

«Університет без науки – це не університет»

як такого. Є потужна держава — Росія, й вона скрізь захищає свою мову, так само Польща, Румунія та інші. Українську мову захистити, окрім України, нікому, так само, як мову кримських татар. Треба творити нові підручники українською, перекладати відомих у світі авторів, щоб ми могли крокувати в ногу зі світовими здобутками, долучаючись до них через рідне слово.

СОРОМ УЧИТЕЛЯ

У. Т.: Середня школа за своєю суттю залишається радянською. Чи українські вчителі готові відійти від практики втовкмачування в голови учнів енциклопедичних знань і перейти до освіти, що розвиває, як це зробили країни Балтії?

— Зараз є школи нового типу, де викладають інакше, хоч програми ті самі. Як збалансувати набуття знань у школі, щоб не обмежувати молодь у виборі, — складне питання. Тут ми маємо проблему двох культур — є люди з евристично-логічним та інтуїтивно-образним мисленням. Пізнавати навколишній світ можна як послідовністю логічних тверджень, так і, наприклад, засобами мистецтва. Варто надати більше волі кожному, хто навчає, й кожному, хто навчається. Від енциклопедичності, світоглядних речей не відмовимося, глибокі знання мають знайти застосування за конкретної на те потреби, щоб молода людина не страждала пізніше, обираючи подальший напрям діяльності, зважаючи на її логічне чи образне мислення.

У. Т.: Подейкують, що чимало чиновників Міносвіти непогано заробили, пролонгувавши ексклюзивні угоди з компанією Microsoft на купівлю системи Windows для шкіл. Чому Україна не переймає досвід Росії, яка адаптувала для своєї освіти безкоштовну програму Linux?

— Вважаю, що ми не повинні адміністративно обмежувати доступ до різних форм будь-чого. Є сфери, де ми не можемо уникнути використання платного програмного забезпечення. Єдине, що тут може зробити міністерство, — укласти угоди на вигідних умовах. Щодо вільного програмного забезпечення, то цього року вперше здійснено кроки з його впровадження в системі МОН.

У. Т.: Який розмір вчительської зарплати буде для України оптимальним?

— Та зарплата, з якою людина здатна щось творити. Треба також

«Хоч я особисто за те, щоб в майбутньому ВАКу не було. Якщо ліквідувати одразу, матимемо й надалі ситуацію, коли можна будь-кому присвоювати ступінь»

забезпечити вчителю відповідне інформаційне поле, треба його повсякчас розвивати. Сьогодні діти знають з Інтернету часом більше наставника, а це сором для школи й системи в цілому.

У. Т.: Суспільство зі здивуванням для себе відкрило, що має дефіцит робочих рук. Щодо професійної освіти: пацієнт швидше живий чи мертвий?

— Профтехосвіта спроможна відтворитися, й ми запропонували механізм, як її реорганізувати. Престиж цього напрямку впав настільки, що йдеться радше не про вступ, а про заганняння дітей до училищ. Хоч саме вони є творцями матеріальної культури. Маємо 920 профтехучилищ, частина з них реально припиняють функціонувати. Вважаю, що їх треба об'єднати з іншими. Частина мають стратегічне значення, а

ВПРИТУЛ

ті, котрі є цінними на локальному рівні, хочемо передати на баланс місцевої влади.

У. Т.: Не боїтеся, що місцева влада швидко «роздерибанить» майно, приміщення й ліквідує ті ПТУ?

— Це слід забезпечити юридично. В питанні ПТУ багато безконтрольності, ними ніхто не хоче серйозно займатися, а управління освіти на місцях «провисли» між нами й місцевою владою. Ніхто не контролює використання приміщень. Я просив керівництво областей подати пропозиції: кого вони хотіли б узяти на власний баланс, а кого залишити центральній владі. Це — мобільність в управлінні, адже на місцях видніше. В проєкті бюджету на 2009 рік закладено 2,7 млрд грн для реорганізації ПТУ, які підуть якраз у місцеві бюджети.

ФАЗОВИЙ ПЕРЕХІД

У. Т.: Ви впевнені, що ваші ініціативи будуть продовжені, якщо після появи нової коаліції прийде новий міністр?

— У момент фазового переходу, коли окремих елемент змінює свою позицію, відбуваються нехай невеликі, але незворотні зміни всередині системи, які нерідко сприяють започаткуванню структурних змін.

У. Т.: Як працюється з Юлією Тимошенко?

— Як на мене, прем'єр із великою повагою ставиться до проблем освіти. Тиєку жодного не було.

У. Т.: А з боку президента чи Балоги?

— Жодних проблем не мав. Від президента маю доброзичливу підтримку. Я маю вільну руку, про це одразу сказав. Пріоритетом для мене є освіта, й стримувати мене нічого не могло. В мене все є. За собою маю чудові роки наукового життя, перетворень у Львівському університеті. Нагороди мене не цікавили.

У. Т.: Тобто якщо буде можливість, то ви й далі працюватимете в складі нового уряду, який би він не був?

— Я повинен давати згоду з дозволу внутрішнього голосу, коли буде сказано: йти й робити. Чим би не зваблювали, коли я відчуваю можливість примусу, відмовляюся. Найвищі цінності — гідність людини та її індивідуальна свобода, і їх я сповідую. ■

СЛОВНИЧОК

Імпакт-фактор (IF) — чисельний показник важливості наукового журналу. Від 1960-х років його щороку вираховує Інститут наукової інформації, ґрунтуючись на трирічному аналізі наявності в цитатах інших наукових журналів. Нині результати імпаکت-фактора публікують у виданні Journal Citation Report.

Ph.D — доктор філософії — вчений ступінь, що його присуджують у багатьох країнах Європи. Не має безпосереднього практичного відношення до філософії й надається майже в усіх галузях науки. Під час запровадження Україною Болонської системи має уніфікувати систему присудження наукових титулів у Європі.

ХТО ДИВИТЬСЯ ТВ-РЕКЛАМУ?

ВДОМА Ж НІКОГО НЕМАЄ!

ПрессКом® ADVERTISING

Всеукраїнський IndoorVideo оператор

www.presscom.ua

Сповідь розвідника

СЛУХАВ Анатолій Бондаренко

Тиждень записав розповідь полковника українських спецслужб про те, як важко працювати, коли в державі немає керівництва. Монолог анонімний зі зрозумілих причин — ми не хочемо неприємностей для нашого співрозмовника

Конкретних завдань просто немає. Нагорі до нас ставляться тільки як до певного атрибута, а не як до державного інституту. Ці служби нікому не потрібні. Вони варяться у своєму соку, наскрізь політизовані й досить корумповані.

Розвідка чи СБУ — це дуже гострі інструменти. Вони небезпечні не лише для опонентів, але й для самої країни. Тому вище керівництво, передусім президент, повинно розуміти їх роль. А президент існує в іншому вимірі. Це не було б проблемою, якби у Ющенка була команда, що розуміє це замість нього.

Парадокс — у президента є достатньо якісне уявлення майбутнього нашої країни як невід'ємної частини Європи та складової євроатлантичної системи безпеки. Інша справа, що у нього — магічне мислення. Він вважає так: ось ми щось проголошуємо, а далі все створиться саме собою. Його ж оточення всі ці проблеми не хвилюють.

Поняття «моє бабло, моє становище» для істеблішменту зрозумілі та близькі. І загрози тут для них очевидні. Можновладці не розуміють, що таке держава. В цьому єдині й «помаранчеві», й «біло-блакитні», й «біло-червоні». На цьому тлі є послідовна позиція Росії, яка створює собі клієнтуру, я б не називав їх агентами впливу. І заяви ПР та блоку Литвина під час подій у Грузії — типовий приклад підривної організації, яка взагалі-то має бути заборонена. Головна проблема полягає у відсутності державної еліти як такої. В США, наприклад, є могутня еліта й

механізми її відбору — університети.

У Балогі, який займається комунікацією зі спецслужбами, теж немає розуміння цих інструментів. Для того, щоб їх використовувати, потрібне стратегічне бачення в масштабі років. Наприклад, рік тому «взяли» Сюзану Станік із квартирами — вирішили своє питання з Конституційним Судом, і кинули. Де доведена до суду справа? Забули, бо вже нікому це не потрібно.

Крим. Дається вказівка, поставлені завдання. Все це робиться президентським указом, до речі, не найгіршим, у тому числі в пунктах, де йдеться про протидію спецслужбам Росії. Навіть якщо там, на півост-

В голові навіть у молодих працівників сидить совок. Вони бояться всього.

Вони не уявляють, як працює світ. Вони не читають іноземними мовами

рові, знайдуться люди, готові працювати, вони не впевнені, що через політичні домовленості або обставини їх пізніше не «кинуть».

Немає довіри — неможливо створювати агентуру. Агентура — найкраще джерело інформації. Але якщо люди бачать, що відбувається в Службі, хіба вони працюватимуть з нами? В мене було безліч випадків, коли потрібно просто допомогти, зробити звичайні кроки підтримки. І що? Ніхто з керівників нічим моїм

людям не допоміг, скільки я не просив.

Все можна налаштувати швидко. Сказати: «хлопці, ми даємо фас, ви робіть усе, що потрібно, а ми вас прикриваємо. Вам за це нічого не буде. Крім нагород». Людина, котра працює в такій достатньо делікатній сфері, повинна бути впевнена принаймні в одному — її не кинуть, і що в неї за спиною — держава. Але зараз таке неможливо. Більшість керівників спецслужб отримують свої посади як плату за політичну лояльність або купують їх за гроші.

Як боротися з такими, як Грач чи Вітренко? Це не проблема, якщо є консенсус, точніше, політична воля керівників держави, яка б не обмежувалася лише їх комерційними інтересами. Коли на Грача намагалися наїхати за останні витівки, він ліниво відмахнувся та пояснив, що до нього постійно дзвонять із Секретаріату «від Віктора Андрійовича», просять допомогти із земелькою.

Людина має отримувати необхідні гроші на проведення діяльності. Так, вона мусить планувати, мати бюджет, звітувати про його виконання, але ці гроші треба давати, людина не повинна побиратися, щоб провести операцію. Розвідка фінансується нормально, проблема полягає в організації роботи: штати роздуті [див. довідку].

Розвідка і контррозвідка — це досить творча робота. Переважна більшість керівників — відверто тупі люди, в минулому — військові. Для них важливо одне — контролювати своїх підлеглих. Зростає кількість ідіотських перевірок на місцях, щомісяця збільшується паперовий обіг. Створюється купа комісій, зростає обсяг папірців.

Для того, щоб інформація від оперативного працівника кудись потрапила, потрібно сім-вісім підписів, тобто сім-вісім ланок. Така система не може працювати. Всі гострі кути зрізаються. Тобто щезає власне інформація. Документ

ДОВІДКА

Роздуті штати України

В Німеччині всі спецслужби нараховують 30 000 чоловік, у Польщі ще менше. У нас – близько 50 000. СБУ – 33 500, хоча, за оцінками наших джерел, потрібно не більше 10–15 тис. Наприклад, у ЦРУ – 20–30 тис. співробітників, у ФБР – 20 тис. Розвідка – 4300 осіб

Управління державної охорони – понад 3000 людей. Для порівняння: в 9-му управлінні КДБ УРСР, що займалося охороною вищих посадовців, було близько 150 осіб.

ДСЗІ – 8500 осіб, оскільки залишилися нескороченими війська урядового зв'язку – їх дешевше утримувати, ніж скоротити. До того ж, там апаратура 60-х років, тому потрібно тримати купу інженерів.

Військова розвідка – немає даних.

стає гладеньким, як колобок. Наприклад, ми готували матеріал щодо однієї сусідньої країни. Які ініціативи необхідні для того, щоб збільшити наш вплив на різні аспекти її внутрішнього чи зовнішнього життя. І були конкретні рекомендації, частину яких отримали від людей з того боку. В кінцевому документі все це викинули: документ має бути красивий і гладенький.

Мій колега виступав замовником матеріалу про діяльність однієї з проросійських організацій. Матеріал для нього не був підготовлений – зробили відписку. А от якщо це буде не відписка, а реальне дослідження, факти якого не сподобаються комусь нагорі, от за це можуть і в'єб...ти.

«Бомажка закривається бомажкою». Щось зверху приходить – і до такого-то часу тобі потрібно надіслати відповідь. Усе одно, що там у тебе буде написано. Далі тобі можуть розказувати, що документ міг би бути й краще підготовлений, але це нікого не хвилює. Ти закрив вхідний документ вихідним – усе.

У нас немає спеціальної аналітики. Зараз аналітик той, хто копіює тексти. Сутність аналітики – породження нового знання, використовуючи різні джерела. У нас же

аналітик той, хто копіює кілька чужих текстів. Жодних власних оцінок, прогнозів, висновків не може бути. Справжня аналітика у нас до уваги не береться! Простіше послатися на якісь джерела, ніж щось стверджувати самому. Ключовим моментом є прикриття власного задку, на всіх рівнях.

Всередині немає сміливості, бо за неї по голівці не поглядять. Краще нічого не робити. Виросло ціле покоління розвідників, які ніколи в житті не зустрічалися з агентом-іноземцем. До речі, ще одна причина проблем із аналітикою – замало випускників нормальних вишів. Фактично немає випускників закордонних університетів.

В академії СБУ досі викладають прокомуністичні, якщо не проста-лінські, старі викладачі. Що вони вкладають у голови випускникам, якщо для них досі головний ворог – це США?

В голові навіть у молодих працівників сидить совок. Вони бояться всього. От приклад щодо Грузії – більшість переконана, що це Буш дзвонив Саакашвілі й наказував йому наступати, 90% так переконані. Вони не уявляють, як працює світ. Вони не читають іноземними мовами. Вони отримують інформацію з російських джерел, у більшості випадків. З іншого боку, зрозуміло – куди їм смикатися? Зарплата молодого лейтенанта становить 1500 грн.

Виросло ціле покоління розвідників, які ніколи в житті не зустрічалися з агентом-іноземцем

Аналітика, яку вони готують, – це другорядна інформ-агенція, що бере повідомлення з відкритих джерел, які, до того ж, російські. При цьому російська інформація вважається «супер-пупер». А що – її кинув на автоперекладач, і звіт готовий.

Зараз багато пишуть про російських шпигунів. Думаю, що у нас їх небагато. Я маю на увазі шпигунів у класичному сенсі – які є на зв'язку, отримують гроші, дали чи не дали підписку, ходять на конспіративні

зустрічі. Хоча вони є, це природно, їх не може не бути. Натомість є більша проблема – досить багато людей у спецслужбах мають проросійське мислення. Вони говорять так: «Ми не російські націоналісти і не українські. Ми просто працюємо». Вони зовсім не мотивовані якоюсь українською ідеєю – лише чиновники, і все.

У керівництві немає людей, спроможних мислити стратегічно. Це при тому, що в СБУ та розвідці зараз близько 100 генералів. Проте людей, які ухвалюють рішення, – раз-два-три, і все. Решта рішень не приймає. А рішення одні – це фінанси. Інші рішення нафиг нікому не потрібні.

Згідно з бюджетним кодексом фінансування йде за кількістю працівників. Для того, щоб багато фінансувалося, потрібно багато людей. Звідси такі великі штати. До речі, якщо ти думаєш, що генерали отримують зачмарні зарплати, то це не так. Начальник департаменту СБУ донедавна отримував 6,5 тис. грн. Зараз отримує тисяч вісім. Це копійки, за київськими мірками, для людини, якій підпорядковані 500-600 осіб, і яка відповідає за дуже складну державну проблему.

Клановість і груповщина. Якщо ти хочеш вижити на певному щаблі, то повинен належати до якоїсь групи. Була історія з одним знайомим – він співпрацював, ще до Контори, з СДПУ(о) як аналітик. Потім,

коли вже працював в СБУ, його по давній пам'яті запросили на закриту тусівку. І він там ще одного такого самого зустрів – свого начальника! І як до нього ставлення різко змінилося! Він же, виявляється, теж свій, допущений! Так що вище полковника, начальника відділу потрібно бути в якійсь групі, інакше з'їдять.

Багато людей не розуміють драматизму ситуації – вони з початку служби працювали в такому лайні і думають, що все нормально. Насправді ситуація гірша, ніж я розказав. ■

Фокусник Данілич

АВТОР: Антон Зікора

**Кучма повернувся.
Політ нормальний,
на посадку
не йде**

Трохи більше місяця тому (№33 від 15–21 серпня) в статті «Україна для Кучми» **Тиждень** розповів своїм читачам про те, з яким небувалим розмахом і безпрецедентними заходами безпеки святкував своє семидесятиріччя Кучма в Криму. Через півтора місяця, Данілич продублював святкування в столичному палаці «Україна».

Київський варіант концерту «70 років — політ нормальний» привернув нашу увагу перш за все участю в цьому шоу майора Мельниченка й інших учасників акції «Україна без Кучми!» Вони розвернули перед «Україною» свої плакати: «70 років — політ нормальний. Пора на посадку!» «Злодій повинен сидіти у в'язниці, а не в палаці», — сказав экс-майор Мельниченко в інтерв'ю **Тижню**. Колишній охоронець колишнього президента також заявив, що він не отримував запрошення на концерт. Проте це не перешкодить йому зайти всередину й сісти в залі позаду свого экс-боса.

— Я йду на цю подію, щоб привернути увагу до того зла, яке зараз є в Україні, й це зло називається кучмізм.

— **Хочете тут зустрітися з Леонідом Даниловичем?**

— Зустрінуся з ним обов'язково віч-на-віч, і це буде в суді. Обіцяю, що носитиму для нього передачі в камеру.

Мельниченко з кількома товаришами зайшов до зали «Україна» — одразу з'явилася інтрига, чи виступить він посеред концерту з викривальною промовою. Зробити це було непросто: вся зала наповнилася людьми в штатському з «бананами» у вухах. Вони снували по всьому приміщенню, придивляючись до всього, що

Кишенькові артисти Кучми

ФОТО: ЄВГЕН КОТЕНКО

може викликати підозри. Втім, якщо вже на те пішло, то підозрілим був увесь захід. Так, слова «70 років — політ нормальний» на всіх квитках чомусь замальовали фломастером. Саме ж задоволення коштувало від 80 до 800 грн. Недешево, звичайно, та, як пообіцяли організатори концерту, всі кошти підуть обдарованим дітям.

Цього разу склад скоморохів, які розважали ювіляра спростився наполовину: був відсутній Елтон Джон. Зате сюди завітав Кобзон, із виступу якого почався захід як у «Айвазовському», так і в «Україні». Камінний гість, Іосіф Давідовіч, промовляв слова пісні «С чого починається Родина?» та інших радянських хітів. У цей час на екрані миготіли чорнобілі кадри з молодим Кучмою, його дружиною та друзями-студентами.

Велик захід Володимир Зеленський і Маша Єфросініна. Кавець назвав Кобзона сімдесятником, той у відповідь заперечував йому українському: казав, що вважає себе шістдесятником, а Кучму охрестив своїм юним другом. Інша російська поп-зірка, Ларіса Доліна, продемонструвала публіці свої нестаріючі ноги

й перейменувала экс-президента в Анатолія Даниловича. Зате Меладзе, котрий виступав разом з Ані Лорак, поміняв по батькові Даниловича на Миколайовича. Александр Малінін, який виявився народним артистом України, співав про рушники. Виступали Іво Бобул, Верка Сердючка, Таїсія Повалій, Микола Басков, «95-й квартал», Софія Ротару. Народний артист України Філіпп Кіркоров повністю складався з блискіток. Прикметно, що кожен називав Кучму президентом в теперішньому часі.

На завершення слово взяв Леонід Данилович. У цей час мікрофон відключився, й, заповнюючи паузу, Маша Єфросініна почала беззвучно кривлятися. Зала стояла. Наступив найбільш слухний момент, аби дружно проскандувати: «Кучму геть! Бандитам — тюрми!» Та щось не зрослося в старих рок-н-рольщиків. Мельниченко промовчав, і концерт закінчився повним тріумфом попси й Кучми. На прощання экс-президент чомусь поскаржився, що деякі представники преси називають його фокусником. Ні, Леонід Данилович, ви — ілюзіоніст. ■

Музейний де

АВТОРИ: Андрій Лаврик,
Богдан Буткевич

**Тиждень з'ясував,
куди поділася земля
під будівництво
«українського Лувру»**

Столиця й далі «тішить» будівельними скандалами. Чергова «гаряча точка» знаходиться на вул. Інститутській, 3 — у самому серці Києва, трошки вище майдану Незалежності й Хрещатика, за кілька хвилин пішки від Секретаріату Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів. Загадкова приватна фірма знесла розташовану тут недобудовану споруду, замість якої збирається «відгрозити» шикарний торговельно-офісний комплекс. Пікантність ситуації полягає в тому, що бізнесмени без дозволу уряду зруйнували будівлю, що належить державі, й зайняли ділянку, на якій президент благословив будівництво експозиційного комплексу Національного художнього музею. Хто стоїть за обладкою, з'ясувати було непросто. Проте, розкусивши цей «горішок», редакція **Тижня** навіть трохи розчарувалась. Адже погодьтєся, що пригоди київського мера Леоніда Черновецького і його родичів уже починають набридати.

ЕКСКАВАТОРИ ПЕРЕГРАЛИ ЮЩЕНКА

Це місце, де донедавна маячів радянський довгобуд, встигло обрости легендами. Наприклад, розповідають, що за часів раннього СРСР тут були гаражі НКВС, у підвалах яких катували ворогів народу. В 1990-х тут збиралися побудувати «Клуб Кабінету Міністрів» для урядових урочистостей. Згодом — Національний молодіжний центр. У 2000 році виникла ідея звести щось на кшталт «українського Лувру», аби виста-

ТЕКТИВ

вити із запасників на публіку всі скарби Національного художнього музею (зараз він може демонструвати лише кілька відсотків своїх експонатів).

Тож 2001 року Міністерство культури створило державне підприємство «Дирекція з реконструкції, реставрації та розширення Національного музею України». Наступного року провели конкурс на архітектурний проект майбутнього «Лувру», а ще через рік почалося фінансування. В цей же час із Кловського палацу — будівлі, що зараз належить Верховному Суду України, — уряд виселяє Музей історії Києва, що у відомстві Київської міської адміністрації. КМДА, яку тоді очолював Олександр Омельченко, декларує намір збудувати нове приміщення для міського музею. На ділянці за адресою... вул. Інститутська, 3. Річ у тім, що недобудована споруда, розташована тут, належить, як уже згадувалося, державі, а земельна ділянка площею 1,23 га — муніципалітету.

Протягом наступних трьох років навколо Інститутської, з нічого цікавого не відбувалося. Національний художній музей будував плани щодо просторих картинних галерей, Музей історії Києва жеврів в Українському домі, де йому виділили тимчасові приміщення, а стіни довгобуду розмальовували графітники. Тим часом, вартість нерухомості в столиці стрімко долала психологічну позначку в \$1 тис. за м². Тож прийшов час й Інститутської. Наприкінці 2006-го КМДА оголосила конкурс на забудову цієї ділянки. У змаганні за шматок землі в центрі столиці, ринкова вартість якого нині становить щонайменше \$12 млн, перемагає зареєстроване, як дехто подейкує, в маленькому Селідові Донецької області ТОВ «Історія міста». Ймовірно географічне розташування, а також той факт, що тоді владу контролювала антикризова коаліція, очолювана Партією регіонів, дали підстави для пліток у кулуарах Київміськради, що за «Історією міста» стоять вихідці з шахтарського краю. Забігаючи наперед, зазначу, що пліткарі не так уже й помилялися.

У лютому 2007 року Київська міська рада ухвалила рішення знести довгобуд на Інститутській. Але зруйнувати власність, хай і ні на що не придатну, одразу не ризикнули. Адже за це можна зазнати кримі- ▶

Поле битви – вул. Інститутська, 3

незавершеного будівництва по вул. Інститутській, 3 з метою будівництва нового корпусу Національного художнього музею України. Формулювання «повернення до державної власності», у свою чергу, свідчить про те, що гарантові Конституції особисто доповіли про претензії комерсантів на «музейну» земельну ділянку. Власне, швидше за все, саме президентське заступництво стримувало появу на Інститутській, 3 екскаваторів. А з'явилися вони там тоді, коли Віктор Ющенко почав стрімко

Тепер обґрунтувати свої претензії на Інститутську, 3 музею буде вельми складно. Як і будь-яким іншим державним установам

втрачати владу – 4 серпня. Прикметно, що в період із 4 по 6 серпня остаточно завершилася передача довгобуду з балансу ДП «Дирекція з реконструкції...» на баланс Національного художнього музею. Тобто коли цей процес закінчився, самої будівлі вже не існувало. Відповідно, тепер обґрунтувати свої претензії на Інститутську, 3 музею буде вельми складно. Як і будь-яким іншим державним установам.

Дивне в цій ситуації те, що ні Кабмін, ні Мінікульт від початку й досьогодні не брали активної участі в конфлікті. Навіть судові позови, що оскаржують передачу будівлі приватній структурі, ініціював не уряд, не прокуратура, а сам Художній музей.

нальної відповідальності. Втім, через півроку, у вересні, голова КМДА Леонід Черновецький підписує розпорядження, яким дозволяє ТОВ «Історія міста» «здійснити знесення незавершеної будівництвом будівлі на вул. Інститутській, 3». За місяць до цього Міністерство культури видало наказ про ліквідацію ДП «Дирекція з реконструкції, реставрації та розширення Національного художнього музею України». Передбачалося, що злочасний довгобуд перейде з балансу міністерства на баланс музею.

Наскільки відомо **Тижню**, генеральний директор Національного художнього музею Анатолій Мельник (до речі, картини його пензля зацікавили лондонський аукціонний дім Sotheby's), особисто переконав Віктора Ющенка, що самотужки знайде спонсорів, аби втілити в життя ідею «українського Лувру». Про опікування Президента свідчить те, що в його Указі №157/2008 «Про невідкладні заходи щодо розвитку міста Києва» від 25 лютого цього року окремим пунктом фігурує «повернення до державної власності об'єкта

ТЕМНА «ІСТОРІЯ МІСТА»

Про товариство з обмеженою відповідальністю «Історія міста», якому київська влада продала за 31 млн грн земельну ділянку, котра коштує в рази дорожче, у відкритих джерелах інформації немає. Ця маленька будівельна фірма за два роки існування не реалізувала жодного проекту, вона не рекламує свої послуги, не запрошує до співпраці. Її власник, директор і головбух в одній особі, Олексій Жарко на публіці не з'являється, і якби ми не знали одну людину, що якось спілкувалася з ним по теле-

фону, то почали б сумніватися, що пан Жарко існує насправді. Джерела в державних органах, де Жарко реєстрував своє товариство, повідомили **Тижню**, що в реєстраційній картці «Історії міста» з минулого року вказана така адреса: Київ, вул. Хрещатик, 46а.

Швиденько пробігаю під сильними струменями води, що ллються з таблички «Фірма «Світанок», на широкий двір, який утворюють будинки №46 і №46а. Просто на вході стоїть великий щит, де вказані всі установи, котрі «оселилися» тут. Назви «Історія міста» серед них не знайшлося. Що ж, нічого дивного — врешті-решт, може, це старий або дуже новий щит, і на ньому немає всіх назв? У дворі п'ять під'їздів — не так і мало, але доведеться обійти всі. Заходжу до першого — одразу бачу вивіску «Шкіргалантерея». Відчиняю двері — до мене привітно всміхається молоденька дівчина. «Чи немає у вашому під'їзді фірми з назвою «Історія міста»? — питаю. Ні, дівчина навіть не чула про таке. Виходжу — зазнав першої невдачі.

Після ще трьох під'їздів, пройдених із аналогічними запитаннями та результатами, оптимізму стає трохи менше. Нарешті, доходжу до ще однієї крамниці, що торгує шкіргалантереєю. Але замість уже звичних приємних дівчат на «ресепшені» до мене піднімається похмурий охоронець. На запитання про фірму, недружнім голосом спитав: «А ви хто такий узагалі?» Не знаю, що мене потягнуло за язик, але замість відвертої відповіді з погано прихованим роздратуванням кажу: «Працюю на приватне детективне агентство «Таємниця». З цими словами я швидко, як це зазвичай роблять міліціонери, коли не хочуть, щоб запам'ятали їх прізвище, тицяю йому під ніс прострочений читацький квиток до Парламентської бібліотеки. Бачу, як очі охоронця запалюються неспідробною, якоюсь дитячою цікавістю. «А ви справді приватний детектив?» — але в голосі не чути недовіри. «Ні, — відповідаю. — Я тільки помічник». Далі охоронець розповів, що його звать Павлом, що він завжди мріяв працювати в детективному агентстві, й поцікавився, чи не можу я його якось познайомити зі своїм керівництвом. Кажу: «Та без проблем, обличчя у вас розумне, думаю, вас візьмуть. Проте спочатку

мені потрібна маленька допомога, ага?» «Звичайно, — підхоплюється охоронець. — Зараз ми знайдемо цю історію, чи як її там». І Павло повів мене похмурими переходами в пошуку «Історії міста».

Чолові'яга справді, мабуть, мріяв стати приватним детективом, бо шукав не на страх, а на совість. Навіть завів мене до кімнати адміністрації, де представив як свого гарного знайомого, якому терміново потрібна ця фірма. Але в адміністрації ми отримали чітку відповідь — такої фірми тут немає і не було. Коли ми прощалися з мрійливим охоронцем, він усе просив мене, щоб я не забув замовити слівце моєму «шефові» за нього.

ТАЄМНИЦЯ ТЕЛЕФОННОГО НОМЕРА

Тим часом «шеф» детектива-самозванця набирав номер телефону, який пан Жарко вказав під час реєстрації в держорганах. Слухавку взяв після першого ж гудка. «Добрий день! Це фірма «Історія міста»? — запитав я. «Ні, ви помилилися!» — відповів приємний, але роздратований дівочий голос.

Що ж, не виключено, що Олексій Жарко разом із офісом переїхав в інше місце або ж був не зовсім щирим із чиновниками, коли засновував «Історію міста». Так чи інакше — жодних зачіпок. Однак люди, знайомі з процедурою реєстрації бізнесу, порадили поцікавитися, які ще комерційні структури вказували під час реєстрації той самий номер телефону. Тож **Тиждень** навів довідки.

ТОВ «Паладіс – Центр», що заробляє, здаючи в оренду власну нерухомість. Фірма заснована товариствами з обмеженою відповідальністю «Еквітас» і «Паладіс». Власники обох — брати В'ячеслав і

ТОВ «Галерна затока» (будівництво). Фігурує в скандалі навколо незаконного виділення столичною владою майже 44 га під забудову. Як засновники вказані компанія «Вадес Кепітал Менеджмент», інвестиційна група «Реґіон – Капітал». Останню пов'язують із колишнім БЮТівцем Андрієм Івановим та депутатом-регіоналом Василем Хмельницьким.

ТОВ «Атлант Інвест», будівельна компанія, з якою воюють столичні гаражні кооперативи, мерія віддала їх стоянки ТОВ під забудову. Фірмою володіє вже згадане «Вадес Кепітал Менеджмент» та член Блоку Черновецького Сергій Нікіташ, який донедавна працював юрконсультантом у фірмі «Правозахисник» В'ячеслава Супруненка.

ТОВ «Формула безпеки». Два топ-менеджменти цієї юридичної фірми — депутати Київради від Блоку Черновецького.

ТОВ «Альфа Інвестбуд». Власник цієї будівельної фірми, Олександр Олександрович Прус, — віддана мерові Черновецькому людина, до того ж, має неабияке почуття гумору. Напередодні позачергових виборів міського голови змінив прізвище на Омельченко й балотувався на пост мера, чим добре попсував нерви справжньому Омельченкові, попереднику Черновецького.

ТОВ «Юрбуконсалтинг». До складу топ-менеджменту входить уже згаданий пан Нікіташ, співвласник — уже згадана «Формула безпеки».

ТОВ «Інком-груп». Власник — Олена Супруненко, дружина Олександра.

ТОВ «Укрміськбуд». Володіє чималою кількістю акцій підприємств холдингу «Київміськбуд» — найбільшої в країні будівельної корпорації.

Ця історія нагадує дешевий детектив, читаючи який, від початку здогадуєшся, хто злочинець

Олександр Супруненки. Перший — чоловік доньки київського мера Черновецького Христини, депутат блоку імені тестя у Київміськраді. Другий — народний депутат України від Партії регіонів. На цей телефонний номер також зареєстровані фірми «Фігум», «Рімфо», «Мегон», «Еквіс» і «Авангор», засновані тими ж «Еквітас» і «Паладіс».

Колеги з ділових видань з'ясували, що номінальні власники ТОВ — дві дівчини, вірогідно, студентки, котрі живуть у якомусь гуртожитку.

Власне, історія з Інститутської, 3 нагадує дешевий детектив, читаючи який, від початку здогадуєшся, хто злочинець, і на останній сторінці знаходиш підтвердження своїх підозр. ■

Чорний вересень,

АВТОР: В'ячеслав Глухов, Нью-Йорк

**На тлі урагану,
що вирує
в Нью-Йорку,
тьмяніють фінансові
землетруси й пожежі
в усьому світі**

Цей вересень у Нью-Йорку зовні нічим не примітний. Другого вересня діти й підлітки пішли до школи, п'ятого відкрився й п'ятнадцятого — з фанфарами — закінчився Тиждень моди, пройшов День пам'яті жертв терактів 11 вересня, й розпочався новий сезон у Метрополітен Опера. Та все ж цей найзвичайнісінький на вигляд вересень найпевніше ввійде в історію майбутніх підручників із макроекономіки з яким-небудь недобрим епітетом.

АНАТОМІЯ КРИЗИ

За два перші тижні місяця перестали існувати Lehman Brothers і Merrill Lynch, два найбільші в мину-

лому фінансові заклади країни. Почали знемагати під тягарем фінансових проблем інші члени «великої п'ятірки» — Goldman Sachs і Morgan Stanley. Взято під урядовий контроль приватні, проте гарантовані державою корпорації Fannie Mae та Freddie Mac, колись засновані, щоб полегшити створення іпотечного ринку США. Величезний страховий конгломерат AIG одержує позику в кілька десятків мільярдів доларів у Федеральній резервній системі США під принизливі для компанії відсотки LIBOR + 8,5% і під заставу практично всіх її активів. У п'ятницю 19 вересня Державна скарбниця США оголосила про плани влити у фінансову систему ще близько трильйона доларів ліквідності й розробити плани з вилучення «отруєних» активів з балансів банків.

Що ж сталося? «Чорного вівторка» у вересні 2008 року на короткий проміжок часу, в кілька годин, банки раптом припинили позичати один одному гроші. Короткотермінові кредити відіграють роль крові для світової економіки — завдяки їм банки й дають можливість брати гроші в банкоматах, платити кредиткою в ресторани й повантажити щойно зібрані комп'ютери на лі-

Криза євразійської Нігерії

АВТОР:

Станіслав Белковскій, Москва

Російська фінансова криза перейшла в гостру фазу незабаром після південноосетинської війни. Тому в багатьох склалося враження, що війна, а також ухвалені за її підсумками радикальні політичні рішення, були причиною економічного обвалу. Це, певна річ, не так.

Криза назривала більше року. Й уже минуло осені було цілком оче-

видно, що вона вибухне саме в 2008 році, невдовзі після виборів третього російського президента.

Мати російської фінансової кризи — аналогічна криза в США. Батько — сучасний візир російської економіки, який повністю сформувався до середини нинішнього десятиліття. Отже, криза була неминуча. Війна могла стати її каталізатором, але аж ніяк не причиною.

У 2005 році тодішній президент РФ Володимир Путін заявив, що Росія має намір роз-

виватися в межах стратегії «енергетичної імперії». Трохи пізніше цей термін у Кремлі визнали не зовсім вдалим і відмовилися його офіційно використовувати. Проте сутність доктрини анітрохи не змінилася.

Що таке «енергетична імперія»? Це країна, яка лівову частку своїх доходів одержує за рахунок експорту сирої нафти й природного газу. А майже все інше — від технологій до продовольства — імпортує. Власне, така модель розвитку притаманна низці багатих си-

СИНЕ НЕБО

Уолл-стріт,
16 вересня.
На вулиці – життя,
на біржі –
клінічна смерть

так – інакше кажучи, виконувати мільйони дрібних і великих угод, що разом формують дихання й серцебиття глобальної економіки. Користуючись медичною аналогією, можна сказати, що світова фінансова система пережила свою клінічну смерть.

ХТО ВИННИЙ?

Справжні причини глобальної кризи переплетені, як сюжети в казках Шахерезади. Й річ, звісно, не в «друкарському верстаті, що штампує нічим не забезпечені долари». Самі паперові долари, яких у світі лише кілька сотень мільярдів (порівняймо з річним валовим продуктом США в \$11 трлн) виконують роль світової дзвінкої монети й тому забезпечуються не стільки надбанням США, скільки довірою людей, котрі використовують їх як засіб розрахунків один з одним.

Головними труднощами світової економіки, що роблять теперішні спазми глобальними, є брак інвестиційних проектів у світі. Країни, що розвиваються, здійснили ривок від бідності, хто завдяки працездатності й кмітливості, як Китай та інші азійські дракони, хто завдяки наявності ресурсів, як Росія чи країни Перської затоки. І завдяки цьому накопичили величезну кількість капіталу. Це не просто гроші в банку або матраці – це така форма людської праці й таланту, котру можна миттєво передати на інший кінець світу в пошуках застосування. Тому капітал лежати не може. Він тече туди, де може примножуватись.

І ось виявляється, що навіть з урахуванням фантастично амбіцій- ❧

ровиною країн «третього світу», наприклад, Нігерії. У зв'язку з чим путінська РФ одразу ж одержала від критиків нинішнього кремлівського курсу іронічний поєвдонім – «свразійська Нігерія».

«Енергетична імперія» не потребує власного виробництва за межами енергетичного сектору. Від СРСР Росія успадкувала величезну кількість непотрібних у сировинній економіці речей: військово-промисловий комплекс, цивільне машинобудування, фундаментальну й прикладну науку, масштабне сільське господарство тощо. В межах доктрини сировинної держави всі ці галузі – надлишкові. На території «енергоімперії»

логічним є розвиток лише двох галузей: нафтогазовидобування й індустрії задоволень, призначених отримувачам (великим і маленьким) доходів від експорту сировини. Готелі, ресторани та казино в такій економіці – доречні й виправдані. Науково-дослідні інститути – аніскільки.

Деякі путінських років ця економіка працювала відносно успішно. Російські правлячі кола й самі себе, здається, переконали, що «енергетична імперія» може стабільно функціонувати протягом віків. Й голоси нечисленних критиків, на зразок автора цих рядків, які намагалися привернути увагу до глибокої внутрішньої нестабільності системи, її зна-

чної залежності від зовнішніх, не підконтрольних Росії та її властям чинників, тонули в славословіях апологетів «путінської стабільності».

А тим часом критична залежність наростала й досягла стадії, коли уникнути кризи було вже неможливо.

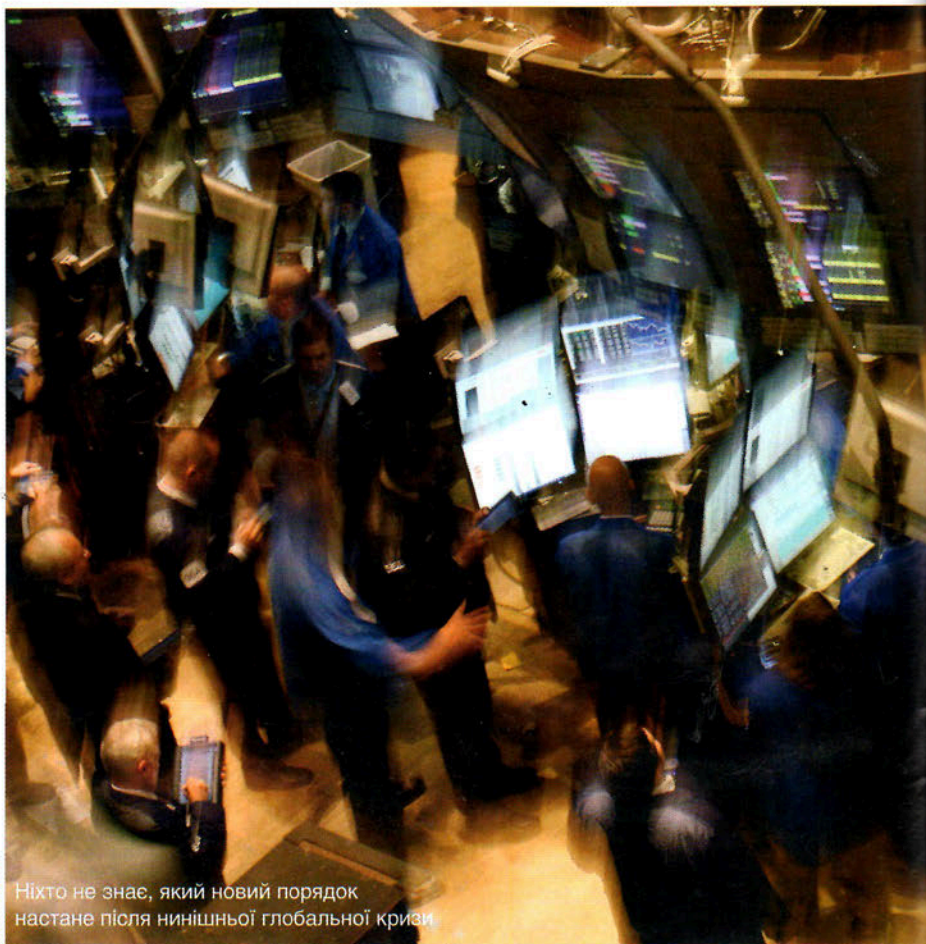
Спочатку «вибухнуло» продовольство. Занепад російського сільського господарства призвів до того, що без імпорту продуктів харчування сучасна Росія не може існувати. Стрімкий злет світових цін на продовольство викликав швидке подорожчання харчів в Росії: за низкою ключових позицій – у 2 рази за останні 12 місяців. Можна уявити наслідки,

них проектів на кшталт рукотворних островів і супермарочосів, капітал у світі вкладати практично немає куди. Країни, що розвиваються, не можуть знайти застосування капіталу в себе вдома й вивозять його туди, де застосування завжди знайдеться — в розвинуті країни. Ікладають їх у приватні й урядові фінансові інструменти — акції та боргові зобов'язання. А найбезпечніші фінансові папери світу — американські.

ІПОТЕЧНА «БУЛЬБАШКА»

Федеральна резервна система США протягом кількох років, що минули з часу закінчення технологічного буму 1990-х років, намагалася виправити перекося економіки, замість цього створила інше викривлення — на ринку нерухомості.

Ринок нерухомості у США й розвинутих країнах світу величезний. Skorиставшись надлишком світового капіталу, легкістю запозичень і «соціальними» законами, що змушують банки робити позики доступними практично всім, домовласниками стали навіть ті, хто реально не могли собі дозволити мати нерухомість. Сумнівні іпотеки заповувалися в форму прибуткових фінансових інструментів і перепродавалися на вторинному ринку. Покупців знаходили по всьому світу — ними були й норвезькі пенсійні фонди, й швейцарські банки, що обслуговують рахунки правлячих кіл країн, що розвиваються, й близькосхідні принци. Саме ці «недоаякісні» або «сабпрайм», як їх називають фінансовою мовою, ін-

Ніхто не знає, який новий порядок настане після нинішньої глобальної кризи

ФОТО: REUTERS

струменти й стали жертвою закручування гайок, коли ФРС почала усувати перекося, які виникли внаслідок виправлення попереднього перекося.

Тим часом наприкінці 2007 — початку 2008 року з'ясувалося, що боргові фінансові інструменти ні-

хто не хоче купувати й ніхто не може продавати. Ціна на ці папери стала невідомою — адже зник ринок, лише який і може знати її. На балансах величезної кількості фінансових установ виявилися папери невизначеної ціни. Акції фінансового сектору в усьому світі

якщо врахувати, що малозабезпечена російська сім'я (а таких не менше половини від загальної кількості) й раніше витрачала на їжу 40–50% свого бюджету.

Далі. З липня по вересень 2008 року в півтора раза знизилася ціна на нафту. Це падіння стало найважливішою системоутворюючою частиною російської кризи, що постійно зростає.

Одночасно, влітку 2008-го, виявилася повна залежність російських фінансових ринків від іноземних, переважно американських спекулятивних інвестицій. Інвестиційні фонди й банки дуже любили російське фондове ралі, завдяки якому можна було одержувати захмарні 30–50% річних без відчутних зусиль. Проте фінан-

сова криза США спонукала їх у паніці тікати з Росії. Результат — крах російського фондового ринку. Його тимчасова стабілізація після драматичного падіння не повинна нікого дурити: «енергетична імперія» заради цієї стабілізації витрачає величезні кошти з фінансових резервів, і довго спекулятивне накачування ринку державними мегагрошима продовжуватися не може. Дно прірви ще попереду.

Як і чим закінчиться криза в «енергоімперії»? Відповідь проста: цілком відповідно до заповітів класиків марксизму, яких незаслужено почали забувати. Багаті в Росії стануть ще багатшими, бідні — набагато біднішими.

Фінансові резерви, які сформував російський Мінфін під керівництвом головного бухгалтера «енергетичної імперії» Алексея Кудріна, будуть роздані — й уже активно роздаються — банкам і корпораціям, підконтрольним ключовим суб'єктам російської правлячої еліти. «Правильним пацанам», як люблять говорити сьогодні в Москві. Немає сумнівів, що лише частина цих резервів піде на порятунок інвесторів. Інша, не менш значна частка — осяде в офшорних компаніях, що де-факто належать цим самим «пацанам». Велими показово тут є доля інвестиційного банку «КИТ Финанс», що належить братам Ковальчукам, найближчим бізнес-партнерам Володимира Путіна.

повозили вниз, і чим більшою була установа, тим боліснішим було падіння. А оскільки в глобальній економіці всі обов'язково пов'язані між собою взаємними зобов'язаннями, кредитними контрактами й страховими відносинами, «отруєні» активи почали впливати й на ціну страхових операцій, і на короткотермінові кредити банків один одному.

П'ЯТДЕСЯТ НА П'ЯТДЕСЯТ

Чим же все це закінчиться? Фінансовій індустрії доведеться розгрибати власні гріхи ще протягом кількох місяців. Зусилля урядів, які вливають у фінансові заклади позики й беруть на свої баланси «отруєні» активи, швидше за все, будуть даремними. Спроби втримати на поверхні «отруєні» банки лише затримають природний процес заміни безвідповідальних фінансових бізнес-моделей відповідальними. Чим уряди могли б допомогти пацієнтові — це посприяти упорядкованій смерті непридатних до подальшого життя закладів і полегшити процес підйому нагору нових фінансових установ і моделей.

Самі центральні банки рано чи пізно змінять гординю на постмодерністське смирення і збагнуть, що перекося в економіці найкраще лікує сама економіка. Охочим «покермувати» економікою час зрозуміти, що «істинних» економічних доктрин стільки ж, скільки людей у світі, й що ручне управління неодмінно супроводжують ексцеси.

За оптимістичного сценарію, протягом наступних 10–20 років

фінансова система стане менш концентрованою. Країни, що розвиваються, будуть передбачуваніші й стабільніші, вони наповняться привабливими з погляду прибутковості й ризику проектами, а торговельні та інвестиційні бар'єри між країнами знизяться. Людство стане мобільнішим, як у межах країн, так і між ними, а конкуренція між державами за людські таланти зробить податкові й правові умови рівномірнішими по всьому світу. Капітал не концентруватиметься в розвинутих країнах і почне рівномірніше розтікатися світом, шукаючи вигідних точок застосування й приносячи з собою роботу і добробут.

За песимістичного сценарію, протягом наступних кількох років країни світу запровадять протекціоністські обмеження, світову торгівлю охопить колапс, а це означає лише одне — війни. Країни, котрі не торгують, воюють. Ми мали нещастя побачити це на прикладі агресії Грузії проти Осетії та Росії проти Грузії. Протекціонізм і популізм ідуть поряд, і в демократіях громадяни охочіше голосують за протекціонізм, ніж за відкритість, мобільність і свою відповідальність за власну долю. Тому песимістичний сценарій так само можливий, як і оптимістичний.

А поки у фінансових столицях світу триває «чорний вересень», під холодним, безкраїм осіннім небом стоять натовпи вигнаних із банків «костюмів». Вони кусають пальці й дзвонять своїм хедхантерам, а в ювелірних крамницях стрімко дешевшають шикарні швейцарські хронометри. ■

16 вересня цей банк оголосив про неможливість виконати зобов'язання на суму приблизно у 10 млрд рублів (трохи менше \$400 млн). Ніщо не заважало мільярдам Ковальчукам заткнути дірку самостійно й не провокувати додаткову паніку на ринку. Та вони її все-таки спровокували й одержали з бюджету — через Газпромбанк — 22,5 млрд рублів (\$900 млн) на поправку фінансового здоров'я. Ця комбінація повністю відображає підхід російської правлячої еліти до того, що відбувається: криза — спосіб приватизації фінансових резервів російської держави.

А тим «дорогим росіянам», які за останні роки звикли до щорічного приросту зарплат на 20–30% і значному спо-

живчому кредитові, доведеться терміново відвикати. Кредитні програми для населення згортаються більшістю банків уже сьогодні. Зниження зарплат і скорочення персоналу очікуються майбутньої зими.

Все це не означає, що «енергетична імперія», вона ж свразійська Нігерія, йде в минуле. В російських правлячих кіл немає суб'єктивних підстав міняти стратегію розвитку держави, яка завжди була для них джерелом шалених доходів, але аж ніяк не метою існування. Тож Росія ще більше стане подібною до звичайної, «класичної» Нігерії. Зі всіма органічними наслідками й для неї, й для країн, що її оточують.

УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

Економіка амеб

На перший погляд, глобальні фінансові катаклізми обійшли Україну стороною.

Справді, в нас не виляють у трубу найпотужніші банки країни, як це сталося в США. Й держава у відповідь на рекордне падіння індексів української біржі ПФТС не вливає на підтримку ринку цінних паперів мільярди доларів, як це зробив уряд Росії. Для нас чи не єдиним відгомонам всесвітньої кризи стало подорожчання долара до рівня 5 грн плюс-мінус дециця.

Втім, ця стабільність пояснюється аж ніяк не тим, що Україна має імунітет від глобальних економічних хвороб. Вони дійсно несуть незначну загрозу — та лише в тому сенсі, в якому амебі не загрожує інфаркт. Більшість макроекономічних процесів, які відбуваються в країні, замкнені самі на себе — і «ворожі вихори» кризових процесів пролітають над ними, майже не створюючи наслідків «тут і зараз». Однак ця захищеність, зумовлена перебуванням на значно нижчому щаблі економічної еволюції, може обернутися гострою вразливістю в найближчому майбутньому. Адже криза неминуче призведе до радикальної перебудови глобального економічного середовища. Й у цьому новому доквітлі наша «амеба» матиме дуже невеликі шанси вижити.

Перші ознаки цього вже спостерігаються. Оприлюднена днями статистика за серпень свідчить: флагманська галузь нашої промисловості — металургія — вперше за 7 місяців не змогла вийти на рівень виробництва аналогічного місяця 2007 року, відставши на 8,6%. Машинобудування, що донедавна обіцяло стати одним із «локомотивів» промисловості, різко загальмувало: 54% приросту в липні, які перетворилися на 25% у серпні. Схоже, що ріст реального ВВП у серпні зумовлений лише одним чинником — рекордним врожаєм. Але це — на 99% заслуга сприятливої погоди.

Вже наступного року світова економіка може бути вимушена жити в умовах загальної рецесії, що потягне за собою знижений попит на чавун і сталь, але не виключає нового сплеску цін на газ і нафту. Втім, немає сумніву, що світ до цього пристосується. А щодо України такої впевненості немає.

СЕРГІЙ ЛУК'ЯНЧУК
редактор відділу економіки

Саморобна пенсія

АВТОР: Сергій Гузь

Тиждень дослідив, чи можуть недержавні пенсійні фонди захистити громадянина від бідності після виходу на пенсію

У Європі вважається нормою, коли пенсію становлять щонайменше 70% постійних витрат, які мала людина, працюючи. Умовно кажучи, ця сума вираховується за формулою: зарплата після оподаткування мінус заощадження. Тоді людина може зберегти приблизно той самий рівень життя, як під час трудової діяльності.

ЖИТЯ ЗА ПЕЧКІНИМ

Натомість в Україні солідарна пенсійна система у середньостатистичному вимірі заміщає лише 35% зарплати, або 45% тієї суми, яку має отримувати пенсіонер, щоб його рівень життя не погіршився. Саме тому ми бачимо, як подорожують світом літні люди з інших країн, тоді як наші дідуся й бабусі змушені не те що сидіти вдома, а економити на найнеобхідніших речах. Це тільки в мультику життя у листоноші Печкіна починалося після виходу на пенсію.

Якщо ви не плануєте стати народним депутатом чи високопосадовцем, варто задуматися про власні заощадження, які компенсують ту частину майбутніх витрат пенсіонера, яку не може сплатити держава. Тим більше, що розпочата пенсійна реформа вже зараз дає можливість вкладати гроші у майбутню старість.

Слід зауважити, що в майбутньому наша пенсійна система матиме три рівні. Солідарний — це ни-

нишня страхова пенсійна система, за якою пенсія обраховується не за сумою грошей, перерахованих кожним конкретним платником цих внесків, а лише гарантується певний відсоток базової зарплати. Також буде два накопичувальні рівні: персоніфіковані пенсійні рахунки обов'язкового державного пенсійного страхування та недержавні пенсійні фонди (НПФ).

За розрахунками фахівців, перші два державні рівні у перспективі повинні заміщати 45–50% зарплати, а щоб гарантовано мати більше, частину власних заощаджень доведеться вкладати у НПФ.

ОСОБИСТІ П'ЯТИРІЧКИ

Передусім треба звернути увагу на специфічність НПФ порівняно з іншими інструментами накопичення заощаджень. Наприклад, банківські

Якщо ви інвестуєте у недержавний пенсійний фонд, то скористатися цими коштами зможете лише після досягнення пенсійного віку

депозити можна використати в будь-який момент, але вони у найкращому разі захищають гроші від інфляції. Значно вищий дохід забезпечують інвестиції в бізнес, наприклад, у пайові інвестиційні фонди. Такі заощадження дають високі доходи, якщо їх вкладати на середньострокову перспективу. Однак є ризик втрат, коли фінансові ринки переживають кризу, як зараз.

А якщо ви інвестуєте у недержавний пенсійний фонд, то скористатися цими коштами зможете лише після досягнення пенсійного віку плюс-мінус 10 років. Гроші, вкладені у НПФ, будуть недоступні для вас багато років. Тільки у разі тяжкої хвороби можна буде зняти по-

трібну суму для лікування, у разі ж смерті кошти отримають у спадщину родичі. Перевага пенсійних фондів у тому, що в довготерміновій перспективі вони здатні забезпечувати на 50% більшу дохідність порівняно з банківськими депозитами практично за того самого рівня гарантій збереження заощаджень.

Ідеальна стратегія накопичення капіталу передбачає розподіл коштів за всіма трьома кошиками. Це дозволяє максимально зменшити ризики і дає середньозважений інвестиційний дохід. Тому слід вираховувати, яку частину зарплати можна вкласти у пенсійний фонд, а також визначити для себе той рівень, який збалансує доходи та витрати.

Є кілька способів обчислення суми щомісячних (або річних) внесків на пенсійний рахунок. Більшість точних розрахунків на довготривалій термін [див. додаток] вимагають спеціальних знань із фінансового аналізу. Наприклад, треба враховувати, що, з одного боку, купівельна спроможність кожних 100 грн, покладених на рахунок у НПФ, щороку зменшується внаслідок інфляції, а з іншого — вона збільшується на отриманий дохід від їх інвестування.

«Краще орієнтуватися на свої теперішні можливості, — радить Ірина Васильєва, директор департаменту НПФ компанії з управління активами «КІНТО». — По-перше, людина не вносиме 30 років одну й ту саму суму, оскільки її дохід може і збільшитися, і зменшитися. По-друге, умови участі в НПФ дозволяють без штрафних санкцій призупиняти перерахування внесків у разі погіршення матеріального становища». Крім того, майбутня пенсія залежатиме не тільки від розміру та регулярності внесків, а й від терміну, протягом якого вони накопичуватимуться, та від професійності компанії, яка керує активами конкретного фонду.

Тиждень разом із віце-президентом КУА «КІНТО» Віталієм Мельничуком обрахував, скільки має накопичувати середньостатистичний киянин, щоб мати пенсію щонайменше на рівні сьогоденішнього середнього доходу в 3300 грн

ПЕНСИЙНИЙ ОФШОР

Ще одна перевага інвестування у НПФ — можливість мінімізувати податок на доходи громадян. Згідно із законодавством України цього року з пенсійних внесків у НПФ до 890 грн на місяць податкова зобов'язана повернути людині 15% переплаченого протягом року податку на доходи громадян. До того ж не оподатковується й інвестиційний дохід, який увесь цей час накопичується на пенсійному рахунку. Таким чином, у 2008-му до власного бюджету можна повернути

до 1600 грн. Щороку розмір суми, з якої повертається цей податок, збільшується відповідно до підвищення

Перевага пенсійних фондів у тому, що в довготерміновій перспективі вони здатні забезпечувати на 50% більшу дохідність порівняно з банківськими депозитами

визначеного урядом прожиткового рівня. На перший погляд, не так і багато, але порахуйте цю суму за 30

років — якраз вистачить на бюджетне авто без жодного кредиту.

Щоправда, щойно ви почнете отримувати пенсію, частково податок все ж таки доведеться заплатити. До досягнення 70 років стягується 15% податку на доходи з 60% пенсії, а 40% виплачується без оподаткування. Інакше кажучи, вся пенсія оподатковується за ставкою лише 9%. А ось після досягнення 70 років або в разі інвалідності цей податок з виплат НПФ взагалі не стягується. ■

ЄвроЛукашенко

АВТОР: Павло Солодько, Київ – Мінськ – Київ

Кореспондент Тижня побував у Білорусі напередодні виборів

Недемократичний режим Аляксандра Лукашенкі фінансується з-за кордону. «Фінансується Європою, передусім, Англією та Нідерландами», — каже **Тижню** один із провідних білоруських економістів, керівник аналітичного центру «Стратегія» Леанід Заіко. — Саме ці країни є основними споживачами білоруських нафтопродуктів, що становить 40% нашого експорту.

«Білорусь абсолютно інтегрована в західний ринок, — додає експерт Білоруського інституту стратегічних досліджень Міхал Залескій. — Завдяки експорту дизельного палива, лісу й калійних добрив ми продаємо на Захід більше, ніж у Росію». За такої плідної економічної співпраці Захід не визнав жодних політичних виборів, які проводилися в країні за часів президентства Лукашенкі.

Винятком можуть стати чергові парламентські вибори, що відбудуться цієї неділі.

ВИБОРИ БЕЗ АЖІОТАЖУ

В самій Білорусі про наближення виборів нічого не говорить. Жодної війни білбордів, жодних рекламних вкладок у ЗМІ чи листівок на всіх вільних стінах і парканах. Самотні білі стенди для оголошень.

На цих стендах порожнеча, тільки іноді молоді ставить теґіграфіті чи клеїть наліпки «Бойкот!» або «Твій голос почують хіба що на Площі». Площа — аналог нашого Майдану — Кастричніцька (себто Жовтнева) в самісінькому центрі Мінська. Тут у березні 2006 року відбулася безпрецедентна для Біло-

русі акція протесту проти безальтернативних виборів президента. Наметове містечко в кількості людей організували не партійні громадські активісти, а партійні кандидати були змушені приєднатися до хвилі протесту, яка зрештою завершилася масовими арештами.

Зараз — жодних натяків на терор «останньої диктатури Європи». «Тут кореспонденти працюють, — каже по радію омонівець на тій самій Кастричніцькій, де 16 вересня цього року відбувалася традиційна

акція з нагадування про зниклих за правління Лукашенкі людей. — Що робити з протестуючими? Просто відтісняти?»

Пересічний громадянин Республіки Білорусь (РБ) донедавна навіть не підозрював, що скоро треба йти на вибори. Не кажучи вже про те, депутатів якої палати парламенту доведеться обирати. Тут вибори давно перетворилися на ритуал.

«В Білорусі є один політик — Лукашенка. Всі інші (хоч прем'єр-міністр, хоч спікер парламенту) не

сприймаються в ролі політиків, — говорить один із організаторів і комендант білоруського «Майдану-2006» Алесь Мазур. — Тому люди зневірені й не ходять навіть на президентські вибори. У влади великі проблеми з явкою».

ЛУКАШЕНКІВСЬКА «ВІДЛИГА»

Можливо, через загальну байдужість громадян офіційний Мінськ і пішов на незвичну лібералізацію. «Ця відлига, — шепечуться в опозиційних штабах, — розрахована на мобілізацію опозиційного електорату, щоб явку підвищити».

Напередодні виборів Лукашенка звільнив політичних в'язнів, допустив у країну спостерігачів ОБСЄ та дозволив УСІМ кандидатам виступити по національному телебаченню з п'ятихвилинною промовою. Більшій частині опозиційних кандидатів дали можливість зареєструватися, а опозиційних спостерігачів — і це справді сенсація для Білорусі! — внесли в списки тери-

торіальних виборчих дільниць. Щоправда, на рівні дільничних виборчих комісій такого лібералізму не допустили, що змушує засумніватися в щирості «прозорих прагнень влади». ДВК в Білорусі формуються винятково з адміністративно залежних людей — менеджерів середньої ланки шкіл, державних закладів і підприємств.

Спосіб впливу на них, крім звичного страху, — система контрактів, яку на зміну трудовим договорам активно впроваджують в останні роки. Контракт укладається тільки на один рік, надаючи широкі права роботодавцеві. Не виконав прохання директора — до побачення.

Але Захід натякає, що на ці методи маніпуляції виборчим процесом він може закрити очі. Підтвердженням цієї тези є часті візити до Мінська європейських чиновників, які були неможливими ще декілька років тому. А Мінськ робить вигляд, що лібералізується. Мета Заходу — відтягнути Лукашенку від Москви, мета Лукашенки — залучити повноцінні західні інвестиції. Останньою перепоною для капіталовкладень великого бізнесу є негативний диктаторський імідж, але загалом у Білорусі проведена більшість необхідних законодавчих реформ.

Цитата з білоруської преси, яку донедавна було важко навіть уявити: «Такі авторитетні міжнародні організації, як МВФ та Світовий банк, визнали Білорусь країною, що досягла найбільшого прогресу в реформуванні економіки. Між іншим, СБ справді це визнав.

Б.Е.Д.

«Білоруське економічне диво» (Б.Е.Д.), як часто у нас кажуть, — це соціалізм, змішаний із капіталізмом, — каже Міхал Залескій. — Почалося воно з того, що Білорусі (порівняно з Україною та Росією) вдалося майже не скоротити випуску того, що виробляли ще в БРСР. Можна виділити три основні складові Б.Е.Д. Перше — централізація економіки. Друге — ринкова програма переробки російської нафти й продаж нафтопродуктів на Захід. І третє — неринкова програма, яку я іронічно називаю «Газ в обмін на стратегію». Ми закупаємо дешевий російський газ, а взамін обіцяємо Кремлю створити спільну систему протиповітряної оборони». ►

БІЛОРУСЬКІ ЦІНИ

Горілка по 32 грн

Хліб — 2,4–3,6 грн за буханець

Молоко — 6 грн за 1 л

Яйця — 7,4 грн за десяток

Олія — 16,4 грн за 1 л

Масло — 7 грн за 250 г

Сир — 32–37 грн за 1 кг

Свинина — 39–44 грн за 1 кг

Курка (філе) — 36,8 грн за 1 кг

Хек (філе) — 30 грн за 1 кг

Ковбаса докторська — 30 грн за 1 кг

Ковбаса салямі — 70 грн за 1 кг

Гречка — 6 грн за 1 кг

Чай Dilmah — 12,3 грн за 100 г

Цукор — 5 грн за 1 кг

Огірки/помідори — 7,5 грн за 1 кг

Горілка (середній сегмент) — 32 грн за 0,5 л

Пиво світле — 5–7 грн за 0,5 л

Цигарки Winston — 4,7 грн за пачку

Шоколад — 5,1 грн за плитку

Бензин А-95 — 5,8 грн за 1 л

Проїзд в метро/автобусі — 1,5 грн

Телевізор Horizont з РК-екраном — \$500

Такий же телевізор Philips — \$750

Оренда однокімнатної квартири в Мінську — \$300–600

Двокімнатна квартира в Мінську — \$85–120 тис.

Земля (30 км довкола Мінська) — \$400–3000 за сотку

Будинок з ділянкою (30 км довкола Мінська) — \$30–60 тис.

Будинок в райцентрі — \$3–10 тис.

Середня пенсія — \$150

Середня зарплата — \$350

Зарплата на сільській фермі — \$80–250 (залежно від сезону)

Зарплата будівельника — \$200–500 (залежно від регіону)

Зарплата працівника ливарного цеху МТЗ — \$1–1,2 тис.

Зарплата інженера — \$400–600

Зарплата вчителя — \$250–300

Зарплата патрульного міліціонера — \$400–450

Зарплата депутата палати

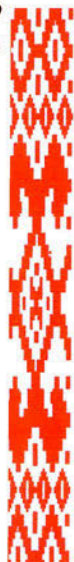
представників парламенту

РБ — \$1,2–2 тис.

Джерело: офіційні дані Мінстату РБ, спостереження Тижня

Білоруси голосують організовано

28 верасня 2008 года

Выбары дэпутатаў Палаты
прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу
Рэспублікі Беларусь

Усе на выбары!

ПАВЕДАМЛЕННЕ

Паважаны _____
(ініцыялы, прозвішча выбаршчыка)

28 верасня 2008 года албуцуца выбары дэпутатаў Палаты
прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Запрашаем Вас прыняць удзел у галасаванні з 8 да 20 гадзін
на ўчастку для галасавання № _____, размешчаным па адрасу: _____

Калі Вы не будзеце мець магчымасці прыйсці на ўчастак для
галасавання ў дзень выбараў, паведамляем, што ў адпаведнасці з Выбарчым
кодэксам Рэспублікі Беларусь Вы маеце права прагаласаваць датэрмінова
з 23 верасня па 27 верасня бягучага года ўключна з 10 да 14 гадзін і з 16 да
19 гадзін у памяшканні ўчастковай выбарчай камісіі.

Пры галасаванні Вы павінны мець пашпарт або пасведчанне асобы,
якое замяняе яго.

№ 4/9/РРВ/АДЗ/1.102/2008

Участковая выбарчая камісія

Лукашенка справді зміг зберегти білоруське виробництво. Якщо раніше над Кастричніцькою площею по обидві сторони проспекту Незалежності висіла реклама Sony та Samsung, то зараз там написано «Витязь» і «Горизонт». Мінськом ходять чутки про те, як у президентській резиденції стояв японський телевізор із приклеєним лого Horizont. Dvd-програвачі «Витязь» можна знайти в більшості білоруських магазинів (коштують близько 450 грн), їх активно купують і вони зовсім не нагадують «радянську» продукцію.

Тим, хто їдуть в Білорусь, щоб побачити «музей СРСР», в Мінську

взагалі робити нічого. Це типова європейська столиця, навіть гастрономи та забігайлівки соціалістичного зразка витісняються на околиці.

З'являються супермаркети (та називаються вони суто білоруською — крама) й «концептуальні» заклади харчування. До них, до речі, ніхто особливо не бігає — ціни кусаються **|див. підверстку|**.

«В мінської й гомельської молоді нова фішка — на вихідні їздити відвісати в Київ, — розповідає один із білоруських журналістів. — Дешева випивка та їжа, безліч гарних забігайлівок і атмосфера вільніша.

В нас спробуй після 22-ї з'явитися на вулицях з пляшкою пива — одразу ж патруль поцікавиться, де взяв і чому п'єш. Бо до 8-ї ранку пити заборонено!»

ДІТИ, ЯКІ РОЗВАЛЮЮТЬ РЕЖИМ

Ще одна ознака лібералізації — на вулицях Мінська з'явилися престижні іномарки. «Ще недавно білоруська економіка жила світлимими комуністичними ідеалами, функціонери щиро ображалися, коли я питав у них про хабарі, — говорить Асанід Заіко. — А тепер у цих функціонерів діти підросли. Ці діти хочуть їздити на шикарних авто, вони просять батьків легалізувати тіньові доходи, вони, зрештою, й навчають чиновників і топ-менеджерів корупції. Вони розвалюють цей режим».

Ми сидимо з Заікою у фаст-фуді «Лідо» (латвійська франшиза) — аналозі нашої «Пузатої хати» — на площі Якуба Коласа. Середній чек тут — 30–40 грн, і фаст-фуд забитий молоддю. Хтось із них розвалює режим, навчаючи батьків корупції, хтось виходить на площу, розчарувавшись у ідеологічних повчаннях (у школах країни діють організація піонерів і відповідник комсомолу — Білоруська республіканська спілка молоді).

«Найнезахищенішою верствою в Білорусі є малокваліфіковані робітники, а от молодим живеться непогано, бо дітей у нас традиційно люблять і підтримують фінансово батьки, — розвиває тему Міхал Залескі. — Однак саме молодь є традиційним опонентом режиму, тому що її дратує, коли дорослі дяді вчать, як думати. Атмосфера несвободи — ось головна причина молодіжних протестів, не економіка».

Деякі діти разом із батьками навчилися жити взагалі в обхід держави. Гуманітарний ліцей у Мінську (один із двох найкращих середньоосвітніх закладів країни, в ньому навіть фізруки розмовляли білоруською) влада закрила в 2003-му під приводом поганого стану будівлі.

«Це була особиста помста директорів, — каже **Тижню** білоруський поет Андрей Хадановіч, який викладав у ліцеї іноземну літературу. — Та батьки скинулися, зняли будинок на околиці Мінська, й ми

продовжуємо навчання. Програма зовсім не змінилася, просто ліцеїсти складають іспити екстерном». Зараз у будівлі ліцею — районний суд, і кожного 1 вересня школярі влаштовують на подвір'ї суду врочисту лінійку.

ІДЕОЛОГІЯ – ІНФОРМУВАТИ

40 км від Мінська — село Дукора. Навіть не село — агромістечко. Завдяки цим агромістечкам Білорусь щороку продає за кордон молокопродукти на \$1 млрд. «Ми хочемо, щоб мешканці села отримали ті ж послуги, що й у місті. В нас є будинок культури, стоматологічний кабінет, відділення банку, школа з дитсадком, пошта, бібліотека, — перераховує голова місцевої сільради Татьяна Савік. — Збираємося запровадити агротуризм, я оце щойно повернулася з українського Борщева, де нам розповідали про їхній досвід. Усе у вас там гарно, тільки брудно дуже».

Дотаційні агромістечка — ще одна грань білоруського економічного дива. Дотує їх держава (скажімо, кредитами на побудову нових будинків — їх металочерепицю одразу ж помітно з дороги). Зарплата доярки в Дукорі — \$250, механізатора в сезон — \$500–600. Дотацій не вистачає, тому сільрада продає ділянки на аукціоні — по \$3–5 тис. за 20 соток.

«Понапридумували — агромістечка, — іронізує підпийлий селянин. — Тепер молодь не каже «я з села», а «з містечка». Ті будинки нові будують обабіч села, ближче до дороги, щоб Бацька міг побачити, це вже й не село виходить».

В сільраді висить плакат — «Ідеологічна робота». Такі самі плакати висять у всіх установах Білорусі. Я прошу в голови пояснити мені ідеологію, яку впроваджує Лукашенка. «Ідеологічна робота — інформування громадян про нові ініціативи влади», — відповідає пані Савік.

ШАНС ДЛЯ ОПОЗИЦІЇ

Центром Мінська розвішані білоруські й грузинські прапори. Це анонс тенісного матчу на кубок Девіса, та висять вони навіть на міській ратуші. Лукашенка так і не визнав незалежність Абхазії й Осетії (мовляв, цим займається парламент, а я тільки президент), зате «Белавія» в кілька разів збільшила кількість польотів «Мінськ-Тбілісі». З Москви в Грузію літаки напроям не літають, а пасажирів є — чому б ці гроші не заробити?

Події в Грузії зробили Білорусь потрібною Заходу. Та Захід визнає вибори дійсними, якщо в парламент пройде хоча б хтось із опозиції. В самій опозиції немає єдиної думки щодо виборів — хтось хоче бойкотувати їх, хтось вимагає не визнавати.

«Вибори — наш шанс хоча б якось впливати на політику власної країни, — каже **Тижню** єдиний опозиційний кандидат в президенти-2006 Аляксандр Мілінкевіч. — Ми зібрали молодих людей, половина з них — безпартійні, в мережу під назвою Об'єднання демократичних сил. Багато з них активно працюють на місцях, є впізнаваними й мають шанс». Зараз Мілінкевіч активно їздить по регіонах, просуваючи ОДС.

ДЕ КРАЩЕ?

У Білорусі епохи Лукашенки вистачає як позитиву, так і негативу. Й одне переходить у інше. Наприклад, «білорусофоб» Лукашенка створює нову білоруську ідентичність, у якій сябри є такими собі юберменшами: «Ми, білоруси, ті самі росіяни, тільки першого гатунку».

Капіталістично-соціалістична економіка — запорука швидкого... членства в ЄС і СОТ. «Коли в СОТ вступить Росія, — жартує місцевий чиновник, — 99% наших торгових операцій і так буде з СОТ». «У нас чудові дороги, 4,5 млн робітників із високою трудовою етикою, немає різниці в розвитку регіонів, — говорить економіст Леанід Заїко й іронічно додає, — ми ввійдемо в Євросоюз швидко й непомітно. Прямо з Аляксандром Ригоровічем — прекрасним, за мірками ЄС, адміністратором».

«Я пропрацював на тракторному заводі десять років, — каже Зьміцер-«Міх», інженер-технолог МТЗ і лідер найвідомішої білоруської реп-команди «Нестандартний варіант». — Із задоволенням пішов би звідси в бізнес, але започаткувати власну справу дуже важко. А я обвішаний кредитами, й ніде не зароблю \$600, тільки на МТЗ». Ми з «Міхом» ідемо бульваром Тракторобудівників, повертаємо на вулицю Стаханівську. Тут його квартира, в одній із кімнат — студія.

«У нас у країні порядок, і це мені подобається, — говорить репер. — А у вас в Україні бардак, зате там пробитися легше. Й спробуй зрозумій, де краще». ■

ГРОМАДСЬКИЙ АКТИВІСТ

АЛЕСЬ МАЗУР
комендант «Білоруського Майдану»
в березні 2006-го

Режим Луки — імітація держави

Головна проблема — наша держава — імітація. Люди не сприймають владу як політичний інструмент. Чиновники бояться тільки Луку, а не виборців, на яких вони нібито повинні працювати. Молодь мріє або емігрувати, або влаштуватися на державну службу. Там платять пристойні гроші фактично за те, що ти визнаєш і легітимізуєш режим. Кількість чиновників, які здійснюють всяку абсурдну паперову роботу (така собі імітація державотворення), зростає. Інша частина імітаційної системи —

опозиційні партії. Імітація опозиції — вони навіть не розглядають серйозно мету успішно діяти у владі. Після революційних подій весни 2006 року створилася прекрасна молодіжна спільнота, але її майже всю розтягнули на шматки опозиційної партії. Зараз ми йдемо на вибори з мережею громадських активістів — вони входять до Об'єднання демократичних сил. Люди 30-35 років, реальні лідери в місцевих громадах з досвідом успішного захисту їхніх інтересів. Україна залишається прикладом. Ваша влада не змогла скористатися шансом, який отримала в 2004 році, зате ваша громадськість цей шанс не втрачає.

Всі інструменти Сергія Біличенка
знайдені на смітнику

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАНОЧ

Ініціатива знизу

АВТОР: Інна Завгородня

**Безпритульний
про сміття, життєву
філософію та
національний характер**

До редакції **Тижня** надійшов лист із Дніпропетровська, написаний на білісінькому папері літературною мовою й без помилок. Його автор, Сергій Бі-

личенко, підписався просто — «бомж». І зміст листа був простим: чоловік не жалівся на долю, натомість викладав свої пропозиції щодо державного поводження зі сміттям — тим, на чому знається з огляду на набутий досвід порпання на звалищах. Утім, краще прочитувати, ніж переповідати.

РОДОВИЩА СМІТТА ЗАМІСТЬ НАФТОВИХ

«Добрий день! Усе, що ви прочитаєте в цьому листі, може здатися ма-

ячною, тим більше, що пише бомж. Бачив я по телевізору хохму одну — наш президент гопака станцював перед Росією, газу випросив. Дуже перепрошую за сміх, ну, не розуміюся я на цих політично-танцювальних відносинах, я якось більше спеціалізуюся на смітниках... Але одне знаю точно — з паливом краще вже не буде, а ось гірше — буде, й дуже скоро. Паливо — проблема, але вихід є. Родовищ сміття в нас — хоч греблю гати. Можна сміттям опалювати бу-

динки, дати людям гарячу воду, про яку вже забули. Одне плем'я, десь у Африці, заради збереження дерев для нащадків вигадало використувувати як паливо не самі дерева, а брикети з листя. Його вимочують, перемішують і пресують примітивним способом у брикети. Один брикет горить 45 хвилин, а точнісінько такий шматок дерева — 15 хвилин, я перевірів.

Свого часу занесло мене до Росії, в Псковську область. Там і досі печі топять брикетами з торфу. Є в них і торфо-брикетний завод. Неподалік від брикетної машини розташована кухня їдальні. З кухні повариха винесла виварку зі сміттям і... вивалила все це на транспортер, який подавав сировину в машину. І нічого, машина все це ковтула й видала брикет. Сміття я бачу щодня, знаю, яке воно, що люди викидають. Брикет можна робити зі сміття, треба тільки відсортувати від нього будівельні відходи, скло й метал.

Не знаю, скільки коштує побудувати брикетний заводик і відновити котельні, але не дорожче переплачування за газ. Хто таке потягне? Не я ж? Бізнесмен чи держава, та яка різниця? А раптом знайдеться розумний і далекоглядний чоловік? Найсмішніше те, що я навіть знаю, хто це буде. Іноземний бізнесмен, звичайно. Може, я даремно варякаю щось знизу? Ну, вже сказав, що ж поробиш! Хоча я й не до свого рівня апелюю, живу зараз нижче будь-якого рівня, моя справа — пляшки, макулатура, метал. Є в мене телефон, дзвонить, якщо цікаво, от тільки адреси немає...»

ВЕРХОВНА РАДА В ПІДВАЛІ

Тиждень подзвонив і напросився в гості. Зустрілися в теплій кімнатці підвалу школи, де Сергій щойно влаштувався працювати. Хвалиться досягненнями: «Вже відремонтував верстати для уроків праці, треба закласти вікна. На школу ані грошей, ані матеріалів не виділяють, я все зі смітника ношу сюди: рами, двері, вікна, скло. Я тут усе — слюсар, муляр, зварник, я все вмюю. Значить, ще комусь потрібен...».

Зараз Сергієві 48, «у минулому житті» служив в Афгані, працював водієм автобуса, мав сім'ю, сина.

Потім потрапив в аварію. «Жив у приймах. Дружина прийшла до реанімації, а їй лікар сказав: 15 переломів, якщо виживе, залишиться інвалідом. Вона вирішила, що інвалід їй не потрібен. Вийшов із лікарні, ще не міг нормально ходити, ледве рухався, а мої речі вже в коридорі. Я переїхав до підвалу жити — в тому самому домі. Вижив

Щороку в Україні створюється близько 50 млн м³ твердих побутових відходів, а це 12 млн т сміття. Лише 3% цієї маси перероблюється, решта потрапляє на сміттєзвалища

тому, що не п'ю. Люди спиваються за два-три роки, а я 12 років з того часу прожив — у підвалах, покинутих будинках, у руїнах, навіть у рабстві був, але вижив. Сина вже чотири роки не бачив — йому соромно, що батько — бомж, і це зрозуміло.

Живе Сергій Біличенко в іншому місці: в підвалі покинутого будинку в одному з центральних районів Дніпропетровська. «Мій підвал зовні нічим не примітний, але всередині повністю оснащений. Там і кахлі є, і посуд, і телевизор (електрику я провів). Один мій друг, теж бомж, але колишній професор, часом приходив до мене дивитися виступи у Верховній Раді. Мовляв, я цього неподобства змінити не можу, так хоч подивлюся, як вони чубляться».

Мобільні, а в нього їх два, як і всі інші свої речі, Сергій знайшов на смітнику. На звалищах можна знайти все, що завгодно: одних тільки телефонів через його руки пройшло більше сотні. Документи, за якими влаштувався на роботу, теж звідти, а ще ж трапляються зламані прикраси, побутова техніка: «Зараз люди змінилися: зламався золотий браслет або годинник — викидають. Раніше такого собі не дозволяли», — порівнює Сергій.

СМІТТЯ І ФІЛОСОФІЯ

Загалом Сергій живе сьогоднішнім днем і намагається сам заробити

на прожиття, допомоги не приймає, каже, що до неї звикаєш. Ті, хто стикаються з проблемою сміттєпереробки в Україні, також живуть сьогоднішнім днем — проекти, схожі на Сергієву пропозицію про підприємства з брикетування сміття з перспективою подальшого використання як палива, були в останні роки ухвалені для реалізації і в Сумах, і в Київській області, і в Дніпропетровську. Але поодинокі сортувальні ініціативи не супроводжуються ані довготерміновими заходами, ані пояснювальною кампанією: спершу поставлять окремі баки для пластмасової тари, а потім місяцями її не вивозять. Сергій часто пригадує німця, який винаймав квартиру неподалік від його підвалу: «Колись я побачив, як він приніс пакетики з окремо розфасованим сміттям: склом, папером, побутовими відходами. Підійшов до нашого величезного смітника й розгубився. Я йому кажу: та кидайте, де бачите! Він трохи повагався, але все одно не кинув, а поставив у контейнер. А потім підійшов до мене й каже: «Ваш народ ніколи не буде багатим».

Утім, можливо, справді треба віддати вирішення цієї проблеми на розсуд бомжів? Нехай вони розбагатіють першими. ■

ДОВІДКА

ПОДАЛЬША ДОЛЯ СМІТТЯ

1. Звалища. Більшу частину твердого сміття в світі вивозять на багатокілометрові полігонизвалища, як спеціально відведені, так і стихійні. Для отримання біогазу звалища засипають землею.

2. Повторне використання (рециклінг). Сортування, зокрема й автоматизоване, — працемісткий, проте економічно найпривабливіший спосіб переробки сміття. Практично відсортувати можна не більше 30% сміття для повторної переробки.

3. Біологічна переробка. Традиційний напрям утилізації сміття: переробити його на органічне добриво — компост.

4. Термічні засоби переробки: спалювання, газифікація, піроліз. Ці способи найтоксичніші.

Триста років тому військо гетьмана Івана Мазепи вирушило на з'єднання з армією шведського короля Карла XII, «зрадивши», на думку російських політиків різних ча-

ЗМІСТ:
НАШ МАЗЕПА

Ідеї гетьмана підкомпрядатні для використання у ХХІ ст.
СТОР. 42

сів, московського царя Петра I. З того часу цілих три століття ім'я українського державного діяча запекло обговорюють у всьому світі. Та ясно-сті до розуміння цієї надзвичайної людини не додають ні танеґрики, ні

ДИКТАТОР МОДИ

Мазепа створив стиль життя, що залишався актуальним навіть після його смерті
СТОР 44

анафеми, ані геніальні твори мистецтва та літератури. Масштаб особистості Івана Мазепи настільки великий, а історичні обставини його доби настільки заплутані, що для багатьох ця людина залишається за-

ЗБРОЙНІ ПРИБІЧНИКИ МАЗЕПИ

Як виглядали й чим були озброєні вояки української та шведської армії
СТОР. 46

гадкою донині. **Тиждень** спробував дослідити лише деякі сторінки біографії великого гетьмана.

Також читайте про те, якою була столиця гетьмана – Батурин – на стор. 58

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРИЛЕР

Так уявляли гетьмана світові митці доби романтизму
СТОР. 48

Мазепинці

АВТОР: Олексій Сокирко,
кандидат історичних наук, Центр ім. В. Липинського

Переконавання гетьмана були сучасніші, ніж ми уявляємо

Іван Мазепа-Колединський (таким було його повне прізвище) належав до тієї частини української шляхти, котра незалежно від свого матеріального становища, віросповідання чи то кар'єрного просування, сприйняла Хмельниччину не як земний апокаліпсис, а як можливість збудувати свою державу в тих обрисах, що відповідали не примарним інтересам Речі Посполитої, а їх власному баченню. Ця частина шляхти швидко вийшла на керівні позиції в новопосталому Гетьманаті, починаючи від перших очільників — Богдана Хмельницького, Івана Виговського, і завершуючи тими, хто керували Гетьманатом на схилку його історії — Іваном Мазепою та його наступником Іваном Скоропадським.

ЧИ БУВ МАЗЕПА МАЗЕПИНЦЕМ?

З-поміж усіх керманців Гетьманату Іван Мазепа є рекордсменом із тривалості правління — аж 22 роки! Але якщо спробуємо відокремити щось особливе в діяльності Мазепи, принаймні до антиросійського виступу восени 1708 року, навряд чи зауважимо щось принципово відмінне від дій його попередників. Подібне порівняння — не просто забавка

з історичної «якбитології». Адже ще з часів імперської пропаганди в нинішній російській історичній науці протиставлення порівняння Мазепи з Хмельницьким стало ледь не канонічним. Класичному «герою» Хмельницькому — засновникові й будівничому держави, оборонцеві православ'я — протиставляється не менш класичний «антигерой» Мазепа — олігарх, який наживав статки коштом простих козаків і селян, роздавав керівні посади родичам і своїм прихильникам.

Насправді ж в око впадає цілкова спадковість мазепинської практики державного будівництва. І гетьман, і його попередники трактували Козацьку державу як стану, себто збудовану й керовану в інтересах її провідної верстви — козацтва. Козацька Річ Посполита, що була своєрідним відображенням Речі Посполитої Шляхетської, була республікою за формою правління, але цю нову її керманців прагнув утвердити міцну централізовану владу з подальшим перетворенням її на монархічну. Не був тут винятком ані Богдан Хмельницький, (про це *детальніше Тижень №33 (42) від 15–21 серпня 2008 року*), котрий мріяв передати булаву своєму синові Тимофію, ані Іван Мазепа, який

планував зробити спадкоємцем свого небожа Андрія Войнаровського. Щоб сформувати сильну централізовану структуру, здатну втримати корабель козацької державності в бурхливому морі Руїни, треба було кілька речей: лояльний і ефективний управлінський апарат, стабільна фінансова система й потужне військо.

Роздавання козацькій старшині маєностей, за що пізніші історики дорікали Мазепі, чомусь не викликало подиву чи нарікань у сучасників, для яких це було нормальним виявом піклування володаря про еліту, на яку спиралася його влада. Що ж до пожалувань православним монастирям, то тут Мазепа багаторазово перевершив Хмельницького. Не менш співзвучною духу епохи, де на часі були ідеї меркантилізму, виявилася й економічна політика Мазепи, спрямована на лобювання інтересів української зовнішньої торгівлі, гарантування прав купецтва, ремісничих цехів.

Зрештою, у військовій галузі гетьман теж зарекомендував себе як послідовник курсу попередників — ішлося про поступову заміну застарілого станового козацького ополчення (аналога лицарських ополчень, час яких у Європі вже минав) на професійне наймане військо. Тож говорити про особіну «мазепинську» політичну лі-

Особиста шабля гетьмана Мазепи

нію якось не випадає — надто вже подібним є це «мазепинство» до стилю урядкування його вдаваного антипода Хмельницького.

ГЕТЬ ВІД МОСКВИ!

У відносинах Гетьманату з Московською державою гасло, сформульоване набагато пізніше Миколою Хвильовим, набуло актуальності практично одразу після укладання Переяславської угоди 1654 року. Уже наприкінці свого життя «великий друг російського народу» Богдан Хмельницький мав змогу переконатися, що, попри всі обіцянки, Кремль завжди стоятиме на пріоритетності своїх інтересів, за першої-ліпшої нагоди, не гребуючи поторгувати українськими землями на угоду власним цілям. Надалі ситуація не змінилася.

Після підписання Вічного миру 1686 року, за яким Лівобережна Україна перейшла під протекцію Московії, а Правобережна — Польщі, козацька еліта була змушена погодитися з накинутим протегуванням, але не могла миритися з будь-яким порушенням власної автономії та політичних прав. За таких умов Мазепа виявив себе напрочуд далекоглядним і гнучким політиком, котрому вдалося витончено грати на зіткненні інтересів двірських угруповань Кремля та боярських кланів, аби реалізувати власне «український курс» своєї політики. Завдяки цьому в останнє десятиліття XVII ст. у Москві майже «забули» про Україну, давши можливість місцевій еліті вільно розбудувати господарське життя країни, просувати її економічний і військовий вплив у Північне Причорномор'я та Правобережну Україну.

Нове XVIII ст., однак, принесло й нові реалії. Невдалий для Росії початок Північної війни, мета якої була для України абсолютно

чужою, спричинив низку масштабних реформ. Гетьманщина швидко стала однією з головних ресурсних баз цієї війни, а водночас і її заручницею. Козацтво було невдоволене непомірними поборами на російську армію й виснажене походами в прибалтійські землі. Купецтво, для якого зачинився вихід до центрально- та північноєвропейських ринків, а новопрорубане до Європи «вікно» було доступне лише протегованим із Петербурга російським торговцям, потерпало від збитків. Ще 1703 року оточення Петра I почало виношувати задуми скасувати українську автономію. Московські достойники планували ліквідувати козаків як стан, обернувши їх на регулярні формування або ж переселивши на східні кордони Московії.

Тож в умовах загального невдоволення московською політикою виступ Івана Мазепи в жовтні 1708 року був цілком логічним, тим більше, що напередодні шведського вторгнення в Україну Петро I відкрито заявив гетьманові, що в її обороні той мусить покладатися на власні сили — мовляв, дружба дружбою, а грошенята...

НАРОДЖЕННЯ БАТЬКІВЩИНИ

Хоча Росія фактично відмовилася від своїх протекторських обов'язків щодо Гетьманщини, перехід Мазепи під протекцію шведського короля Карла XII вона потрактувала як акт зради. Але чи був гетьман зрадником насправді? Можна скільки завгодно міркувати, наскільки виправданий крок Мазепи з погляду тогочасного васально-сюзеренного права, але варто пам'ятати, що тодішня українська та російська політичні культури спиралися на зовсім різні світоглядні підвалини.

Мазепа й більшість козацької еліти були

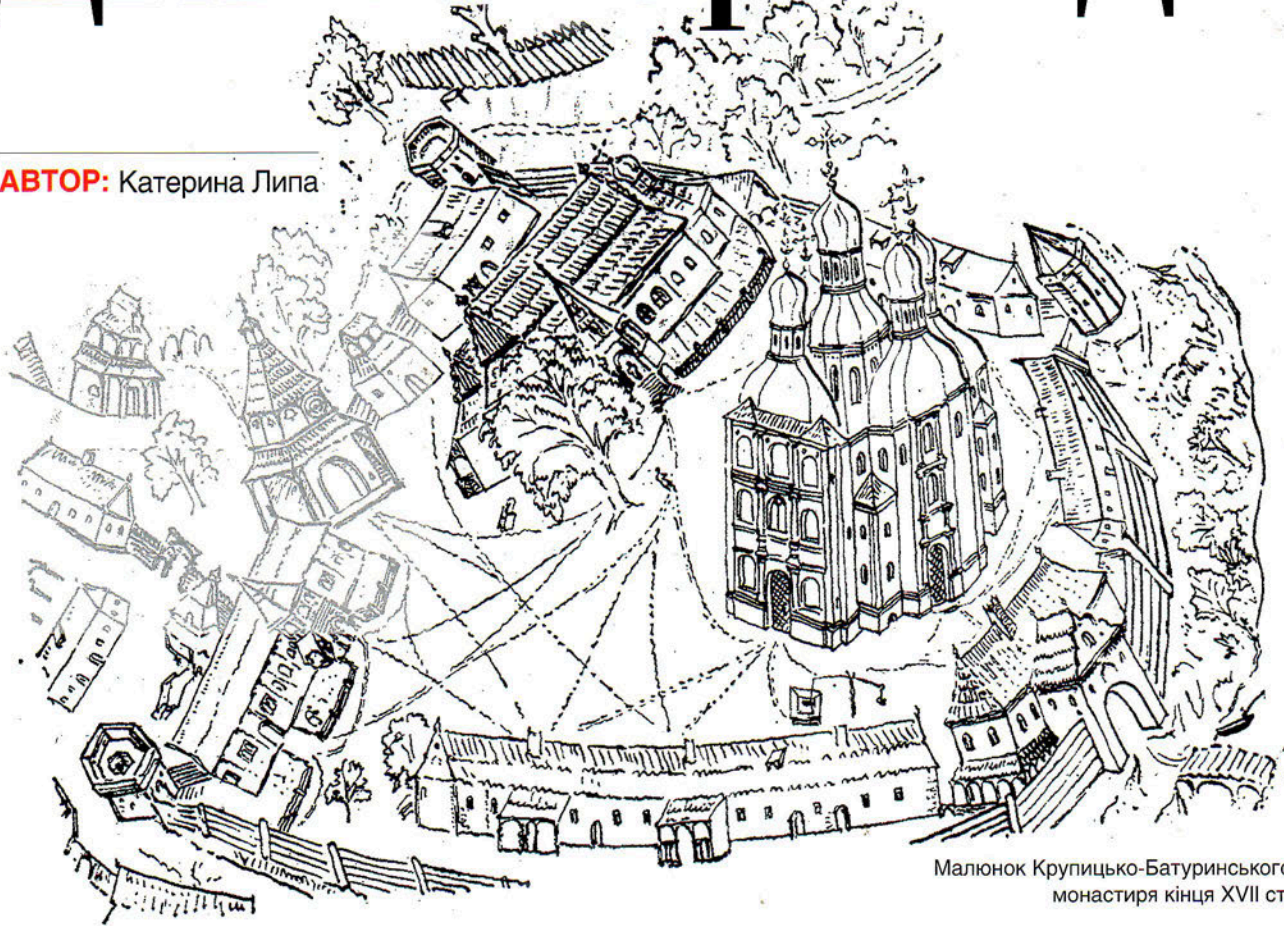
спадкоємцями республіканської річпосполитської культури. Вже тоді вони сприймали Гетьманщину не тільки уречевлено, але й абстрактно, як Вітчизну, «милюю нашому серцю неньку» — себто так, як сприймаємо поняття «Батьківщина» й ми. Вірність Вітчизні виявлялась у вірності та служінні її устрою, ідеалам «прав і вольностей Війська Запорозького», котре ситуативно перебувало під протекцією то короля, то царя, то султана. Монархи могли змінюватись, а інтереси Вітчизни лишалися незмінними. Закидаючи Мазепі та його прибічникам «зраду», російські можновладці керувалися цілком ще середньовічними уявленнями про те, що служити й бути вірним можна лише конкретній особі, монархові, а не якійсь абстракції. Ідея служіння Батьківщині у світогляді російських інтелектуалів почне народжуватися лише з другої половини XVIII ст., а здобутком масової свідомості стане лише в наступному сторіччі. Власне цього «старший брат» ніколи не міг нам подарувати.

Саме вірність Вітчизні в таких цілком модерних проявах і рисах стала першою фазою визрівання поняття єдиної та соборної України, до якого долучаться наступні покоління українських інтелектуалів, митців, політиків і звичайних людей, котрі, можливо, й не відали, що через таку спадковість у сприйнятті Батьківщини вони є «мазепинцями». А відтак, як не крути, і правдиві мазепинці є і зараз, і їх все більше. ■

Диктатор моди

АВТОР: Катерина Липа

Малюнок Крупицько-Батуринського монастиря кінця XVII ст.

Мазепа започаткував попит на український архітектурний стиль і освіченість

На межі XVII–XVIII ст. мода творилася не в студіях дизайнерів та на шпальтах блискучих журналів, а при дворах можновладців. І йшлося не власне про одяг та аксесуари, а про спосіб життя, який вимагав певних атрибутів, поміж яких одяг чи меблі були не найпершими. Головним було те, в який спосіб спілкувалися, як розважалися, на що витрачали гроші. Взірцем у всіх цих речах слугував монарх, його смак відтворювався у забаганках придворних, тиражувався дрібнішою шляхтою та міщанами. Наприклад, Людовік XIV французький

над усе любив театр, танці й власну владу. Аби зробити придворну кар'єру, треба було гарно вдягатися, дотримуватись етикету й розумітися на театрі, який король взято підтримував.

Сучасник і ровесник Короля-Сонця Іван Мазепа був, перш за все, інтелектуалом, поціновувачем музики та літератури. Король Луї танцював, а гетьман грав на торбані, читав книжки та у вільну хвилину писав вірші й оточував себе людьми, з якими було про що поговорити. При дворі Людовіка вимагалось бути гарним, а при дворі Мазепи — розумним. Тож верхівка козацької старшини дбала про високий рівень освіти своїх нащадків, а відтак слідом за патроном мусила підтримувати навчальні заклади й видавничу справу. Гетьман фінансував церковне будівництво, й цю моду наслідували хто як міг: полковники фундували храми, сотники замовляли

іконостаси, заможні козаки й міщани дарували церквам ікони й богослужбні книги. Втім, книга вже й тоді була найкращим приватним подарунком, бо серед еліти стало престижним читати й мати вдома бібліотеку — адже це давало змогу піднятися в очах Мазепи. Поетично обдарована людина могла навіть отримати від гетьмана маєток — не як плату за вдалий панегірик, а просто так, щоб було де віршувати.

Гетьман Мазепа, як і будь-який можновладець його доби, не провадив певної культурної політики — він просто робив речі, що відповідали його смакам, принципам та життєвим орієнтирам. Йому вдалося зібрати навколо себе команду однодумців — старшин та духівництва, — яка не тільки профінансувала, а й організувала творення української версії панівного на той час мистецького стилю бароко. Треба зазначити, що далеко не

кожна країна була спроможною надати національних рис тому чи іншому світовому стилю — у цих випадках запрошували іноземних майстрів, щоб вони збудували чи намалювали по-модному. От, наприклад, ще один сучасник Івана Мазепи, король Англії Карл II нічим, окрім жіноцтва, не цікавився, тому Британія, на відміну від Італії, Франції чи України, своєї версії бароко не має.

АРХІТЕКТУРНА ДЕКЛАРАЦІЯ

Історія свідчить, що архітектура — найзалежніше з усіх мистецтв. Адже реалізувати задум зодчого можна лише за наявності замовника, спроможного профінансувати дорогий проект. Тож за всіх часів споруди так чи інакше декларували смаки, уподобання й політичні погляди сильних світу цього. Поталанило тим країнам, у яких траплялися освічені, наділені смаком замовники. Втім запити у них могли бути різними. Король-Сонце прославляв у пишній архітектурі власну особу (навіть розпланування парку в Версалі мало символізувати рух світила небом), а вже через неї — Францію. Щодо Мазепи ж шло про дві речі. Перша з них — підкреслення історичної спадковості княжих часів і, відповідно, права України на незалежність. Тому в реставрацію храмів князівської доби (Софії Київської, Михайлівського Золотоверхого монастиря) були вкладені шалені кошти. Друга — демонстрація сильної та непохитної влади православного володаря (згадаймо, що козацька революція свого часу почалася на хвилі боротьби з унією). Тому зводили розлогі монастирські комплекси та величні й великі храми.

Але в підкореній смакам замовника архітектурі завжди трапляються, так би мовити, обмовки за Фройдом. Часом замість величі отримували демонстрацію тупого несмаку, а замість вишуканості — манірність: архітектура завжди несамохить правдиво свідчить про добу. В церквах, збудованих за Мазепи, цією «обмовкою» є просторова структура — у розкішних мурованих соборах вона така сама, як у скромних, з діда-прадіда збудованих в Україні дерев'яних церков. І велич барокових храмів невідомо — як і велич давньої гетьманської влади.

Втім, часом здається, що наймасштабнішим в історії України

церковним будівництвом гетьман намагався відмолити гріхи братовбивчої війни попередніх десятиріч, піднести мораль нації та завдяки цьому запобігти зрадам, кривоприсяжництву й взаємним збройним претензіям у майбутньому.

А ГРОШІ ЗВІДКИ?

Справді, звідки взялися гроші на грандіозне будівництво, бурхливу видавничу діяльність та інші радощі культурного піднесення в розореній війнами Руїни, роздертій навпіл країні? Направду їх було не так уже

При дворі Людовіка XIV вимагалося бути гарним, а при дворі Мазепи — розумним

й багато, просто колишній придворний і воїн Іван Мазепа раптом виявив вражаючий талант до маніпулювання відносно невеликими коштами та податковою системою. Гетьман був повноправним розпорядником державної скарбниці:

Майстер Іван Равич.
Кухоль Івана Мазепи. Срібло, золото

люди, котрі обіймали посади скарбничих, лише стягували податки, формуючи бюджет Гетьманату, а у витратну частину ані вони, ані москвські вояводи не втручалися. Тобто фінансові повноваження Мазепи були як у абсолютного монарха. Він легко плував власну кишеню з державною: така тоді існувала фінансова система, й коли треба було витратити щось на куль-

турні потреби, гетьман діставав гроші з обох «кишень».

При цьому Іван Мазепа добре розумів, що ані державних, ані його особистих коштів не вистачить на фінансування довготермінових проектів, які реалізовувалися переважно в монастирях, тому спробував перевести обителі на самофінансування. По-перше, він повернув монастирям села, які їм колись належали й були втрачені за Руїни, та відписав нові землі. Податки з сіл ішли на монастирські потреби. Гетьман також дозволяв обителям засновувати нові села й звільняв на перші роки їх мешканців від податків, відписував монастирям прибуткові млини, видавав патенти на риболовлю. Оскільки на чолі монастирів та єпархій стояли «менеджери» з оточення Мазепи (він часто сам лобював їхнє призначення), справи рухалися жваво.

Новопосталі та відремонтовані храми потребували відповідного своєї красі начиння: гаптованих покривів і шат, дароносиць, потирів для причастя. З цієї потреби розвинулася ювелірна справа та мистецтво шитва золотом і сріблом, яким займалися в жіночих монастирях. Розкішні предмети давали відчуті прибутки, замовлень було стільки, що черниці голів не піднімали. Зокрема, центром гаптування класу люкс був Печерський Вознесенський монастир, який забезпечував гарними речами всі київські храми. Керувала обителлю маги гетьмана, Марія Магдалина, яка сама створювала композиції для багатьох вишитих картин і майстерно гаптувала.

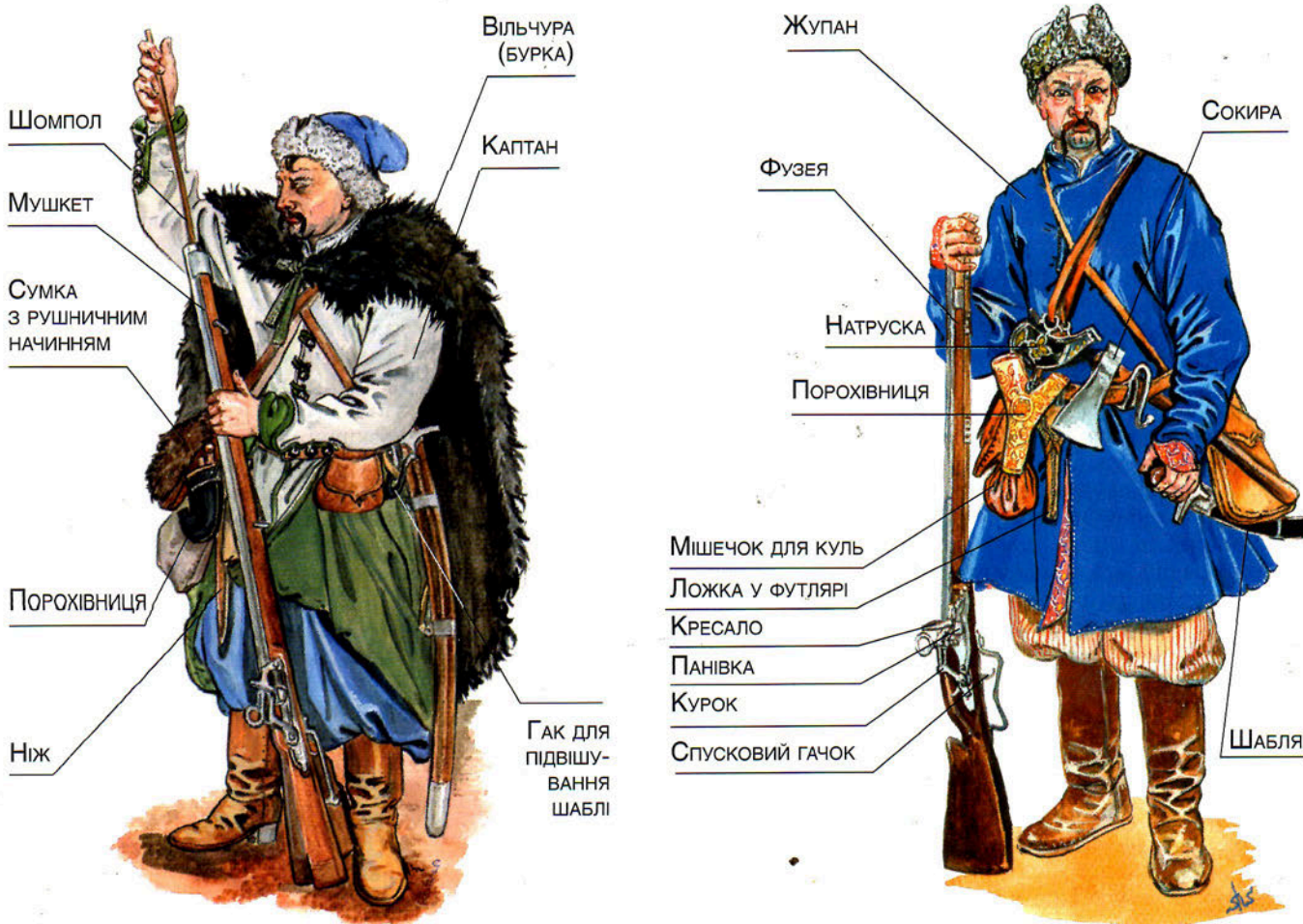
Вибудувана Іваном Мазепою система самофінансування культурних заходів виявилася настільки ефективною, що існувала ще довго після його смерті. Але не менш важливою була запроваджена гетьманом мода на освіченість, звичка вкладати гроші в культурні проекти. Свого часу Іван Мазепа заявив у вірші: «Нехай вічна буде слава, же през шаблі маєм права!» Історія розсудила інакше. За всієї поваги до гетьманової шаблі, яка добряче попрацювала на своєму віку, все ж найчастіше ми згадуємо його ім'я, милуючись величними витворами українського бароко. ■

Збройні прибічники

АВТОР: Олексій Сокирко
МАЛЮНКИ: Сергій Шаменков

Правління гетьмана Івана Мазепи, що було найдовшим за всю історію козацької державності, припало на період бурхливих війн, в яких країни тодішнього «європейського клубу» змагалися між собою за першість. «Протягом дванадцяти років, від початку свого гетьманства, зробив я одинадцять літ-

ніх і десять зимових походів», — писав Мазепа в одному з листів до Петра I. Традиційними супротивниками гетьманського війська були Османська імперія, Кримський ханат, а з початком XVIII ст. і вступом України до Великої Північної війни 1700–1721 років ще й Швеція, котра з плином часу перетворилася на союзника. **Тиждень** розпочинає знайомити

СЕРДЮК, КІНЕЦЬ XVII СТ.

Сердюками називалися вояки найманих піхотних полків, які служили на постійній основі, отримуючи плату, одяг і озброєння з гетьманської скарбниці.

Сердюцька піхота утворювала своєрідну прибічну гетьманську гвардію й становила ударну частину тодішнього війська

ПІШИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ, ПОЧАТОК XVIII СТ.

Запорозькі війська активно підтримали антиросійський виступ Івана Мазепи й були найчисленнішим формуванням гетьманської армії напередодні Полтавської битви 1709 року. Зображений на малюнку вояк має повний асортимент піхотного озброєння й амуніції, котре, окрім фузеї (рушниці) й шаблі, склада-

ється з невеликої шанцевої сокирки, сумок і торбин для куль, рушничного начиння та особистих речей. До шкіряної перевісі, вдягнутої через плече, підвішені кістяна «дворога» порохівниця та натруска (з неї перед пострілом підсипали подрібнений порох на панівку рушниці), а до пояса – ложка у шкіряному футлярі та гак для підпінання шаблі

Мазепи

своїх читачів із зовнішнім виглядом, одягом, спорядженням, озброєнням та військовою технікою української армії різних епох. Перші на черзі — воляки мазепинської доби. Це спільний проект **Тижня** з Центром імені В. Липинського та видавництвом «Темпора», які зараз готують до виходу в світ першу українську військово-історичну серію Militaria Ucrainica. ▣

МУШКЕТЕР СКАРАБОРЗЬКОГО ПОЛКУ, ШВЕЦІЯ, ПОЧАТОК ХVІІІ СТ.

Королівська піхота часів українсько-шведського союзу 1708–1709 років носила однотипні синьо-жовті мундири, трикутні капелюхи, або, як у зображеному варіанті, сукняні шапки-карпуси. Солдати піхотних полків були озброєні шпагами та крупнокаліберними рушницями-мушкетами

СЛОВО ГЕТЬМАНУ

Дума

Всі покою широ прагнуть,
А не в оден гуж всі тягнуть,
Той направо, той наліво.
А все браття: то-то диво!
Не маш любви, не маш згоди,
Од Жовтої взявши Води.
През незгоду всі пропали.
Самі себе звоювали.
Гей, братове, пора знати,
Що не всім нам панувати
І речами керувати.
На корабель поглядімо,
Много людей полічимо.
Однак стерник сам керує,
Весь корабель управує.
Пчулка бідна матку має
І оної послухає.
Жалься, Боже, України,
Що не в купі має сини:
Оден живе із погани,
Кличе сюди отамани.
Ідем матку рятувати,
Не дамо їй погібати!
Другий ляхам за грош служить,
По Україні і той тужить;
Мати моя старенькая!
Чом ти вельми слабенъкая?
Різно тебе розшарпали,
Кгда аж по Дніпр туркам дали:
Все фортель щоб заслабля
І аж вконець сил не міла.
Третій Москві юж голдує.
І їй вірно услугує.
Той на матку нарикає
І недолю проклинає:
Ліпше було б не родити,
Нежли в таких бідах жити.
Од всіх сторон ворогують,
Огнем, мечем руйнують,
Од всіх не маш зичливости,
А не слушноу учтивости;
Мужиками називають,
А підданством дорікають.
Чом ти синів не учила.
Чом од себе їх пустила?
Ліпше було пробувати
Вкупі лихо одбувати.
Я сим, бідний, не здолаю,
Хіба тілко заволаю:
Гей, панове — снерали,
Чому ж есте так оспали?
І ви, панство — полковники,
Без жадної політики
Озметесе всі за руки —
Не допустіть гіркою муки
Матці своїй більш терпіти,
Нуте врагів, нуте бити.
Самопали набивайте!
Острих шабель добувайте,
А за віру хоч умріте
І вольностей бороніте,
Нехай вічна буде слава,
Же през шаблю маєм права.

Авторські права
© Центр ім. В.Липинського
«Militaria Ucrainica»™

Іван Мазепа

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРИЛЕР

АВТОР: Ольга Ковалевська, кандидат історичних наук

Теодор Жеріко. «Мазепа». Етюд

Мазепа-коханець – популярний персонаж численних творів доби романтизму

Легенда про Мазепу, що надихала романтиків, почала гуляти світом ще наприкінці XVII ст. Саме в той час написав свої спогади придворний пліткар Ян Хризистом Пасек, який служив при дворі короля Яна Казимира разом із молодим Іваном Мазепою, котрого відверто недолюбував.

Сюжет придворного оголосу відомий ще з часів античності. Пасек лише переповів давню легенду: неподалік від мастку Мазепа на Волині знаходився маєток Станіслава Фальбовського. Між молодим шляхтичем і юною дружиною підстаркуватого сусіда спалахнув роман. Фальбовський вистежив коханців і наказав слугам роздягнути юнака, прив'язати його до кося й пустити навпростець кризь зарості терну та глоду. Колючі гілки шмагали тіло хлопця. Коли, нарешті, напівмертвий Мазепа дістався свого дому, сторожа та челядь спочатку не впізнали й не пустили його, тому майбутній гетьман мало не помер.

Підґрунтям легенди стали реальні події, про які пліткував королівський двір. Справді, молодий красень Мазепа закохався в шляхтянку Олену Загоровську й зруйнував її сім'ю. Навряд чи ображений чоловік у реальності міг прив'язати коханця голим до кося, та сюжет виявився настільки цікавим, що згодом почали з'являтися легенди з певними видозмінами. Наприклад, у деяких варіантах колоритно описувалася така сцена покарання: Мазепу облили смолою, обвалали в пір'ї й таке страхоття відпустили в широкі степи. В інших варіантах

було ще й продовження, будімото неприручений кінь заніс його в Дике поле (в інших варіаціях – на Запорожжя), де бідолаху врятували селяни (чи дівчина, чи запорозькі козаки).

РОМАНТИЧНИЙ ІДЕАЛ

Що ж саме так подобалося класикам романтизму в цій оповіді? Та буквально все! По-перше, прив'язка до конкретної історичної території, достовірність дійових осіб і невігдані пристрасті – кохання, ревності, мстивий роконосець і благородний юнак у боротьбі за даму серця. По-друге, дія відбувалася в незвичному для європейця антуражі: десь у Польщі, з якої згодом кінь несе Мазепу дикими степами на невідоме й таємниче Запорожжя, що для багатьох письменників уявлялося взагалі краєм географії.

У творах англійського романтизму автори до того ж часто зосереджувалися на конфлікті людини та суспільства, на відчутті катастрофічності історичного процесу. Й у цьому разі приклад Мазепа був дуже вдалим для втілення у творі. В поемі Байрона, яка показує трагізм долі гетьмана, цей конфлікт полягає в тому, що вчорашній володар булави, людина, котра стояла на вершині соціальної піраміди, волею долі та обставин стає вигнанцем на своїй землі та змушена тікати. Знову-таки в сюжеті присутні непередбачуваність майбуття, боротьба за виживання, обов'язкова перемога духу. Мазепа пригадає, як свого часу нескінченна гонитва степом закінчилась для нього новим етапом у житті. Й розуміє, що й за-

ДОВІДКА

Романтична особистість

Романтизм як мистецький напрям виник на межі XVIII–XIX століть. Центром доби романтизму була яскрава особистість, яка перебуває в постійній пристрасній боротьбі з навколишнім середовищем. Часом романтичний герой ефектно гине в цьому нерівному герці, та ніколи не йде на компроміс і не втрачає пафосу самоствердження. В живописі доби романтизму те саме передавалося за допомогою дуже динамічних композицій, у яких вітер здіймає хвилі, розвіває чудове волосся й одяг (коли він є) у атлетичного персонажа з натхненним виразом обличчя.

Романтики зверталися до фольклору, історії, переносили дії творів у екзотичні та маловідомі країни. Причому митці полюбили детально відтворювати історичний антураж, а от характери героїв вписувалися поза історією та реальними фактами.

раз не сам, із ним його прибічники, соратники, однодумці та могутній ще союзник. Для них боротьба не скінчилась, а відповідно, є надія.

ОСТАННЄ Й ПЕРШЕ КОХАННЯ

Традиційним, хоча й неправильним, є трактування романтичного героя Мазепа лише як героя-коханця. Звичайно, за часів його молодості при більшості європейських королівських дворів панувала

Владна елегантність

” Ваші очі полонили його білі руки, тонкі, повні грації, та горда голова з білими пуклями, довгі обвислі вуса, а понад усім цим величність, яку злагоднювала елегантність. “

Барділі, шведський офіцер

HISTOIRE DE MAZEPPA.

Geschichte des Maseppa.

Lith. de Fr. Wenzel à Viennebourg.

Dessiné

d'après le dessin de M. Delacroix, St. PETERSBURG.

MAZEPPA ENTRE EN SERVICE.

Mazeppa entre, comme Page, chez un Prince Polonois déjà assez âgé. Ce prince avait une jeune femme nommée Thérèse qui ne put résister à la beauté de Mazeppa. Un jour, qu'elle se promenait seule dans le jardin, Mazeppa s'approche d'elle, se jeta à ses pieds et saisit avec passion sa main qu'elle lui tendait de lui abandonner. Malheureusement, dans ce moment même, le Prince entra dans le jardin, et voyant Mazeppa aux pieds de sa femme, il jura d'en tirer une délicate vengeance.

Maseppa tritt bei einem Edelmann in Dienst.

Maseppa trat bei einem schon etwas bejahrten polnischen Fürsten als Bediente in Dienst. Dieser Fürst hatte eine junge Frau Thérèse genannt welche der Schönheit des Maseppa nicht widerstehen konnte. Einmal Tages als sie allein im Garten spazieren ging, näherte sich ihr Maseppa, warf sich zu ihren Füßen und ergriß mit Leidenschaft ihre Hand welche sie so schnell war ihm zu überlassen. Unglücklicher Weise trat in demselben Augenblick der Fürst in den Garten und, da er den Maseppa erblickte, trat er vor seiner Frau trübe, schwor er Rache an ihm zu üben.

«Історія Мазепи». Французька народна гравюра. XIX ст.

РЕЗОНАНС**Романтичний герой**

Мазепі європейські митці присвятили 186 гравюр, 42 картини, 22 музичні композиції, 17 літературних творів, 6 скульптур

В літературі

Лорд Байрон – поема «Мазепа»;

Віктор Гюго – поема «Мазепа»;

Юліуш Словацький – драма «Мазепа»;

Александр Пушкін – поема «Полтава»;

Кондрат Рилєєв – поема «Войнаровський».

Близько двох десятків переважно німецьких, нині призабутих, авторів XIX ст. написали твори про цього героя

В музиці

Пьотр Чайковський – опера «Полтава»;

Ференц Ліст – Шоста симфонічна поема «Мазепа»

В живописі

Теодор Жеріко – «Переправа вплав через Дніпро»;

Орас Верне – «Мазепа серед вовків» (Лондон, Тейт), «Мазепа серед коней»;

Ежен Делакруа – «Мазепа помирає на коні» (Хельсинки, Атенеум)

За мотивами байронівської історії Мазепи в першій половині XIX ст. багаторазово ставилися популярні п'єси в Європі та США. На афішах вистав і в стилізації героя використовувалися художні вирішення Жеріко та Верне, а також зображувалися конкретні актори в ролі Мазепи

сексуальна свобода, й наш герой не був святим. Однак навіть після перебування при дворі французького короля Людовіка XIV, який мав славу найбільш розкутого в сенсі сексу, він навряд чи експериментував із використанням цього досвіду при дворі Яна Казимира. Подальші події та факти біографії гетьмана свідчать, що йому був до вподоби вислів Людовіка XIV: «Даючи волю своєму серцю, ми маємо твердо тримати під контролем свій розум; проводити чітку межу між ніжністю коханця та рішеннями монарха; не допускати, щоби кохана втручалася в державні справи й висловлювалася про людей, котрі нам служать». Отже, якщо любовні пригоди й були в житті молодого Мазепи, то він умів чітко розмежувати, як-то кажуть, роботу й особисте життя. В зрілому віці його поведінка й стосунки з жінками цілком відповідали нормам моралі та його соціальному становищу.

Пушкінський сюжет, у якому Мазепа виглядає як старий розпусник, який намагається звабити свою юну похресницю Мотрею – не більше ніж художній вимисел. Гетьман закохався в дівчину, коли їй було не 16 (як за Пушкіним), а 20 років. Тобто панянка була не дитина й добре усвідомлювала, що робила, коли тікала з батьківського дому до коханого. Харизматичний, напрочуд маскулітний, а до того ж інтелектуальний і елегантний гетьман вражав дівочу уяву значно більше, ніж її ровесники-козаки. Та Мазепа відправляє кохану назад до батьківської оселі, ще й під наглядом російського офіцера. Про бурю в душі гетьмана свідчать його листи до Мотрі, та як раціональний політик він цілком контролював свої емоції. Йі дізнавшись, що церковні ієрархи не дали згоди на шлюб із Мотрею, змирився. Обставини склалися фатально: Мазепа все одно мусив зробити ри-

зикований вибір. Він міг би служити деспотові-царю й заволодіти коханою. Проте залишився вірний обов'язкові та замість того, щоби насолоджуватися життям, зосередився на останньому ривку в майстерно вибудованій політичній комбінації.

Ця драма цілком виходить за межі солодкуватопарфосного стилю романтизму. Вона тягне на сучасний психологічний трилер: останнє кохання старіючого героя й перше – дівчини, бруд великої політики, постійне, на межі людських можливостей, напруження Мазепа в складній політичній грі. Розпач від втраченого кохання й не виконаного обов'язку перед Вітчизною. Вочевидь, створений митцями доби романтизму образ Мазепа мало відповідає історичному прототипу. Однак, це не зменшує нашої втіхи від читання присвячених йому романів та милування живописом. ■

ПОГЛЯД

А хто «переможе» через 300 років?

Сьогодні Івану Степановичу Мазепі децю легше, аніж його численним нащадкам – він уже свої мирські справи – і обмірковані,

й відчайдушні – закінчив, залишивши нам для згадки лише свою справді історичну постать. Чи ближчими ми стали до усвідомлення тих вистражданих Мазепою «прав і вольностей» після трьох століть, що минули? Прикро, але немає жодної впевненості... Свого часу **Тиждень** уже писав (№24(33) від 16 червня 2001 року) про заходи, які планували здійснити за державної підтримки в Києві та Полтаві, котра залишається в усій цій історично-політичній епопеї каменем спотикання, – але чи було після того щось зроблено, заплановано, або ж принаймні чітко сказано?

У Києво-Могилянській академії можна дізнатися про те, що за кілька тижнів до початку представницької міжнародної наукової конференції «Іван Мазепа та його доба» її організатори (яких очолює така шанована людина, як В'ячеслав Брюховецький) не отримали від держави жодної обіцяної копійки. Ми, звісно, можемо

вірити, що Академія самотужки подолає цю ситуацію – але чи не є це проявом не лише байдужості урядовців, але й певного їх ставлення? Запитуємо далі... У представників наукової громадськості, залучених до співпраці з очоленим віце-прем'єром Іваном Васюником урядовим оргкомітетом (а в комітеті завдання набагато масштабніші, аніж якась конференція), склалося враження, що з комітетом цим стався якийсь загадковий «параліч»: Київ – окремо, Полтава – окремо. І вага проблеми полягає не в тому, наскільки вчасно і на які саме проекти будуть виділені державні кошти (витрачати в нас уміють), це – вже другорядне порівняно з оцим незрозумілим ставленням. Ким є Іван Мазепа для української влади? Сьогодні він начебто «національний герой», а через рік, за чергового політичного «перезформатування», цілком може знову стати «зрадником»? Готуємося? Бо ж бездіяльність – це вже позиція...

Поруч із нафті

ОЮ

АВТОР:

Ярослав
Підгора-Гвядзовський

ФОТО: Євген Котенко

Нещодавно Юля Тимошенко назвала прикарпатське містечко Надвірну надією України, бо тут розташований один із шести вітчизняних НПЗ. Сьогодні завод стоїть, але нафта – й досі кров і їжа Надвірної

Починалася Надвірна як «місто при дворі» – місто для обслуговування сусіднього Пнева, де стояв князівський замок. Потім знайшли нафту. Тепер Надвірна стала райцентром на південь від Івано-Франківська, а від замку, що 500 років тому вважався однією з найсильніших твердинь на Прикарпатті, лишилися тільки порослі бур'яном стіни, серед яких пасуться корови. За місцевою легендою, десь під коровами пролягає довжелезний підземний хід, який тягнеться від руїн аж до Манявського скиту в передгір'ї Карпат.

До гір тут кілька десятків кілометрів – з Надвірної починають свій шлях туристи, які прямують на Сивулю, Чорні Полонини і перевал Леґіонів. З Карпат же тече небезпечна і красива річка Бистриця й тягнуться численні труби з нафтовим конденсатом – це головне, що має Надвірна: нафтопереробний завод «Нафтохімік Прикарпаття» і видобувне управління «Надвірна-нафтогаз». Обидві структури надають робочі місця половині міста, а сам НПЗ раніше міг забезпечити енергопосіями весь регіон.

НАФТУ ЗБИРАЛИ ВІНИКАМИ

Символічно, що День міста святкують в День нафтовика, що мер передусім поздоровляє з Днем міста працівників нафтогалузі, що міський стадіон називається «Нафтовик», а один із найстаріших монументів

Співець «Гайдамаків» –
свій у місті героїв Української Галицької армії

міста поставлений 1964 року саме нафтовикам – на честь сторіччя промислового видобутку нафти (щоправда, його називають Фантомасом – через зелений колір, що з'явився з часом).

Запаху нафти у Надвірній немає і бути не може, бо її тут не видобувають, а лише переробляють і керують нафтовидобутком. «Надвірна-нафтогаз» експлуатує 13 нафтових і 3 газових родовища з близько 340 свердловинами, охоплюючи половину Івано-Франківської й частину Чернівецької областей.

Раніше, за часів Австро-Угорщини, коли, приміром, у сусідньому Биткові працювали англійська, французька і польська компанії, на переробку до Надвірної видобутку нафту перевозили у бочках. «Бувало, нафту, яка просочувалася на поверхню,

збирали віниками в бочку простої люди, – каже надвірнянець Іван Вербищук. – Назбирає собі хлоп бочечку, продає на завод – і цілий місяць п'є-гуляє». Таких місць уже не залишилося – максимум

лунка після ліквідації свердловини. Актор Богдан Бенюк, битківчанин, розповідав, що в таку лунку з нафтою звалився малим: якби не судітка, яка врятувала хлопця, не бачити нам ні Кринкіна, ні Швейка, ні Запорожця за Дунаєм.

МІСТО МІЛЬЙОНЕРІВ

Тепер нафта перекачується трубами до НПЗ, де переробляється і так само трубами відправляється далі. Точніше, перероблялася. Торік завод скоротив переробку нафти порівняно з 2006-м на 34,5% – до 861,9 тис. т на рік. Причина – зменшення поставок. Раніше підприємство, що могло переробляти до 2,6 млн т, використовувало російську та українську (з Охтирки, Борислава, Прилук, Долини) сировину. У 2007-му нафту в Росії перестали

купувати – у тамтешній сировині значно більше сірчаніх домішок, тому потерпала якість продукції. Звичайно, є якісна нафта у Татарстані чи на Близькому Сході, але за імпорту сировину треба заплатити

ПДВ наперед, а відшкодувати його держава не поспішає.

Тому всі на заводі скаржаться на відсутність фінансової підтримки від держави. І нехай він лише на 26% належить Фонду держмайна України (значну частину контролює група «Приват»), але ж Надвірнянський НПЗ – стратегічне підприємство. Тільки податків завод платив до 350 млн грн. Зараз НПЗ, через який Надвірну прозвали містом мільйонерів, здебільшого простояє і реконструюється.

Законсервовані й деякі родовища, приміром, Микуличинське – нове, нещодавно відкрите у Косівському районі. В Українці його значення вважають всеукраїнським – можна добувати до 21 тис. т нафти і близько 20 млн м³ газу на рік.

Чому родовище законсервоване? Бо воно не має ліцензії. А чому не має ліцензії? Бо Міністерство навколишнього середовища, яке їх видає, внаслідок політичних пертурбацій у країні весь час займається виключно внутрішньою реорганізацією. «Добре, що нафту знайшли тільки зараз, – кажуть надвірнян-

Актор Богдан Бенюк розповідав, що в таку лунку з нафтою звалився малим

«Добре, що нафту
знайшли тільки
зараз, – кажуть
місцеві, – бо вже
її не було б»

ські оптимісти. – Якби знайшли раніше, то вже не було б навіть законсервованої».

«КУПЛЮ АКЦІЇ «СУРГУТНЕФТЕГАЗА». ДОРОГО»

Попри зупинку «Нафтохіміка» і підприємств лісопереробки, у бізнесовому плані Надвірна стрімко розвивається. Проїхати центром дуже важко: сотні машин, здебільшого іномарки. Люди переважно непогано вдягнені. Магазили завалені товарами легкої промисловості й харчами, які коштують дорожче, ніж у Києві. У супермаркетах, а їх близько десятка, шикуються черги.

Вражають оголошення на стовпах. Рекламується семикімнатна квартира в Івано-Франківську за €1 млн. Нехай вона розташована не в самій Надвірній, але рекламується саме там. Будинки продають за \$500 тис., а саме будівництво не припиняється ні влітку, ні взимку. Є навіть два фешенебельних готелі. Хіт вуличної реклами – написані від руки оголошення на кшталт: «Куплю акції ВАТ «Сургутнефтегаз», «Сибнефть», «Юганскнефтегаз»... Дорого».

Гроші до кишень мешканців міста потрапляють не від українських роботодавців – сотні, а може, й тисячі людей працюють за кордоном, переважно в Італії, Іспанії, Португалії, Англії, США та Сибіру. В Росії надвірнянці теж заробляють

І на кожному кроці я чув: «Дякую», «Прошу», «Приходьте ще»

на нафті, причому як спеціалісти – багато хто навчався в одному з найкращих на пострадянському терені Івано-Франківському технічному університеті нафти і газу.

Подейкують, кожна п'ята родина у Надвірній має когось в Італії чи Америці. Але не всі пішли у найми. Один із тих, хто залишилися, – Андрій Андрійович (з наголосом на «й») на прізвище Боб, яке він отримав ще в школі у 1970-х. Боб був першим підприємцем, який 1991 року приїхав після навчання зі Львова до батьків і відкрив тут фірму з характерною для 90-х назвою «Імпорт-Експорт Люкс» (на кшталт назв фірм із Польщі, на яку він тоді рив-

нявся). Люди кажуть, що починав Андрій за допомогою свого батька, котрий працював на продуктивній базі водієм і перепродавав продукти Укркоопспілки, з чого й витекли перші гроші.

ПЛАТНЯ БІЛЬША, НІЖ В ІСПАНІЇ

Великий, головатий, пузатий чоловік, пан Андрій усім своїм виглядом справляє враження сильної, впертої і захопленої справою людини. «Тоді, на початку 90-х, ми були, як камікадзе, – каже він. – Спочатку поставили дерев'яний кіоск, який назвали «У Боба» і написали з помилкою: разом. Привозили дві сумки товару чи з Польщі, чи з Москви, чи з Ленінграда – першу горілку возили звідти. Тепер ми маємо три супермаркети, кафе, будівельний магазин, виробляємо металочерепицю і столярку».

Два роки тому на Андрія вже працювали 250 осіб, а лівова частка замовлень надходила і далі надходить від карпатського туристичного клондайку – «Буковеля». У Надвірній жартують, що на запитання англійського бізнесмена: «Де ти працював до цього?» – український працівник відповідає: «У Боба». ▀

Заможна провінція немислима без нової церкви

Цей анекдот я почув не від пересічного мешканця Надвірної, а від самого Боба. «У Надвірній стільки роботи, що навіть якби всі повернулися з Іспанії, Португалії, Сибіру, все одно була б робота, — ділиться Андрійович. — Просто є такий звір, який називається жабою. Тому надвірнянець ніколи не працюватиме на Боба, краще на іспанця, португальця чи англійця».

Сьогодні Надвірна потребує кваліфікованих працівників найбанальніших професій. Андрій Андрійович каже, що готовий платити великі гроші кваліфікованим токарям, столярам, екскаваторникам, кранівникам, аби тільки вони були, і були чесними та старанними. «Якби наш робітник працював тут так, як на Заході, Україна встала б із колін: виконував би графік, вирішував би, коли приходити на роботу і коли йти, скільки цигарок можна викурити за робочий день. Тут він і заробляв би більше. Приклад: якщо підсобники на «Буковелі» не бачать 150 грн на день, то не перевдягаються у робу. І має бути ще й обід з 50 грамами. Помножте 150 на 25 робочих днів — 3750 грн. І це підсобник...».

ДІТИ Й АЛКОГОЛІКИ

Сонячна вдень і яскраво освітлена вночі, Надвірна справляє враження достатку і добробуту мешканців міста. Тут цілком відновлено мережу освітлення і на 70% водопостачання. І в новому міському гімні пафосно співається: «Наша Надвірна сяє вогнями». Гімн придумали за нового мера Зиновія Андрійовича. Це молодший брат того самого Боба, про що Зиновію регулярно нагадують політичні противники, бо бізнесмени у свідомості пересічного громадянина не можуть бути до кінця чесними.

Але багато хто з надвірнянців не знають навіть імені мера. Неполітизоване місто? Політизоване, коли йдеться про українське, і чудово в цьому плані згуртоване: історія Надвірної рясно всіяна місцевими героями Української Галицької армії, ОУН і УПА. Хоча часом у місті звучить російська — і не від туристів. Це нащадки тих, хто «визволяли» надвірнянців від них самих. Проте «визволителі» не скаржаться: якби було погано, поїхали б. А вони, навіть ті, хто служили у надвірнянському гарнізоні за часів Союзу, лишилися.

Не всі влаштувалися добре. Наприклад, якщо зранку чується російська пісня — щось там про флот і японську війну — це пияк-росіянин вирішив «догнатися» у магазинчику-наливайці «Три печенька». Він не буйний, лише діти лякаються.

А діти в Надвірній особливі. Ніби нормальні — грають, як усі, у футбол, часом бешкетують, бігають юрбою вулицями. Але, якщо придивитися, серед них є і 2-річні, й 15-річні, і всі вони — одна компанія. Причому, що унікально, не лунає матперемат, немає сигаретного запаху, як, наприклад, у Києві, старші терпляче щось пояснюють малим, а ті їх слухаються. І немає страху в дітей, та, що головне, у їхніх батьків. Дітей безпечно випускати на двір і дозволити їм гуляти до смеркання, а то й до ночі.

ПРОВІНЦІЯ, В ЯКІЙ ХОЧЕТЬСЯ ЖИТИ

Тут почувашся добре, звідси не хочеться їхати. Хоча не все ідеально: і парк засмічений, як не було ще 10 років тому, і податки не сплачуються, особливо в умовах «лежання» «Нафтохіміка», і вже згадувана жаба тисне.

«Люди думають: як це сусід отримав за збитки, завдані липневою повинною, компенсації 5 тис., а я лише тисячу! — розповідає **Тижню** мер Зиновій Андрійович. — Після повені минуло два місяці, але й досі носять заяви про збитки, а щоб отримати вищі компенсації (20 і більше тисяч), самі нищать собі будинки».

Проте це окремі моменти, болючі та неприємні, але лише моменти, плямки на тлі великої картини, яка насправді виглядає запаморочливо світлою. Ну, увяйте собі таке: продавець у крамничці вийшла з-за каси, щоб допомогти мені спакувати закупулені продукти. Ще й потримала пакет, коли я купував щось у сусідньому відділі. І на кожному кроці я чув: «Дякую», «Прошу», «Приходьте ще». Не з кам'яним обличчям, як у Києві, а з відкритою щирою усмішкою.

І якби мене запитали, якою хочу бачити сучасну українську провінцію, я, не вагаючись, вказав би на Надвірну — місто мільйонерів, нафтовиків і просто толерантних людей. ■

ПОГЛЯД

Мій френд Тарас Шевченко

У сучасних щоденниках немає інтимності, властивої записам минулих сторіч. Ми пишемо не для себе, а для інших

О 00:22 з незнайомого номера мені надійшло смс: «Толк из тебя выйдет, а бестолочь останется :)».

Я досі не знаю, хто це був. На мою відповідь із знаків запитання о 00:25 надійшло повідомлення: «Извините, я ошиблась, это предназначено не Вам. Простите».

О 00:29 з цього самого номера надійшло ще одне смс: «Ой, еще раз извините. Но может хоть Вы сможете объяснить мне, почему мужчины так категоричны и жестки в высказываниях!»?

Я пояснила. І подумала – світ комунікацій справді змінився.

Я належу, либонь, до наймолодшого покоління, яке ще обмінювалося романтичними посланнями на останній сторінці конспекту, пересуваючи його партою, і до першого покоління, яке адаптувало їх у sms-формат. Я пам'ятаю, що таке пейджер і анекдоти про мобільні телефони – тих часів, коли мобільний був атрибутом розкоші.

І навіть не думайте, що я почну нити, ніби комунікаційна революція не зробила нас щасливішими. Вона зробила нас ближчими настільки, наскільки ми взагалі здатні на близькість, і це чудово. Помилвшись цифрою, ми можемо спілкуватися з людиною, з якою за інших обставин ніколи не поговорили б. Тим більше о пів на першу ночі.

От що дійсно мене дивує – негамовний людський голод на життя інших людей. Дивіться: у США, які на першому місці у світі за кількістю користувачів інтернет-щоденників, де мільйони людей викладають подробиці свого життя на сайти соціальних мереж, надзвичайну популярність здобув віднайдений у старих речах щоденник 75-річної давнини.

Уранні 1930-ті мешкала собі на Манхеттені дівчинка з порядної єврейської родини – ходила в школу, займалася грою на фортепіано й тенісом, читала Бодлера й Джейн Остін, їздила верхи і захоплювалася модерним мистецтвом. На 14-річчя

ОКСАНА ФОРОСТИНА
консультант із комунікацій,
компанія pro.mova, Львів

вона отримала подарунок – щоденник у червоній шкіряній обкладинці, куди протягом п'яти років записувала перебіг свого життя, враження від музеїв, подорожей та перших захоплень. А 2003 року журналістка The New York Times Лілі Коупел у підвалі передвоєнного будинку знайшла щоденник у дорожній скрині, з якими раніше плавали у заокеанські подорожі. Знайшла і власницю щоденника – 90-річну Флоренс Вольфсон, і написала книжку про їхню зустріч. Можна дискутувати, що насправді краще продає книжку Коупел – ностальгія за довоєнним Нью-Йорком чи сам жанр щоденника, чистий від таких об'єктивних нашарувань інтернет-щоденників, як свідомість публічність і похідний від неї експіціонізм. Але ось минулого року в ЖЖ (*Живий Журнал – найпопулярніший в Україні сервіс для мережеских щоденників – Ред.*) з'явився «справжній щоденник справжнього Тараса Шевченка зі зсувом рівно в 150 років».

Власник ЖЖ «Тарас Шевченко» протягом року ретельно вносив щоденникові записи нашого класика відповідно до дати. Наприклад, запис, який письменник зробив 20 травня 1858 року, з'явився у моїй френд-стрічці 20 травня 2008 року. До речі, Шевченко – «тисячник», тобто його зафренддили (*зробили друзями у мережі – Ред.*) більше тисячі ЖЖ-юзерів. І це при тому, що справжній Тарасів щоденник дуже часто відкриває аж ніяк не хрестоматійні сторони життя Кобзаря. Затребувані в часи інтернет-революції Флоренс Вольфсон і Тарас Шевченко пропонують те, чого бракує більшості блоггерів – автентичну, а не удавану інтимність. Для Флоренс і Тараса щоденник був нагодою скинути соціальну маску, для нас – отримати ще одну. Ми живемо, на добре чи на зле, в іншому масштабі приватності – sms може потрапити до абонента з іншим номером, електронне повідомлення – за неправильною адресою, запис у щоденнику протягом доби отримує суспільну оцінку. Те ж, чого ми насправді прагнемо, винаходячи все досконаліші засоби зв'язку і віртуального спілкування, – так це подолати забуття і смерть. Мені не хочеться плодити банальності, повторюючи, що у цьому ми мало відрізняємося від нашого предка, який шкрябав фігурки на стінах печери і намагався викликати духи мертвих, вдаючись до магії.

І хоча тепер на безсмертя може претендувати кожна писемна людина, яка володіє комп'ютером і виходом в Інтернет, ця, здавалося б, безмежна влада над увіковіченням прожитого нам таки не належить – нам потрібні інші люди, які читають і розмножують наші слогади, оцифровують записи чи пристрасно шукають авторку вицвілих рядків, написаних школярським почерком. Як і раніше, інші виносять судження про цінність прожитих нами днів.

Хоча б тому ми, люди, потрібні одні одному.

Привид Батурина

АВТОР: Віктор Вечерський, кандидат архітектури

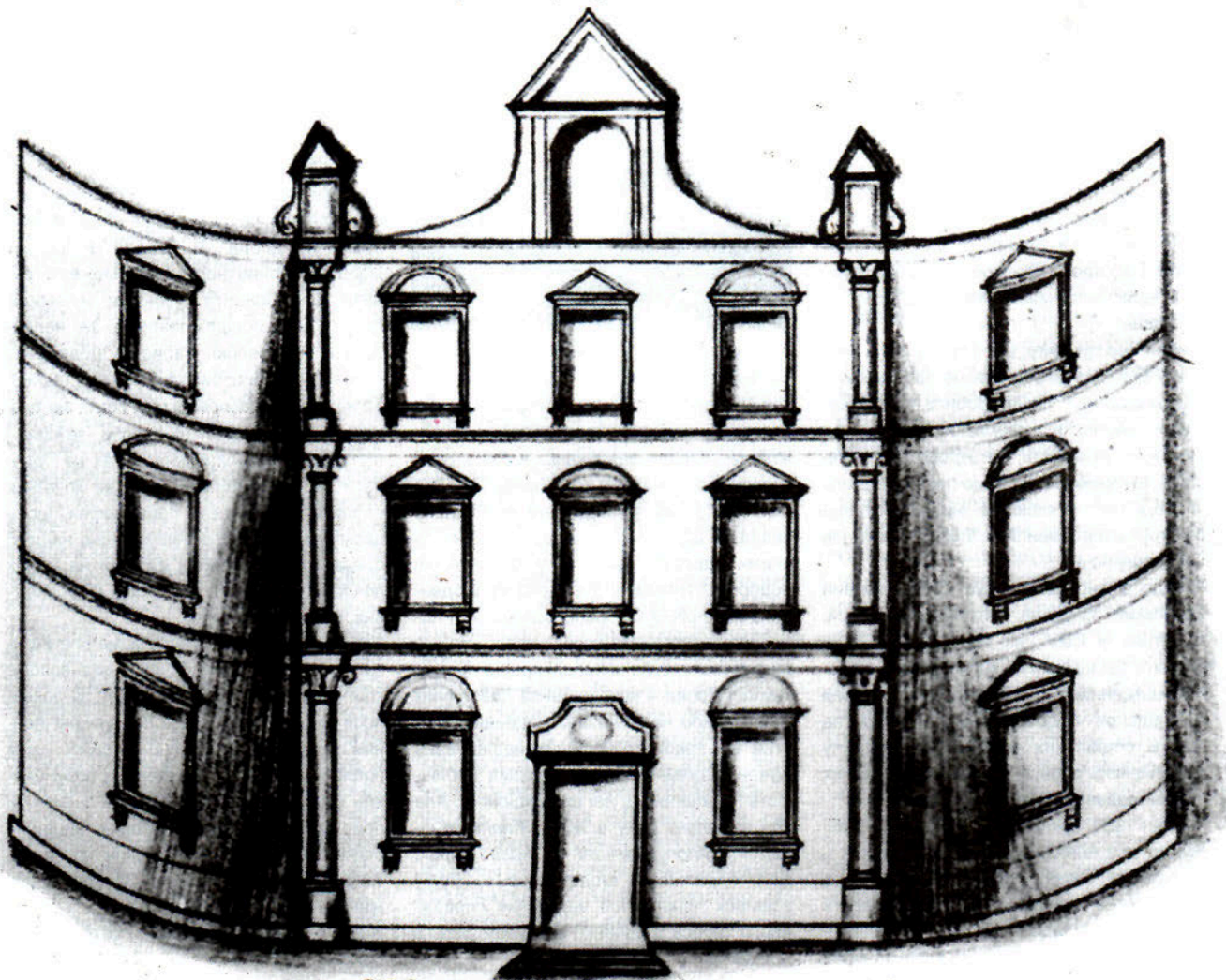
Уявлення про місто часів Мазепи можна скласти за свідченнями сучасників і знахідками археологів

Моє покоління з 1970-х років поволі почало усвідомлювати, що задрипане радянське село Батурин – це і є одна з історичних столиць України. «А все это так недавно, так свежо!» – писав Тарас Шевченко, дошукуючись слідів гетьманської слави в сусідньому Глухові. Не знайшов-

ши бажаного, він вибухнув інвективами проти гетьманів – «дурних», «п'яних» та тих, котрі «пудром обсипались», оминувши хіба що Івана Мазепу.

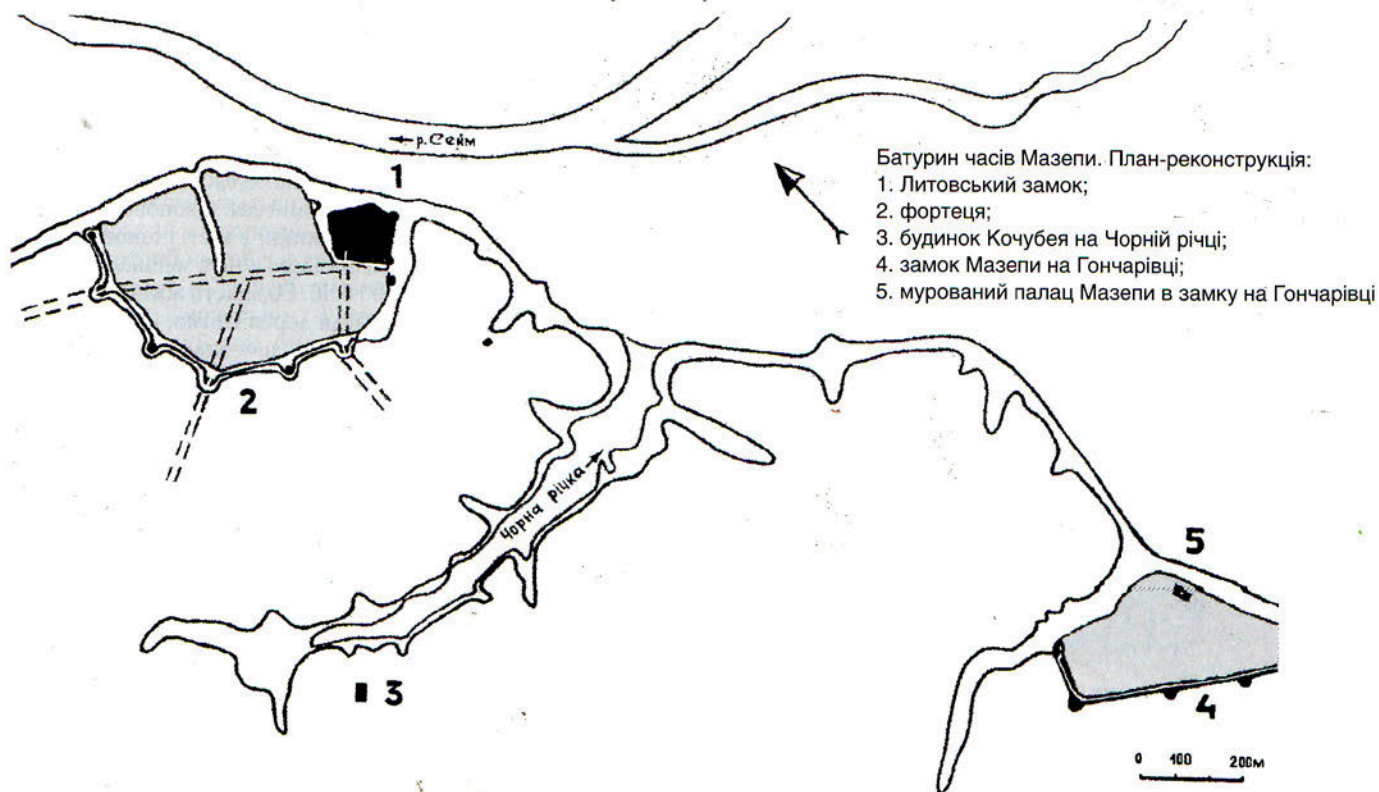
ЧОТИРИ СТОЛИЦІ ГЕТЬМАНЩИНИ

Хоч як це не прикро, але державної величі Гетьманщини ні Шевченко, ні історики XIX–XX ст., ані наші

Мазепин палац у Батурині на Гончарівці.
Рисунок Фрідріха-Вільгельма фон Берхгольца 1744 року

| МИ |

Батурин часів Мазепи. План-реконструкція:

1. Литовський замок;
2. фортеця;
3. будинок Кочубея на Чорній річці;
4. замок Мазепи на Гончарівці;
5. мурований палац Мазепи в замку на Гончарівці

сучасники не знайшли й не знайдуть ні в Чигирині, ні в Глухові, ні в Батурині, бо її там і не було. Ці так звані три гетьманські столиці протягом 1648 – 1781 років виконували функції військово-адміністративних і політичних центрів тих частин України, які були під гетьманським регіментом.

Справжнім столярним градом України-Руси був і завжди лишався Київ. І саме так ставилися до Києва всі гетьмани, починаючи від Богдана Хмельницького. Показово, що Іван Мазепа вклав у розбудову Києва понад півтора мільйона золотих – фантастичну як на той час суму, яка на порядок перевищила кошти, вкладені в Батурин – офіційну столицю.

Пам'ятаючи знаменний вислів київського митрополита Сильвестра Косова про те, що «Київ – наше небо», провід Гетьманщини вважав за краще відвести подалі від цього священного міста численні небезпеки й злигодні військово-політичної боротьби свого часу, не наражаючи на загрозу руйнувань київські святині.

Саме тому жоден із гетьманів навіть не намагався зробити Київ своєю постійною резиденцією, хоча всі вони дбали про «місто наше столичне», а Іван Мазепа мав тут свої

будинки й любив не лише мешкати, а й збирати на наради козацьку старшину.

3 РАЙЦЕНТРУ – В РЕЗИДЕНЦІЮ ГЕТЬМАНА

Батурин як укріплене прикордонне місто був заснований владою Польсько-Литовської Речі Посполитої у 1620-х роках на місці покинутого городища доби Київської Русі, а 1649 року став сотенним містечком Чернігівського полку – те саме, що нині райцентр. На Глухівській раді 1669 року козаки постановили, що новою гетьманською столицею замість Чигирини стане Батурин.

Як і більшість тогочасних українських міст, Батурин складався з двох частин: цитаделі та власне міста, обнесеного укріпленнями. В цитаделі зазвичай квартирував гарнізон, зберігалася зброя та амуніція, під її захистом у місті купці гендлювали, а ремісники робили всілякі потрібні городянам речі.

Литовський замок – стародавня цитадель Батурина – був оточений земляним валом завширшки 15 м, з двома ровами: зовнішнім, глибиною понад 10 м та 30 м завширшки, та внутрішнім, 7 м завглибшки при ширині 22 м. Сліди цих ровів можна побачити й зараз у центрі міста. Підсилювали укріплення чотири

вежі, одна з яких була надбрамною.

До замку впритул прилягали міські квартали. В їх оборонній огорожі були земляний вал із дубовим частоколом на гребені, рів і щонайменше шість бастіонів. За межами цих укріплень містилися численні передмістя та хутори козацької старшини.

Оскільки гетьманській столиці необхідні були оновлення фортифікацій, наприкінці XVII ст. німець із Кенігсберга Адам Зернікау приїхав до Батурина й розробив проект модернізації земляних укріплень столиці за голландською системою.

МІСТО «БІЛИХ КОМІРЦІВ»

Батурин ставав «діловим містом»: тут не було відомих святих реліквій, що привертали би прочан, не проводилися значні ярмарки, що зацікавили б купецтво. Зате тут перебувала гетьманська адміністрація й приймалися державні рішення. «Білі комірці» (точніше, «кармазинові жупани»), які обслуговували офіційні потреби Гетьманату, потребували пристойного житла та «офісів», а голова держави – резиденції, що відповідала б його статусу.

Мазепа розгорнув настільки масштабне будівництво мурованих споруд на всій підвладній території, що відчутним став брак кваліфі-

Вид Батурина. Російський лубок. Вочевидь, московитам фортеця здавалася потужною

кованих робочих рук, тож закордонні майстри були справді потрібні.

Відомо, що в Литовському замку спорудили щонайменше дві муровані будівлі — великий гетьманський палац і менша за розмірами скарбниці. Якщо ґрунтуватися на знайдених археологами підмурках, палац був досить скромний: одноповерховий, прямокутний за планом, складався з трьох основних приміщень (палат), сіней-коридору й допоміжних приміщень.

Відомий історик української архітектури Володимир Ленченко висунув версію, що в цьому будинку могла міститися Генеральна військова канцелярія — вищий орган виконавчої влади в тодішній Гетьманщині, щось на кшталт нашого Кабміну.

СКАРБНИЦЯ, ЯКУ ГРАБУВАЛИ «СОЮЗНИКИ»

Підмурків скарбниці поки що не виявили, хоча про її існування відомо достеменно з листів Івана Мазепи 1688 року до князя Василія Голіцина. В листах ішлося про пограбування цієї установи московськими стрільцями. Скарбниці складалася з трьох приміщень — сіней, світлиці й кімнати. Шлях до кімнати з цінностями перекривався чотирма дверима, одні з яких були залізними, решта — дубовими.

І тим не менше, після відвідин «союзників» гетьман побачив таку картину: «у скринь печаті пообірані і грошей немало кількості винесено. Домислились ми, що злодії в ту

кам'яну будівлю лазили вікном, розсунувши ґрати... Взято з того скарбу військового півтори тисячі битих талярів, а срібними копійками чотириста рублів». Злодії й справді добре поживилися, бо вкрали величезну, як на той час, суму: за 500 рублів, приміром, можна було змурувати будинок.

В ті часи в столиці з передмістями налічувалося аж 40 церков — що правда, більшість із них були маленькими домовими храмиками в садибах козацької старшини. Якби ви під'їздили до гори над Сеймом, скажімо, з боку Конотопа, то одразу впізнавали б характерний силует Бату-

Німець із Кенігсберга Адам Зернікау приїхав до Батурина й розробив проект модернізації укріплень столиці

рина — його утворювали п'ять великих храмів, з них чотири будувалися гетьманським коштом. На столичні церкви Мазепа витратив загалом близько 40 тисяч золотих.

ПЛАН ТОДІШНЬОЇ СТОЛИЦІ

У схованому за високими валами місті була регулярна система планування, до складу якої входили головна поздовжня вулиця, паралельно до якої проходило ще щонайменше дві. Їх перетинали чотири поперечні ву-

лиці, утворюючи чотирикутні квартали з дуже щільно розташованими садибами невеликих розмірів — від 500 м² на периферії до 900 м² поблизу Литовського замку.

Загальна кількість садиб (у кожній — один-два двоповерхові житлові будинки) в місті становила 200—250, загалом у них мешкали близько 1500 осіб. Більшість житлових будинків були дерев'яними, іноді — досить великими, шестикімнатними, мали печі й груби, прикрашені вишуканими різнокольоровими керамічними кахлями. Траплялися й муровані будівлі — зокрема, відомо, що генеральний обозний Іван Ломиковський мав у Батурині свій двір із мурованим будинком.

Ще один мурований будинок стояв за межами міських укріплень. Він — єдиний, який зберігся дотепер, хоча й у значно переробленому вигляді. Це — збудована поряд з урочищем Чорна річка в 1669—1672 роках резиденція Генерального військового суду. На першому поверсі містилися судові приміщення, а в двокамерному підвалі — в'язниця.

У 1700 році будівля зі 130 десятинами землі навколо стала власністю генерального судді Василя Кочубея. Саме з цієї невеличкої кам'яниці тишком-нишком вибиралася заохана дочка Кочубея Мотря, тікаючи до Івана Мазепи, без якого, як писала йому в листах, «не могла жити». Зараз будинок Кочубея — частина парку в центрі нинішнього, «неστοличного», Батурина.

П'ЯТИПОВЕРХОВИЙ ПАЛАЦ

Іван Мазепа, навчений гірким досвідом своїх попередників, котрих арештовували й видавали Москві найближчі соратники, вирішив не мешкати в самому Батурині, а влаштувати заміську резиденцію на Гончарівці, за 2 км на південь від міста.

Тут, край високого берега річки Сейму, він звів великий, майже трикутний за планом замок, оточений бастионними укріпленнями. Один із п'яти бастионів, що колись захищали гетьманське житло, чудово зберігся дотепер у ліску прямисінько над автомагістраллю Київ—Москва. Оскільки це була приватна резиденція, то гетьмана охороняли вірні особисто йому сердюцькі полки.

На краю плато над крутосхилом, що спадає до Сейму, в 1690-х роках Мазепа збудував триповерховий му-

рований палац із підвальним поверхом і мансардою, тобто загальна кількість поверхів сягала п'яти. Для тодішнього Батурина це була велетенська будівля.

Її спорудження мало закінчитися перед 1700 роком, оскільки саме того року козацький літописець Самійло Величко, котрий на той час мешкав у Батурині, згадує «Столовий гетьманський дім на Гончарівці». Французький посол Жан Балюз згадував, що ніде більше не бачив такої, як у Мазепиному палаці, бібліотеки та колекції старовинної зброї.

ЦЕГЛА ОПЛАВИЛАСЯ НА СКЛО

Загибель Мазепиного Батурина сталася внаслідок трагічного перебігу подій Північної війни між Швецією та Московським царством. Цар Петро I наказав своїм військам під команду Меншикова й Голіцина захопити Батурин, де було багато зброї, амуніції, пороху й різних припасів, украй потрібних шведам. Мазепинці на чолі з полковником Чечелем і генеральним осавулом Кенігсеком (саксонським німцем за походженням) завзято боронилися, проте 13 листопада місто впало.

Один із п'яти бастіонів, що колись захищали гетьманське житло, чудово зберігся дотепер над автомагістраллю Київ–Москва

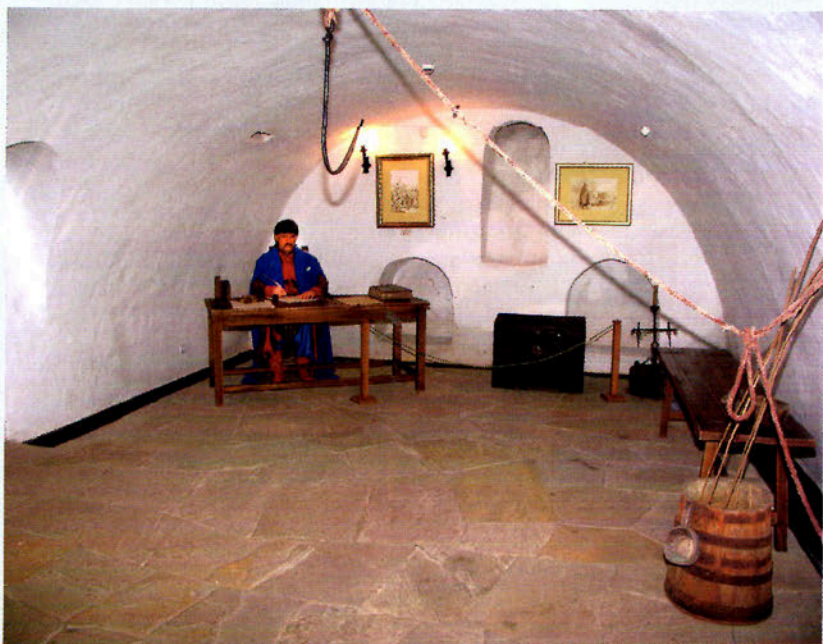
«Газет де Франс» писала тоді: «всі мешканці Батурина без огляду на вік і стать вирізані, як наказують нелюдські звичаї москалів. Ціла Україна купається в крові. Меншиков уживає засобів московського варварства».

Незвичне для іноземців «московське варварство» полягало саме в головному винищенні всіх — і правих, і винуватих, і військовиків, і мирних мешканців, включно з православними священиками, ченцями, жінками й дітьми. Все, що написане з цього приводу козацькими літописцями, сучасниками тих подій, та істориками, знайшло підтвердження в результатах археологічних досліджень.

Перед відступом московського війська з захопленого Батурина за наказом Меншикова його підпалили. Пожежа була настільки сильною, що цегла в руїнах мурованих будівель оплавилася й перетворилася на склоподібну масу. Одночасно спалили всі прилеглі села й хутори, 30 млинів на Сеймі й навіть Крупицько-Батуринський монастир. Палац Мазепи на Гончарівці

нападники пограбували, але зруйнувати не встигли, тож він ще близько півстоліття стояв пустою, поки його не розібрали на будівельний матеріал.

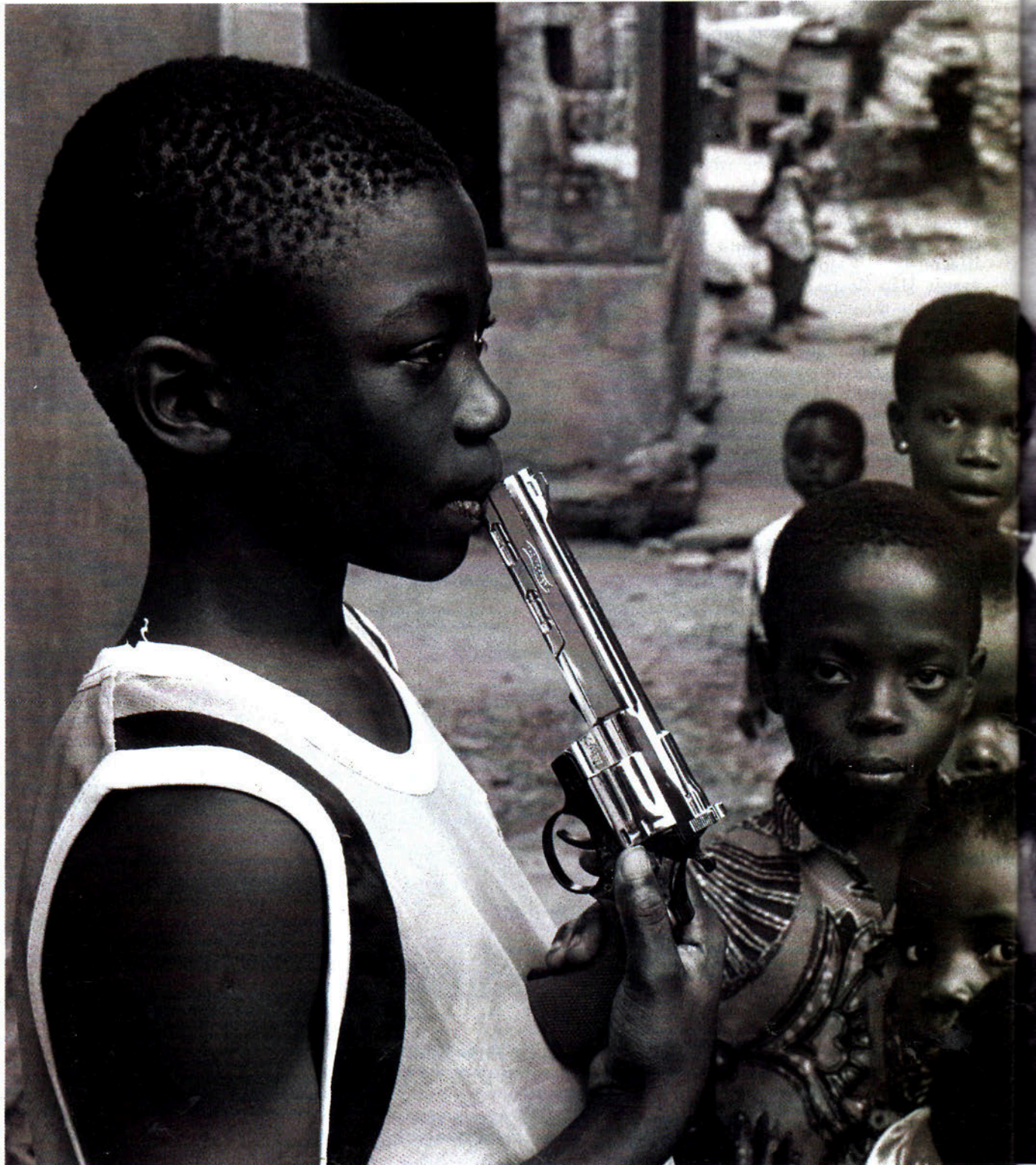
У 1991 році на території замку гетьмана Мазепи на Гончарівці насипали пам'ятний курган на згадку про батуринців, полеглих у 1708 році. Неподалік розмістили гранітну плиту з портретом Івана Мазепи. ■

Житло і в'язниця

За іронією долі, найкраще зі старого Батурина зберігся будинок Василя Кочубея, який з друга Мазепи перетворився на його запеклого ворога. Працював генеральний суддя, не виходячи з двору: крім помешкання родини Кочубеїв, тут був «офіс», де відбувалися судові розгляди, а в підвалі сиділи в кайданах затримані, тут же проводили допити (часом із застосуванням звичних за тих часів тортур).

Тягар білих

АВТОР: Євген Криксунов, фото автора

В африканській країні Гані вперше в житті журналістові *Тижня* стало соромно за колоніальний колір своєї шкіри

«Ще раз повторюю, сер: що ви збираєтеся робити в Республіці Гана?»

Сер — це я. Й стою перед столом паспортного контролю в аеропорту міста Аккра та як дурень дивлюся на сувору й неймовірно красиву прикордонницю крізь віконце, де щойно зник мій паспорт.

Що я збираюся тут робити? Гм... Скажу так: пані офіцере, я об'їду всю вашу країну, щоб розповісти про неї співвітчизникам!.. Ні, занадто пафосно. Зараз візьму й скажу, як є: я припхався за 10 000 км покататися тут на велосипеді!

СЕРИ НА РОВЕРАХ

«Сер! Ось ваш паспорт. Я дозволяю вам лишатися на території моєї країни протягом 24-х днів». Ну, слава Богу!

Ще за півроку до цих подій я дуже приблизно уявляв собі, де саме знаходиться Гана. Зате стосунки з офіційними особами вже мали на цей час певну історію — всій нашій команді двічі без пояснень повертали документи в посольстві Гани в Москві (у Києві, на жаль, є лише таємнича установа з назвою «Почесне консульство»), й тільки особисте втручання посла вирішило, нарешті, справу на нашу користь.

Ми виходимо з будівлі аеропорту «Котока» в столиці Аккра. З цього моменту вже не важливо, звідки ми приїхали, чим займаємося та якою мовою говоримо. Ми всі однакові, ми оброні **див. словничок!**, тобто білі. Всі три тижні аж до відльоту додому всі, кого ми зустрінемо на шляху, починаючи з поліціанта й аж до малих дітлахів, які щойно навчилися складати слова в речення, питатимуть у нас одне й те саме: «Білий, куди ти прямуєш?».

Якщо відповісти на це запитання прямо, то ми крутили педалі своїх «коней» із Аккри на північ, уздовж кордону з Того. Проїхавши близько 400 км, повернули на захід, уздовж кордону з Буркіна-Фасо. Двічі перетнули річку Вольту (пам'ятаєте фразу «Радянський Союз — це Верхня Вольта, тільки з ядерними ракетами»? Так-от, це про Буркіна-Фасо, а в Гані Вольта є Нижньою, вона впадає тут у Гвінейську затоку), доїхали майже ►

Життя цих людей постійно загрожує малярія і тропічні хвороби, та найстрашніше – бідність

до кордону з Кот д'Івуаром, там повернули на південь і їхали, аж поки нарешті не побачили Атлантику в Кейп-Кості.

Ночували інколи в готелях і кемпінгах, але частіше спали просто понад шляхом – у бананових, апельсинових, кукурудзяних і ще якихось посівах, серед дерев із какао-бобами та інших рослин, які лишилися для нас невпізнаними. Їли й пили те, що можна було купити дорогою. З цього приводу – особлива подяка тому, хто вигадав джин Kasapreko, запакований в маленькі поліетиленові пакетики на кшталт шампуню.

СЛОВНИЧОК

Оброні – «білий» мовою твої, не-образлива назва білої людини. Кожен білошкірий, хто їде у Гану, має бути готовий чути це слово від дітей на вулиці не менше, ніж мільйон разів на день.

Обібіні – «чорний» на мові твої, не-образлива назва чорної людини. Почуте від білого, викликає неймовірний захват у місцевих дітей і дуже веселить їхніх батьків.

В результаті намотали майже півтори тисячі кілометрів, протягом яких Гана щодня дарувала нам свою любов, не маючи на те жодної конкретної причини, просто за те, що ми є. Люди, котрих зустріли дорогою, вочевидь, не могли чи не хотіли чинити з нами по-іншому.

РЕСПУБЛІКА ДІТЕЙ

До того ж усі всі негри босі.
Тризубий Стас

Асфальт закінчився на другий день. Замість нього з'явилася руда ґрунтова дорога, якою ми й виміряли решту подорожі. Крапки над «і» розставив місцевий дід. Дивлячись на те, як ми кумедно пхаємося на велосипедах по піску, він почухав потилицю й прорік: «Yes, this is Ghana!» («Так, це Гана»). Заради справедливості треба сказати, що від наших польських «сипанок» африканська дорога відрізняється хіба що кольором. Часто Гана виглядала, як інша планета, та іноді була абсо-

лютно схожа на українську глибинку.

В африканців дещо особливі стосунки з часом. Чи, може, час тут тече набагато повільніше, ніж у нас, без зайвої поваги до годинників і календарів? Але коли справа доходить до «екшена», все навкруги починає пульсувати з силою, яку європейцеві не збагнути.

Ночували частіше просто в бананових, апельсинових, кукурудзяних і ще якихось посівах, серед дерев з какао-бобами

Коли два села грають одне проти одного у футбол, запалу на полі більше, ніж у Євролізі. Тут узагалі немає жодних компромісів, крайнє тут усе – задушлива спека, футболні пристрасті, малярія, неймовірна бідність, свято й горе.

У цій країні живуть без жодної страховки, в усіх значеннях цього виразу. За офіційною статистикою, лише малярія вбиває мільйон африканців щорічно, хоча який лічильник може всіх порахувати? Крім того, тут існує ще безліч тропічних та інших, менш екзотичних,

хвороб. А ще — бідність. Убогість разом із мільйоном лих, що її супроводжують.

78% населення живуть менше, ніж на два долари в день, а приблизно 45% — менше, ніж на один долар. Трохи арифметики: моя майже щоденна кава та круасан із мигдалем у кав'ярні на Сагайдачного коштують стільки, скільки ці люди можуть дозволити собі витратити хіба за тиждень.

Я помітив, що в Гані дуже багато дітей і зовсім мало старих. Юрба дітей оточувала нас у кожному селі, вони бігли за велосипедами узбіччям, вигукуючи «привіт, оброні!», і виглядали абсолютно щасливими, коли чули від нас «привіт, обібіні!» **Ідив. словничок!** Вони чеберяли за нами темними вулицями Кейп-Коста, намагаючись йти «в ногу», непомітно прилаштовувалися біля нас, обережно беручи за руку. Вони майже ніколи не просили дати їм грошей, а якщо й просили, то ніколи не ображались на ввічливе «ні». Мовляв, ну, ні то й ні, все одно супер, що ви тут.

У неділю люди — навіть у найменшому містечку — йдуть до церкви. Всі одягнені в святкове вбрання, яке неймовірним чином лишається ідеально чистим серед тамтешньої руді пілюки. Нам достатньо було просто зранку виїхати на дорогу, щоб уже за п'ять хвилин бути з нею одного кольору. Ідеально чисті сукні й сорочки місцевих прочан так і zostалися загадкою.

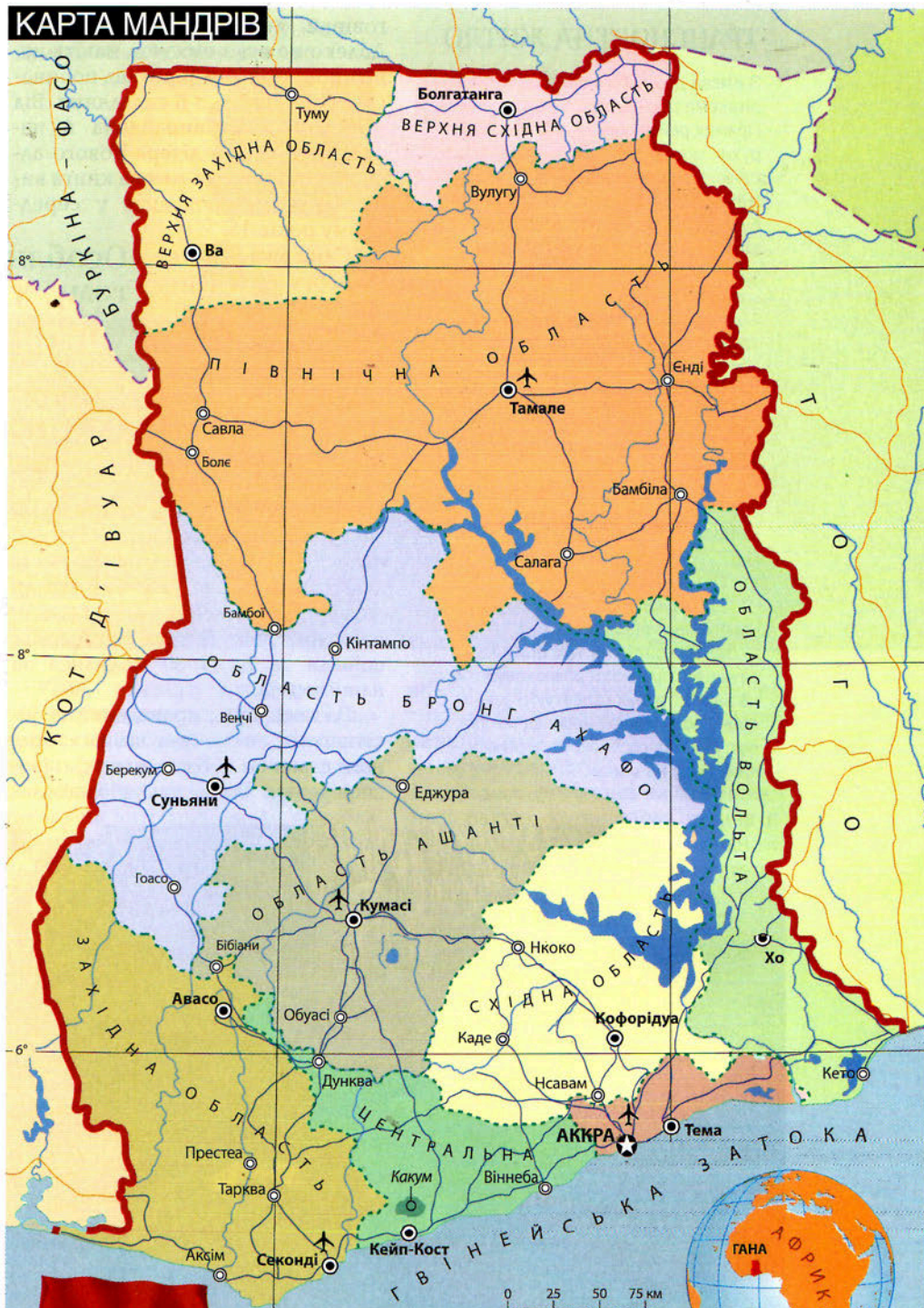
ПЕРУКАРНЯ «КРОВ ІСУСА»

В Гані Бога згадують майже скрізь. Однак називають його кожен по-своєму. Північ країни здебільшого мусульманська, в центрі й на півдні переважають християни. Конфесій десятки, немає хіба що православних і греко-католиків, хоча, якщо пошукати краще...

Бажаючі можуть поголитися в перукарні Blood of Jesus Hair Styling Saloon («Кров Ісуса — перукарський салон»), перевірити тиск у колесах авто на шиномонтажі If God Said Yes, Nobody Can Say No («Якщо Бог сказав «так», ніхто не суперечить»), зателефонувати з переговорного пункту Jesus Is In Charge («Ісус господарює»).

Місіонери, котрих ми зустріли, перекладають Біблію на місцеві

КАРТА МАНДРІВ

Республіка ГАНА

КЕЙП-КОСТ — британська колоніальна столиця на березі Атлантики із старими занедбаними будинками, пульсуючим життям та складною трагічною історією найбільших «воріт» трансатлантичної работоргівлі XVI—XIX ст.

КУМАСІ — у минулому столиця багатой і могутньої імперії Ашанті (XVIII—XIX ст., торгівля власними громадянами, золотом і горіхами кола), зараз — бурхливе місто, де знаходиться найбільший ринок Західної Африки.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПАРК «КАКУМ» — крім усього іншого, дає змогу побачити тропічний ліс з висоти 40 м. Декілька височезних дерев у парку з'єднані легкими підвісними містками, під якими — ліана та інша краса.

УЗБЕРЕЖЖА АТЛАНТИЧНОГО ОКЕАНУ відрізняється від морських курортів висотою хвиль, чистотою піску і... безмежністю. Саме звідси в Америку відпливли предки Боба Марлі і ще кількадесят мільйонів людей.

ТРАНСПОРТ ТА ЖИТЛО

З Києва до Аккри можна дістатися літаками досить багатьох компаній. Прямих рейсів немає, але «в два рухи» можна долетіти за допомогою однієї з європейських авіакомпаній (British, KLM, Austrian, Air France). У будь-якому разі треба розраховувати на досить тривалу подорож вартістю трохи більше \$2 тис. (туди й назад).

Самою Ганою подорожуйте «тро-тро» – це мікроавтобуси (від колоніального тро – три пенси) різного ступеню давнини, найуніверсальніший засіб пересування всією країною, до того ж – справжній атракціон. «Тро-тро» коштують приблизно 1 цент США за кілометр. Можна орендувати й авто – \$70–120 на добу.

Переправа паромом через Вольту коштує копійки, човном дорожче, десь \$10 з особи.

Щодо готелів: ми користувалися найпростішими, в яких рідко живуть іноземці. Кошують такі близько \$5 за ніч. На зручності розраховувати не варто, та вам гарантують холодну воду у відрі, нескладний туалет, дах над головою та протимоскітну сітку на вікнах.

говірки, яких тут близько 60-ти. Далеко не всі з цих мов мають навіть абетку, тому переклад починається здалеку – з її складання. Від моменту, коли винайдена й накреслена перша літера нового алфавіту, до того, як готова книга вийде друком, проходить у середньому років 15.

Саме місіонерам ми зобов'язані першим близьким знайомством із африканським селом і тамтешніми деталями побуту.

Село ж влаштувало нам свято: заради нас чотири години в ступі збивали білу масу, з якої потім зробили місцеве їдло – фуфу, досить бридке на смак, як на мене, та поживне, й у будь-якому разі зроблене воно було для нас зі щирим серцем. З нами танцювали, співали та разів 30 молилися за нашу подорож.

За весь день, проведений із місіонерами, не почули від них жодного слова на користь якогось віросповідання. Вони тільки благосло-

вили нас, коли ми знову скочили у велосипедні сідла.

СЕКОНД-ХЕНД ДЛЯ РИТУАЛУ ВУДУ

Друге за розміром місто Гани – Кумасі. Ще кілька років тому в ньому були залізниця й найбільший

на заході Африки ринок. Зараз лишився тільки ринок, тобто базар – на рейках гордо височать гімалаї секонд-хенду. Тут знайдеться все – від найбільшої гори ананасів, яку я міг

Особлива подяка тому, хто вигадав джин, запакований в маленькі поліетиленові пакетики на кшталт шампуню

увияти, до таких самих джомолунгм смердючого незрозумій-чого, яке тхне рибою, можливо, це колишні морські потвори, які ще вчора жерли одна одну у водах Атлантики. Тут одночасно торгують близько десяти тисяч людей. Усім: від зошитів і футбольних м'ячів до засушених пацюків та інших засобів для ритуалів вуду.

Кабінет начальника поліції міста Кете-Крачі. Офіцер уже хвилин з п'ять уважно роздивляється мій

Африканська мазанка під пальмовою стріхою, село у районі Бронг-Агафо

паспорт, перегинаючи його, розкриваючи й закриваючи. Читає щось, дивиться на мене, на фото в паспорті, доходить до тогорічної польської візи, ще раз довго дивиться на мене, повторюючи собі під ніс «Polska, Polska, Polska...». Я тим часом озирваюся навкруги. На столі розміром із невеликий аеродром стоїть майже півметрове розп'яття. Стілець пана офіцера схожий на трон. Сам він одягнений у феєричного кольору картату сорочку, на ногах — капці.

Це вперше після аеропорту, коли в Гані хтось цікавиться нашими документами, хоча відмінність від інших помічають усі. Офіцер нарешті порушує тишу:

— Чому у вашому паспорті стільки фотографій?

— Сер! (цього разу сер — це вже не я, а пан у капцях) В моєму паспорті лише одна фотографія. Решта — у візах до інших країн.

— Навіщо у візах фотографія?

— Так треба, сер, за законами тих країн.

Трохи покрутивши носом і витримавши паузу, варту своєї високої посади, пан офіцер відпускає нас із Богом.

І от Кейп-Кост: тут я вперше в житті побачив океан. І вперше стало соромно за те, що моя шкіра білого кольору.

АФРИКАНСЬКИЙ ОСВЕНЦИМ

Це місто на березі Атлантики (точніше — Гвінейської затоки), де ми завершили подорож. Кейп-Кост і сусідня Ельміна були головними «воротами», крізь які з XVI по XIX ст. продали в рабство й вивезли з Африки безліч людей. Історики сперечаються щодо їх точної кількості, та відлік починається не менше ніж з 9—10 млн.

Ця ганебна історія по-науковому називається «трансатлантична работоргівля». Її представляють у вигляді трикутника. Перша його сторона — це обмін рабів у місцевих царків різного ґатунку на речі, привезені з Європи. Друга — експорт рабів через океан у обидві Америки та на острови Карибського басейну. Третя — це повернення продукції й товарів, які виробили невольники, з Америки до Європи.

Переправа через річку Вольту, місто Думбаї. Жінка у білому несе хліб

Раби очікували на черговий корабель у підвалах форту. Про те, що коїлося в цих буцегарнях і навкруги, важко розповісти — так не поведуться навіть із худобою, бо тварини такого не витримають. До корабля доживав лише один із трьох ув'язнених. Тобто навіть якщо прийняти число вивезених рабів за мінімальні 10 млн, то ще близько 20 млн чорпошкірих африканців загинули в застінках Кейп-Коста та інших фортив, які були збудовані вздовж усього узбережжя сучасної Гані.

Коли ж корабель нарешті припливав, рабів проводили до океану

через спеціальні двері, які називаються The Door of No Return, тобто «Двері неповернення». Людина, котра пройшла крізь ці двері, не мала

вже жодного шансу колись дістатися додому, в Африку.

Наші предки-українці не мали відношення до работоргівлі, цей «бізнес» — ганьба здебільшого португальців, англійців, іспанців і французів, але колір шкіри ніде діти. Ми стояли в казематах форту, слухали екскурсовода, й нам, блідолицим слов'янам, було соромно. Теоретично, щось схоже мають відчувати

молоді німці на екскурсії в Освенцимі — нібито ні в чому персонально не винні, але...

Африка просто так не відпускає. Я ще й досі, дивлячись на годинник, іноді рахую, котра зараз година в Гані? А де зараз дівчата з Кораном із Банда-Нкванта? А старий пастор на милицях із маленької сільської церкви десь між Кінтампо й Боле?

Трохи тяжкпіт у Африці виявилось достатньо, щоб у неї закохатися. Тепер я не вагатимуся, як відповісти наступного разу на запитання: «Що ви збираєтеся робити в Гані?» ■

УВАГА!

Засторога

Обов'язково треба зробити щеплення від жовтої гарячки, це необхідна умова при перетині кордону Гані. Його роблять, приміром, у Києві в Жовтневій лікарні. Після щеплення (воно дійсне протягом 10 років) видається сертифікат міжнародного зразка, який у вас можуть вимагати будь-де на території республіки. Також обов'язково мати з собою та регулярно приймати профілактичні пігулки від малярії. Вони нічого не гарантують, але зменшують ризик захворіти. А от щеплень від малярії не існує.

Запахом по мізках

АВТОР: Тарас Литвин, біохімік

Людина не аналізує запахів. Вони напряму надходять до головного мозку, безпосередньо впливаючи на її поведінку

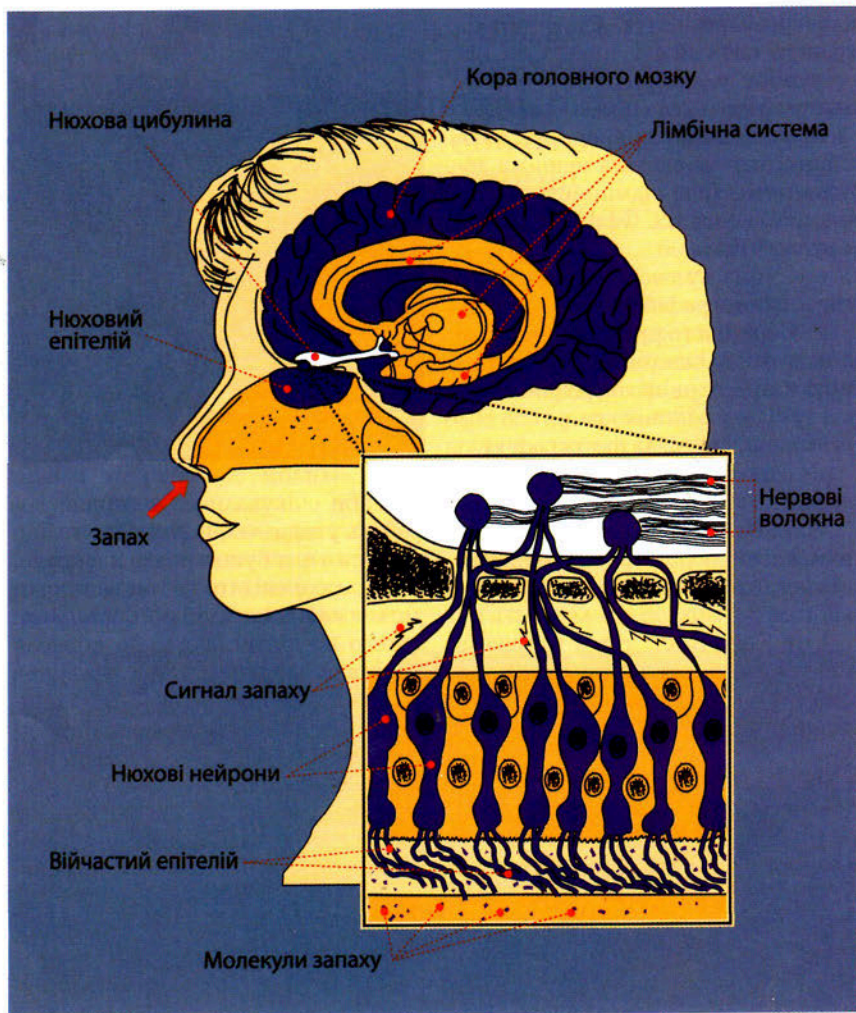
У камері щільно зачинили двері та вимкнули світло. В абсолютній темряві й тиші я просто сиджу, як мене й просили. Не спати, не медитувати, просто зберігати спокій. А то був у них тут один йог, від його медитативних мозкових ритмів енцефалограф скаженів і показував не те, що треба.

Мене відволікають електроди на голові — муляють. Чухається змащена для кращої провідності електродним клеєм шкіра. Нарешті, з динаміка в стелі лунає голос вченого-фізіолога, він пропонує додати всі підряд числа, що називатиме. Енцефалограф запише все: й ритми під час спокою, й ритми під час напруженої арифметичної роботи. Згодом в камері з'являється запах лавандової олії, й усе починається спочатку...

DAS PARFUM

Потім була кедрова олія та ще кілька різних яскраво виражених ароматів. Таким чином на початку 1990-х років дослідники Київського інституту фізіології вивчали на нас, добровольцях-студентах біологічного факультету, вплив різних запахів на активність кори головного мозку. Третього дня у нас виникло логічне запитання: невже до цього часу ніхто не проводив такі, здавалося, прості дослідження?

«Звичайно, ще й не раз!» — посміхнувся завлабораторією. До Другої світової війни вплив на мозок людини запахів глибоко вивчали в СРСР, США та Німеччині. Такі знання в усіх груп учених були приблизно однаковими — вони

проводили експерименти переважно на мишах, кроликах, собаках і мавпах.

Під час війни гітлерівським науковцям вдалося просунутися набагато далі, тому що вони проводили досліди на в'язнях концтаборів. Після закінчення війни частину цих матеріалів захопили радянські війська, частину — американці та британці. З 1960-х років більшість результатів подібних експериментів було засекречено.

НЕШКІДЛИВА ЗБРОЯ

Неприємний запах здатен емоційно пригнічувати людину, викликати

депресію і страх. В арсеналі американських копів є гель SkunkShot, репелент із запахом виділень скунса, який довго не вивірюється та дуже смердить.

Радянський розвідник поза законом Віктор Суворов, розповідаючи про свій ГРУшній досвід у книзі «Акваріум», пише, що в його арсеналі були флакончики з різними речовинами, що мають сильний запах. Наприклад, рідину «ЗРГ, варіант 4» — сморід від горілої гуми, що тримається впродовж кількох тижнів, він використовував біля тайників, аби поряд не вешталися люди.

А ізраїльська поліція проти арабських демонстрантів пускає в дію речовину, що дуже неприємно пахне. «Ми створили органічну суміш, яка розкладається впродовж кількох місяців», — сказав Давид Бен Гарош, начальник відділу, що винайшов смердючий розчин. Палестинці були готові до гумових куль і слезозогінного газу, та виявилися безпомічними перед смородом гнилої мертвечини.

Один з учасників демонстрації згадує: «Поліцейські почали бризкати на нас рідиною. Жахливий сморід! Він в'ївся в шкіру, чуб, він був скрізь, і його неможливо було позбутися. Я повернувся додому, та душ, одеколоні, навіть хлорка не допомогли. В хаті від цього запаху все зіпсувалося — я і мої дружина й діти нічого не могли їсти, нічого не хотілося робити».

Група вчених на чолі з Пемом Дальтоном із дослідного центру Monell Chemical Senses, який працює на гроші міністерства оборони США, в 2001 році розробила одну з найсмердючіших субстанцій, названу U.S. Government Standard Bathroom Malodor. Вона синтезована з восьми хімічних сполук. «Сморід настільки неприємний, що деякі добровольці буквально за кілька секунд після його появи починають кричати й лягати, — писали у звіті дослідники. — Незважаючи на те, що цей запах нешкідливий, майже кожен піддослідний думав, що сморід завдасть шкоди його здоров'ю».

ШАУРМА ДЛЯ ШАРОНА

Звичайно, є багато пахоців, які виликають у нас і позитивні емоції. Щоби швидше вивести з коми Аріеля Шарона, в січні 2006 року лікарі вирішили використати запах — приносили до ліжка ізраїльського прем'єр-міністра його улюблену духмяну... шаурму.

В далекому 1983 році в диспетчерській залі аеропорту «Бориспіль» встановили дозатор запахів «Фітон-1», розроблений Інститутом ботаніки. Пристрій розпилював аромати, які підвищували працездатність авіадиспетчерів.

А на японських фабриках і заводах ще з 1970-х років використовують різні пахоці для стимулювання роботи. Аромат лимона, наприклад, допомагає вранці швидко ввійти в робочий ритм, а увечері знімає вто-

му. Лаванда, жасмин, японська вишня зменшують майже вдвічі кількість помилок при монотонній роботі, евкаліпт в цілому збуджує людину. Розумову діяльність підвищують запахи смаженої кави, гвоздики, польових квітів, глициї, цитрусових.

ЗАПАХ — ДВИГУН ТОРГІВЛІ

Ароматизацію широко використовують у магазинах, офісах, готелях, аби створити позитивну реакцію клієнтів на товари та послуги. З'явилася навіть ціла галузь ринкової економіки — аромаркетинг.

Згідно з дослідженнями агентства Capital Research Group, в магазинах, де в повітрі поширювали пахоці глициї та мандаринів напередодні різдвних і новорічних свят, обсяг продажів зростав на 20—30%. Виробники джину Gordon's наповнюють ароматом ялівцю зали британських

Хоч сморід і нешкідливий, піддослідні були переконані, що він завдасть шкоди їхньому здоров'ю

кінотеатрів у той момент, коли йдуть рекламні ролики джину.

Супермаркети все частіше насичують торговельні зали запахами свіжого хліба, яблучного пирога, ванілі, м'яти. В продуктових магазинах ефективно спрацьовують огірок і кавун. Фірма Louise Vitton свій новий магазин наповнила тонким ароматом дорогої шкіри, а французька турагенція Navas у офісах почала відтворювати атмосферу майбутніх місць відпочинку, наповнюючи приміщення пахощами нагрітого морського піску та екзотичних тропічних рослин.

ЯК МИ НЮХАЄМО?

Що ж нині відомо з відкритих джерел про механізми нюху? «Нам здається, ми нюхаємо за допомогою носа, та це все одно, що казати, наче ми чуємо мочками вуха», — шогартував якимось Гордон Шепард, професор неврології Йельського університету.

Зовнішня частина носа служить лише для того, щоби випустити й направити по каналах повітря, що містить ароматичні молекули. Нейрони, які реагують на ці молекули,

ДОВІДКА

Те, що людина не здатна осмислити

Близько 90% інформації про навколишній світ ми отримуємо через очі, 8% — через вуха та лише 2% — через ніс. Але завдяки тому, що запах (на відміну від відео- чи аудіосигналів) проникає до головного мозку безпосередньо, минаючи аналітичні порогові свідомості, ці 2% є дуже й дуже впливовими.

розташовані глибоко в носовій порожнині — на ділянці клітин, названих нюховим епітелієм. Цей епітелій в обох половинках носа дорослої людини займає площу всього від 2 до 4 см² і містить майже 5—10 млн нюхових нейронів. Для порівняння, у собаки — 200—250 млн нейронів!

Раніше вчені вважали, що кожен нейрон розпізнає тільки свій, окремий запах. Але молекулярні біологи Лінда Бак і Річард Аксель встановили, що кожен нюховий рецептор упізнає лише певну ділянку на одоранті — «пахучий» молекулі — та надає мозку відповідний сигнал. Саме мозок об'єднує різні послання, мов елементи мозаїки, в цілісну картину. В розпізнаванні одного запаху можуть брати участь до тисячі нейронів. За це відкриття вчені отримали Нобелівську премію з фізіології та медицини у 2004 році.

УДАР ПРОСТО В МОЗОК

Згідно з дослідженнями, сигнали від нюхового епітелію одразу ж досягають нюхових ділянок кори головного мозку. Ці ділянки безпосередньо пов'язані з гіпоталамусом і лімбічною системою, які регулюють обмін речовин, діяльність серцево-судинної, травної та видільної систем і залоз внутрішньої секреції, механізм сну, емоції, пам'ять, сексуальну поведінку.

Хоча прямих доказів усе ще не опубліковано, можна припустити, що саме таким чином, через гіпоталамус і лімбічну систему, запахи впливають на психіку людини.

Отже, якщо у вас раптом виникла безпричинна радість або депресія, вам захотілося десь зупинитися чи навпаки, звідкілясь утекти, озирніться довкола та принохайтесь. Можливо, поряд відбувається експеримент, розпродаж або проводиться шпіонаж. Невже хтось знову маніпулює вами? ■

«7» на тиждень

АВТОР: Лариса Даниленко

Протягом семи днів Львів лихоманило актуальним мистецтвом

Перформанс Влодко Кауфмана – художник в очікуванні врожаю

Напередодні Тижня актуального мистецтва «7» його учасники відзначали, що Львів немов спеціально створено для проведення перформансів. Кожен, хто побував у місті з 15 до 21 вересня, мав нагоду в цьому переконатися. Лондонська погода разом із туманними контурами місцевої готики та нетвердою ногою митців, які вири-

нали майже з-за кожного рогу, надавали Львову колоритної розхристаності. За приблизними підрахунками, до міста завітали близько двох сотень живописців, графіків, скульпторів, перформерів, фотографів і художників невизначених жанрів. Сто з них брали участь у фестивалі офіційно. Концентрація адептів contemporary art'у на одиницю площі дотепер в Україні небачена.

«У нас є музичний фестиваль «Віртуози», – пояснює видатний перформер Влодко Кауфман, – або театральний фестиваль «Золотий Лев», а з візуальним мистецтвом в Україні – прогалина. Мета Тижня проста – подолати цю порожнечу». Вакуум заповнювали 70-ма проектами, які розташувалися в Музеї ідей, у Центрі міської історії Центрально-Східної Європи, в галереї «Дзи-

га», навколо Домініканського собору, на площах Ринок та Арсенальній.

НАЧЕ В ТЕАТРИ

Відрізнити «сучасне мистецтво» від «актуального» загалом нескладно. Яким би шокувальним не було перше, воно тяжіє до фіксації в малярстві, графіці, скульптурі. В другому випадку художник працює на очах у публіки, мало переймаючись, чи вона того хоче. Важливіший за результат процес постає в режимі реального часу у вигляді перформансу, що споріднює такий артефакт зі спонтанним вуличним театром. Відтак витвором мистецтва вважаються дії його автора, який водночас є і актором, і режисером дійства. Декорації виконують партнерську роль, вагу якої тут годі переоцінити.

Проект «7», який умістив не лише візуальні витівки, було розділено на чотири самостійні частини — «Дні перформансу в Україні», «Медіа депо», «Потенція порожнечі» й супровідні акції, серед яких фактурно виокремлювалися вечірка на честь 15-річного ювілею «Дзиги» та фестиваль експериментальної електронної музики «Перший львівський рейв». До видовищ додавався «хліб» у вигляді щоденних лекцій, майстер-класів, дискусій.

Традиційним каменем спотикання для теоретиків став переклад з англійської слова contemporary. Поки розпалювалися гарячі суперечки навколо цього терміна, один юний представник львівського дзен-пофігізму сформулював своє бачення події: «Культурна людина від некультурної відрізняється тим, що для матюків їй потрібен привід — бажано, культурний». Куратор форуму Андрій Лінік на ту саму тему висловився більш пафосно: «За допомогою Тижня актуального мистецтва ми прагнемо подолати кризу міжкультурної комунікації, бар'єр «художник — суспільство» та розвинути міждисциплінарну співпрацю».

МИСТЕЦТВО — НАРОДУ

Перешкоди й бар'єри цього року долали представники Австрії, Білорусі, Литви, Німеччини, Польщі, України та Чехії. Згідно з опитуванням кореспондента **Тижня**, проведеним серед шанувальників акту-

ального мистецтва, народну уяву найбільше вразив авторський проєкт львів'янина Василя Бажая. В процесі ілюстрації загальника форуму «Потенція порожнечі» худож-

«Культурна людина від некультурної відрізняється тим, що для матюків їй потрібен привід — бажано, культурний»

ник палив манекени на Арсенальній площі — пухнастим сірим попелом наслідки цього аутодафе осідали на плечі легковажних громадян.

Запали в душу глядачів і перформанси Владка Кауфмана: книжкові стелажи, забиті дощечками зі стертими зображеннями, втілювали концепт ікони через багато сторіч після її створення. Кауфман нама-

гався передати своє відчуття плину часу й за допомогою садово-польових робіт. У продовженні дійства він насипав на дошки землю, зверху кидав зерно й завмирав поруч зі своїм творінням в очікуванні паростків.

UniSex'ом порадував «художник духовного простору» Анатолій Федірко, який репрезентував 46 туалетних інсталяцій, які розкинулися по всьому місту й викликали нарешті хворобливий ажіотаж у широких верств населення. Відвідувачі цих імпровізованих «кабінок відпочинку» мали змогу задовольнити потребу в медитації щодо теперішнього українського політикуму, споглядаючи відверто іронічні картинки з Віктором Андрійовичем, Юлією Володимирівною та Віктором Федоровичем. До кожного об'єкта охочим на свій розсуд дозволялося ►

У туалетній інсталяції Анатолія Федірка можна задовольнити духовну потребу

привісити яскраві ярлики, що видавали безкоштовно.

М'ЯСОРУБКА, ТАБУРЕТ І ГЕРОЇ

У розділі «Медіа депо» глядачі віддали свої симпатії росіянинові Сергею Тетереву, який крутив артхаусне кіно за допомогою звичайної радянської м'ясорубки. Повні зали протягом фестивального періоду збирали німецько-австрійська анімація та вітчизняна кінотрилогія «Із табуретом через Гімалаї». Українську версію медіа-мистецтва представляв відео-арт Гліба Вишеславського. Інших героїв цього жанру в нашій країні львів'яни чомусь не знайшли.

«Депо — це місце зустрічі, яке апелює до технологій, — пояснює ідею проекту його куратор Богдан Шумилович. — А медіа — це все, що слугує передачі інформації. Ми говоримо про мистецтво, тільки в інший спосіб».

«Мистецтво в інший спосіб» показали й учасники проекту «Музей» під кураторством Павла Гудімова. Спільними зусиллями Олега Тістола та Миколи Маценка Муніципальний театр був завішаний «Українськими грошима» — великими полотнами, на яких митці запропонували варіанти дизайну національної валюти, та «Українськими героями» нашого часу — виконаними у стилі вишиваного поп-арту портретами чинного президента, братів Кличків, Андрія Шевченка.

Цілоком нові фотопроєкти — «Музей України», «Музей Архітектури», «Музей Ататюрка» та «Мать городов» — зафіксували наші міські пейзажі, котрі за допомогою програми PhotoShor позбавилися деяких сучасних рис. Архівування на світлинах відбувалося під гаслом «відтворення краси стереотипів». Але якщо зі стереотипами все склалося, то щодо краси думки розійшлися.

Єдине, чого відчайдушно бракувало Тижню актуального мистецтва, — справді масового виходу в публічний простір. На вулицях Львова присутність імпрези була ледь відчутною, а саме в максимальній відкритості до аудиторії й полягає її сенс. Деякі заплановані вуличні акції не відбулися — завадила погода й частково організаційні негаразди. Та якщо цей форум подолає власну герметичність, він має шанси стати вагомою щорічною арт-подією України. ■

ПЕРСОНАЛЬНЕ

Арт-тампакс

ІДА ВОРОБ
художник, журналіст-концептуаліст

Колись під виглядом майстерні я винаймала кімнату у величезній занедбаній комуналці. Квартира була давно розселеною, і в очікуванні «гуртового» покупця шахраювата власниця здавала її «вроздріб» різним волохатим неформалам. Загалом, це був звичайнісінький сквот.

Народу було багато, а меблів узагалі не було, й тому кожен улаштував свій куток як міг. Це була концептуальна квартира. Я мала найбільшу кімнату, тому вона виглядала особливо порожньо — попри креативну розкладку, палас і соковиту китайську ковдру з тигром в очереті. Під триметровою стелею тедіпалася самотня «лампочка Ілліча». На стінах розвішані мої картинки, а по кутках томливо лежали мої хіпові брати по боротьбі, з якими я й мешкала на цій житлоплощі.

Навіть безкласовому суспільству потрібен очільник. Командиром була я, поперше, тому, що хіпарям чоловічої статі потрібна міцна рука, а по-друге, лише в мене були гроші на цигарки. Тому літали мої брати, наче віники, й боялися мене страшно. Черговий раз я доколупалася до них напередодні свята всіх цеткін і

люксембург — мовляв, придуть гості справляти феміністичну учту, а в хаті безлад.

Два красунчики почухали нонконформістські мармизи й вирішили, що ліпше віддатися, тому вигадали зробити мені справжній подарунок до 8 Березня — красивий і корисний. Проаналізувавши інтер'єр, ці бовдури вгледіли голу лампочку під стелею й заходилися робити до неї абажур. Вони покремсали здоровезний аркуш мого ватману, склеїли з нього тубус, художньо розмалювали його червоною аквареллю, написавши навіть якесь революційне парканове гасло й, мало не вбившись, повісили цей шедевр. По тому гордо всілися чекати реакції шаповалової публіки.

Так, скажу я вам, цей витвір мистецтва, ні, навіть цей арт-об'єкт, справляв не просто враження — він валив із ніг. Коли вмикали світло, конструкція в червоних патьоках нагадувала величезний, пардон, вживаний тампакс. Це було шокувально, це було провокативно, це було справжнє епатажне мистецтво, Демієн Хьорст би плакав. Бомба! І за внутрішньою ідеєю — якраз до жіночого свята. Глядачі сунули до нас невпинно, бо розголос про «цю штуку» пішов гуляти богомою. Справжня квартирна виставка одного витвору.

Власне, дедушка Ленін був досить близький до істини, проголосивши, що мистецтво належить народоді. Просто він не знав, яке саме. Мистецтво у високому сенсі нікому не належить, а от contemporary art — це справді власність мас. Більше того, воно цілоком доступне тим масам, вони можуть породжувати його кілограмами. Ось де справжній демократичний процес!

І дихотомічний хармсівський діалог пролетаря з митцем уже страшенно випадає з контексту: «Ти хто?» — «Я художник». — «А по-моему, ти гівно». Гівно художника тепер дорого коштує. Головне, правильно його позиціонувати.

КОКТЕБЕЛЬ ІМПРОВІЗАЦІЙ

ЗА ШІСТЬ РОКІВ ДЖАЗОВОМУ ФЕСТИВАЛЮ ВДАЛОСЯ ПОВЕРНУТИ СЕЛИЩУ КОКТЕБЕЛЬ УТРАЧЕНИЙ СТАТУС МИСТЕЦЬКОЇ МЕККИ

Публіка фестивалю просто неба «Джаз-Коктебель» – видовище не менш цікаве, ніж сама імпреза. Строкатий натовп мінився всіма кольорами веселки, неймовірними зачісками від дредів до рожевих «їжачків», феньками та іншою неформальною атрибутикою. Демократичний дух події приваблює меломанів так само, як і краєвиди кримських гір. Та сьогодні, коли тридцяти тисячам осіб уже затісно в улюбленій місцині Максиміліана Волошина, дійство ризикує змінити місце дислокації. Щоправда, поки не відомо, як це вплине на його назву.

Зміни торкнулися фестивального формату ще до переїзду – «Джаз-Коктебель» відчутно розширив свій діапазон. Головну «Волошинську» сцену поділили між собою полярні за духом і буквою музиканти. Під пильним оком намальованого на плакаті художника й поета початку минулого століття, перший день відкривала Тамара Гвердцители, чий концерт очікували з відчутним скепсисом.

За грузинською співачкою міцно закріпилася слава естрадної виконавиці, тому аудиторія на сюрпризи не сподівалася. Їх і не було – Гвердцители продемонструвала звично якісний вокал, подивувавши хіба дуетом з французьким акордеоністом Рішаром Гальяно. Учень відомого композитора Астора П'яццоллі, цей музикант прославився композиціями в стилі new musette, де віртуозно поєднано танго, традиційний шансон і свінг.

Арчі Шепп – легенда фрі-джазу

ФОТО: РНЛ

Окрасою цього майданчика стали концерти автора медитативних мелодій із соціальними текстами Джеффри Орієма, легендарного саксофоніста Арчі Шеппа, який виступив разом із джазовою співачкою Міною Агоссі, та фронтмена De phazz Карла Фрієрсона, котрий презентував сольну програму й зіграв із найкращими українськими музикантами.

Долю «Відкритої» сцени й експериментального майданчика Nu Jazz вирішили самі слухачі. Фаворитами голосування на сайті «Джаз-Коктебеля» стали різні формати з України, Росії та Білорусі. Gorchitza Live Project, окрім звичного електронного концерту, представив спеціально створений проєкт. Стрибати вище голови примусило публіку етно-шоу від білоруського колективу Osimira, який продемонстрував шалену динаміку народних інструментів.

Чимало фанатів чекали на появу майстрів міксувати acid-jazz, dark-

positiv і trip-hop – українських команд «Госпром», «Світерок» і Mamanet. Останні відкривали концерт найбажаніших гостей – британського гурту Ned Snapper, фірмовим саундом якого є суміш акустики й електроніки.

«Джаз-Коктебель-2008» звуковою складовою не обмежився, щоправда, не всі ідеї спрацювали як належно. Авангардний проєкт «Пушкін-Джаз», де під музичний супровід російський письменник Андрій Бітов мав читати чернетки Пушкіна, не вдавсь за відсутності самого Бітова. Його замінив колега Владімір Олейніков, чие декламування, однак, доречним продовженням імпровізацій так і не стало.

Люд утішився візуальним мистецтвом – протягом трьох днів молоді художники створювали на пляжі експромти, долучаючи до процесу всіх охочих.

Наталія Петринська

Мистецтво «від мавпи»

АВТОР: Мар'яна Прут

Художник Ілля Чічкан довів, що дарвінізм і мистецтво одне одному не шкодять

ІЛЛЯ ЧІЧКАН
арт-шизоїд

«Робітник і колгоспниця», полотно, олія

Ілля Чічкан — 40-річний хлопчик-скандал. Такі його таланти, вдача й талант теж. Бо лише особливий талант дозволяє перетворити скандал та епатаж на «довготривале» мистецтво, а не на коротенький звіт у міліцейському протоколі.

Ілля — продовжувач традицій відомої мистецької родини, і якщо вважати істинним вислів про відпочинок природи на нащадках геніїв, то на Чічканові вона вирішила відпочити дещо специфічно. Прикололася природа на ньому, але так, що зиск від цього мають і шанувальники contemporary art, і сам художник: нині вартість його робіт підбирається до цифр із п'ятьма нулями в доларовому еквіваленті. Чим лише не займався невгамовний Чічкан — олією малював, фото робив, відео знімав, арт-порно створював. Його ідеї не завжди свіжі й оригінальні, але подає він їх так, що згодом говорять тільки про них, хоч і згадують — десь колись таке уже було.

У променях харизми Чічкана неоновим сяє відверте лайно. Недарма він характеризує свою діяльність як шизо-арт. Ось, наприклад, не так давно англійський письменник Вілл Селф оприлюднив іронічну антиутопію «Мавпи», в якій рідну нам цивілізацію вибудували шимпанзе. Український митець примушрився це візуалізувати в циклі живописних робіт «Психодарвінізм», де зобразив цілком упізнаваних історичних персонажів та наших сучасників у вигляді приматів.

Проект вийшов настільки реалістичним, що дехто з героїв серйозно образився. Всі інші на чолі з Чічканом тільки посміялися. «Шизофренія — чудове явище, завдяки їй можна робити все, що заманеться». То що поробиш із художником, який керується такими принципами? ■

Фоновий звук

Системи відображення інформації

- комутація та наладка роботи обладнання в приміщеннях площею від 100 до 100 000 м²
- гарантійна, сервісна та технічна підтримка
- розробка та впровадження нестандартних інноваційних рішень

Послуги "під ключ" - від розрахунків до запуску в експлуатацію

на фото: співробітники ТОВ "ПрессКом", (С. Шабель, В. Волжан, А. Шарак, Д. Блажунський, А. Озарчук, С. Шиня)

ПрессКом® TECHNOLOGY

тел./факс: (044) 585-97-27
www.presscom.ua

Всеукраїнський благодійний проект «3 книгою. — до дітей!»

Дбаймо про інтелект України разом!
Подаруймо дітям книги!

Організатори

Партнери

Медіа-підтримка

Телефон «гарячої лінії»: **8 068 510 50 50** Адреса в Інтернеті: **www.dity.org.ua**

CD

Друге дихання

Гітарист і співак Олег «Білий» Шевченко в українській рок-тусовці — людина легендарна. Наприкінці 1980-х — на початку 1990-х у рідному Львові він грав, зокрема, в складі «Плачу Єремії», створив власні проекти «Аптека» та «Білий загін». Незабаром добилася популярності металева формація «Біла зона» — несподіваний гібрид, складений з учасників рівненської «Мертвої зони» та музикантів гурту Шевченка. Згодом, скориставшись слушною нагодою, Олег стає концертним звукорежисером «Воплів Відоплясова». Його найпотемніша мрія — побудувати студію та відновити розформований колектив. Це вдається зробити на початку нового сторіччя: на околиці столиці виникає професійна студія звукозапису White studio, і Шевченко як саунд-продюсер долучається до запису вітчизняних гуртів та перетворюється на «хрещеного батька» актуального саунду чи не третини їх загальної кількості.

Ідея відновити «Білий загін» не полишала Олега: кістяк нової команди White склали не менш досвідчені друзі-колеги: гітарист Сергій Бойко, басист Микола Білозір, барабанщик із «Королівських зайців» Влад Хмарський. До другої спроби залучили вивірені шоу-бізнесові ходи з кліпами, піаром, клубними акціями й добре продуманою формулою звучання, яку можна визначити як мелодійний поп-метал. Хлопці написали композицій на два альбоми, а дебютний диск «Бий першим» уже став еталонним у жанрі, який традиційно оспівує байкерський спосіб існування, тачки, внутрішню свободу й любов до життя.

Олександр Євтушенко

White. Бий першим. — Moon records, 2008.

КІНО

Свої серед чужих

«Більшість поважає значок. Пістолет поважають усі» — цей слоган кримінальної драми «Право на вбивство» якнайкраще ілюструє зміст фільму. Про міцну чоловічу дружбу американських поліцейських звикли говорити саме так: стримано й серйозно. До того ж, герої стрічки не зелені юнаки, а двоє досвідчених

напарників із 30-річним стажем. Безрадісні пенсійні перспективи змушують їх узятися за складну справу з розслідування серійних убивств. Невловимий месник чинить самосуд над убивцями й гвалтівниками, які уникли кари, й залишає на тілах папірці з недолюдими віршиками. Тривале розслідування

ВИСТАВКА

3 катакомб

У Гельсінкі, Бонні, Чикаго, Вашингтоні, Лондоні роботи Олега Мінька відомі краще, ніж у Києві. Аби компенсувати необізнаність аудиторії з творчістю видатного представника львівської школи живопису, організатори експозиції влаштували його ретроспективу — в двох залах художнього музею розташувалися полотна, написані за 40 років, — від 1968-го до сьогодні.

У 1960-х роках митець був учасником «катакомбної» групи, яка утворилася в галицькій столиці й об'єднувала таких нині уславлених майстрів, як Іван Марчук, Андрій Бокатей, Роман Петрук. Саме в цей час сформувалася творча манера Мінька, котра протягом років майже не зазнала змін. Саме завдяки своєрідності стилю його картини легко впізнати — ламані лінії, витягнуті обличчя, окреслені жирним чорним

контуром фігури, великі кольорові пласти, що створюють плоскі зображення, майже позбавлені світлотіней. За радянських часів до участі у виставках та художніх проектах Мінька практично не запрошували. Вперше роботи художника українці побачили лише наприкінці 1980-х.

До 19 жовтня

Національний художній музей України (Київ, вул. Грушевського, 6)

Анна Шабeko

КНИГА

Маленькі трагедії

показує, що ката треба шукати серед копів.

Втілити на екрані образи ветеранів, на яких і падає підозра, взялися Аль Пачіно та Роберт де Ніро. «Право на вбивство» — третя картина, де вони працювали разом. Утім, попередні роботи повноцінним діалогом не стали: в «Хрещеному батьку-II» актори не мають спільних сцен, а в трилері «Сутичка» лише одноразово перетинаються в кадрі. В новому фільмі вони грають типових доброго й злого поліцейських, об'єднаних загостреним почуттям справедливості й розчарованих у недосконалії американській Феміді. Роблять це вони, як завжди, переконаливо, однак посередня режисура зводить стрічку до рівня прісного детективу. Необґрунтовано затягнуті сцени, слабка динаміка, банальні істини й змазаний фінал діють, наче снодійне. До речі, ритмічне сопіння, що лунало з сусіднього ряду в кінотеатрі, тільки підтвердило невтішний висновок.

У кінотеатрах України
з 18 вересня

Наталія Петринська

Марія Матіос — письменниця не лише продуктивна, але з-поміж своїх українських колег і найбільш дисциплінована. Принаймні, до Форуму видавців вона одна з небагатьох підготувала нову книгу, й таку слухняність було винагороджено: її «Москалиця» за три виставкові дні побила український рекорд, розійшовшись накладом у 8 тис. примірників. Авторка цього разу не вдавалася до літературно-кулінарних екзерсисів чи жанрових експериментів, повернувшись на перевірений «Солодкою Дарусею» ґрунт оповіді про великі національні трагедії, описані кризь людські драми.

Одноіменна книзі повість повертає нас у переддень Другої світової, коли буковинці, й серед них головна героїня Северина на прізвисько Москалиця, вперше побачили радянські війська й відчули на собі міць дружби «старшого брата». Вже під час війни самотня жінка, що звичувала без родини, допомагає хлопцям із лісу, готуючи їм ліки та трунки, що підтримують сили. Матіос жодним словом

не педалює випробування, які випали Северині, й від цього лаконізму віє моторошністю надзвичайної потуги. Повість «Мама Маріца — дружина Христофора Колумба» продовжує тему нестерпного тягря долі, яку, однак, героїня твору несе з сумірністю святої. Тут Матіос торкнулася дотепер у вітчизняній літературі табуваної теми. Маріца замолоду втрачає коханого чоловіка, а єдиний син виростає несповна розуму. Одна лікарська помилка й система примусової психіатрії — складові нещастя, котре виростає до масштабів морального переступу.

Вікторія Поліненко

Марія Матіос.
Москалиця. — Л.: «Піраміда»,
2008.

ТЕАТР

Квартирне питання

Інколи театральні ситуації трапляються і в реальному житті, хоча в деякі з них важко повірити. Наприклад, присмаком фантастичної забавки позначені обставини, зображені в п'єсі Едуардо де Філіппо «Циліндр», яку поставив режисер Костянтин Ленартович. Щоб заплатити за найману квартиру, незможне молоді подружжя вдається до такої оборудки: приваблива молодиця, миючись перед відчиненим балконом, спокушає перехожих чоловіків, заманює в квартиру, а коли вони, вже капаючи слиною, авансом викладають грошки за любов, замість свого тіла демонструє ще теплий труп свого чоловіка. І розповідає, що зважилася на гріх, бо нібито не має на що його поховати. Шукачі плотських утіх ретируються, навіть не

згадуючи про гроші. Та інколи трапляються й міцні горішки, які не тільки ламають чужу гру, але й випробовують на щирість почуття подружньої пари.

Режисер замислив виставу про небезпеку гри з коханцям і смертю, про межі цинізму, сенс шляхетності.

В контексті теперішніх цін на столичне житло вона могла б дотягнути й до соціальної драми. В п'єсі поєднано традиції комедії масок та рис італійського неореалізму. Для актора — це виклик майстерності, бо грати персонажа доводиться, балансуючи між маскою і психологічною правдою. Роботі молодих київських акторів відчутно бракує стихії імпровізації, необхідної при постановці такого драматургічного матеріалу. Тому вистава вийшла хоч і дотепною комедією положень, але дещо штучною й схожою на театральну версію телесеріалу.

Муніципальний театр «Київ»
(Київ, Андріївський узвіз, 21)

Наталія Шевченко

ВИСТАВКА

ДІТИ Й ЛЯЛЬКИ

ЖИВОПИС, ВІДЕОПРОЕКЦІЯ

У березні цього року Оксана Чепелик розпочала великий проєкт «Генезис»: у Києві на Львівській площі на повітряну кулю художниця проєктувала різноманітні фотографії та відео на тему народження та взаємозв'язку матері й дитини. Вже тоді мисткиня задумала ідею нинішньої виставки «НЕМОВЛЯЛЬКА фрагмент», яка наразі триває в галереї «Карась». Та сама тема постала у значно розширеному вигляді. Великі парні зображення немовлят і ляльок зроблено так, що розрізнити, де дитина, а де її подoba, просто неможливо. Вдаючись до порівнянь у такому своєрідному, начебто затертому вигляді, Оксана Чепелик прагне звернути увагу, передусім, на проблему ставлення людей до появи нового життя та можливості отримувати стовбурові клітини, а також на зміну соціальних умов в Україні, що призвели до скорочення народжуваності.

До 6 жовтняГалерея «Ательє Карась»
(Київ, Андріївський узвіз, 22а)

ЗАЧАРОВАНІ

Виставка «Зачаровані Бахчисарем» об'єднує сучасних митців Греції, Росії, Туреччини та України — країн, історія котрих так чи інакше пов'язана з Кримом. Закордонні художники зосередяться на новітніх засобах виразності — інсталяціях, відео, цифрових технологіях. Наші майстри демонструватимуть переважно малярські роботи.

До 28 жовтняІсторико-культурний заповідник
(Бахчисарай, вул. Річна, 133)

КЛАСИКА

МУЗИЧНА РАТЬ

ФЕСТИВАЛЬ Головний мистецький рупор Національної спілки композиторів України — «КиївМузикФест» — проведиметься удев'ятнадцяте. За роки свого існування він витримав чимало критики за велику кількість лабораторних програм. І все ж таки зміг утвердитися в статусі однієї з найвагоміших подій української музичної осені. Протягом тижня в апробованих залах столиці (окрім домінуючої філармонії, це будуть Будинок органної музики, консерваторія та низка столичних соборів) слухачі матимуть змогу побувати на 30-ти концертних акціях, де презентуватимуть улюблені формати — «Музичні діалоги» (цього разу Польщі та Японії), «Парад симфонічних прем'єр», «Нова музика в Україні» та «Київська камерата представляє...». До роковин Голодомору підготовлено дві меморіальні програми українських композиторів і швейцарський експериментальний проєкт «Реквієм-2Моцарт».

27 вересня — 5 жовтняНаціональна філармонія України
(Київ, Володимирський узвіз, 2)

РОЗУМОВСЬКИЙ

До святкування 200-річчя створення струнного квартету Розумовського скрипалі Костянтин Цепков, Олексій Колесник, альтистка Аліна Шолух і віолончелістка Лідія Стовбун підготували ностальгійну програму. Панораму заповідника «Софія Київська» прикрасять звуки останніх за часом створення квартетів Бетговена та Моцарта.

28 вересняМузей «Хлібня»
(Київ, вул. Володимирська, 24)

ТЕАТР

ПРИВИД ОПЕРИ

ГАСТРОЛІ У старовинному замку Кентервіль існує мара — подзенькує кайданами, голосно стогне, кожної ночі поновлює криваву пляму на підлозі бібліотеки. Так ведеться доти, поки обійстя не купує мільонерка, котра хоче перетворити його на розважальний заклад. Із цього моменту між новою господаркою та примарою починається справжня війна. Мюзикл «Кентервільський привид» — найсвіжіша постановка санкт-петербурзької «Рок-опери», в якій вільно трактовано повість Оскара Вайльда. На відміну від інших вистав театру, цей мюзикл завдяки Олександру Орлову отримав розкішне сценографічне оформлення. Виконавець головної ролі Альберта Асадуліна заграмували так, що й затяті раціоналісти повірять у привида. А в заснованому на сучасних ритмах дійстві композитор Владімір Калле рок-н-рол, свінг і блюз поставив на потужну хард-рокову основу.

27 вересня

БК «Металург» (Дніпропетровськ, вул. Косіора, 27)

«МА-НА НАТ-ТА»

Протягом вистави за п'єсою Інґеборґ Бахман «Добрий Бог Манґеттена» Ян і Дженіфер перебираються з першого поверху на 57-й — так наочно ростуть їх почуття. Досягнувши вершини, закохані мають вирішити, чи повернутися до загалу, ставши гвинтиками соціуму, чи відкинути умовності й романтично загинути в один день.

27 вересняТеатр ім. Леся Курбаса
(Львів, вул. Курбаса, 3)

ДЖАЗ

УСЕ КРАЩЕ

КОНЦЕРТ Кельнській WDR Big Band чотири рази поспіль номінувався на премію Греммі. І навіть за цю наполегливість вартий того, щоб побувати на його виступі. Створений 1947 року, колектив одразу взяв курс на інтернаціональні вподобання відвідувачів англійських і американських клубів Кельна. З 1957-го по 1972-й з приходом до нього маєстро Курта Едельхагена бенд здобуває визнання найкращого в себе на батьківщині. Згодом основою його стратегії стає співпраця з топовими джазовими солістами та групами. У 1970—1990-х з WDR Big Band виступили, без перебільшення, всі зірки: від Майкла Брекера до Take 6 та Yellowjackets. У програмах оркестру можна знайти чимало стилів і напрямів — традиційний джаз, авангард, латіно, world music і cross over. Свій концерт у столиці музиканти назвали Jazz Message from Germany. Проте можна з упевненістю чекати на звукові послання з усього світу.

2 жовтняНаціональна музична академія
(Київ, вул. Городецького, 1-3/11)

ПРОТИ КРАМЕРА

Джазовий піаніст Даниїл Крамер — представник когорти харків'ян, які, зробивши ще за СРСР карколомну кар'єру в Москві, не прощаються з рідним містом. Виконавець і композитор цього разу завітає до alma mater у компанії контрабаса й ударних. На сцені тріо перетвориться на квартет: візаві Крамера за другим роєм буде Сергій Давидов.

26 вересняХарківська філармонія
(Харків, вул. Римарська, 21)

ФЕСТИВАЛЬ

КІНО

ЕЛЕКТРОНІКА

МАЙСТЕР

ЧИТАННЯ Від одноманітності Булгаковський фестиваль убе-печує вдале концептуальне рішення: основну частину програми складають так звані булгаковські читання, для яких щороку обирають іншу тему; як бонус додаються суміжні проекти. 2008-го імпреза пройде в роздумах про стосунки художника й влади та про взаємовідношення автора й театру. Презентації творів класика, що відбуватимуться переважно в театралізованій формі, проведитимуть телеведучий Данило Яневський, мистецтвознавець Кіра Пігоєва, актор Григорій Гладій, канадський театр TIFT, Drama Centre in London з Великої Британії та артист театру на Таганці Валерій Золотухін. Програму доповнять джаз-вистава «Два оберіути» за участі Алексея Козлова та стрічка Юрія Гольдіна «Театральний роман».

29 вересня – 1 жовтня

Освітянська корпорація
«Майстер Клас»
(Київ, вул. Івана Мазепи, 34)
Театр на Подолі
(Київ, Андріївський узвіз, 206)

СЕКСТЕТ

«Бонбон» – група митців, яка складається з чотирьох художників, діджея та віджея. Всі – послідовники легендарного ексцентрика Сьодзо Сімамото, одного із засновників японського авангарду. В межах фестивалю JPEG будуть показані їхні роботи, а одну інсталяцію створять в ході перформансу спільно з українськими художниками.

28 вересня – 7 жовтня

Галерея «Морська»
(Одеса, вул. Приморська, 6)

ПАНОРАМА

ІМПРЕЗА «Нове німецьке кіно» – зручна нагода розширити глядацькі горизонти. Тим більше, що програма щорічного фестивалю складена з урахуванням найширших смаків аудиторії. Один із останніх фільмів класика світового кінематографу Фолькера Шльондорфа – історичну драму «Страйк» – змінить на екрані канський призер, стрічка про кохання літніх людей «На дев'ятому небі» Андреаса Дрезина. Емоцій додають молодіжні документальні картини про німецьких підлітків – «Басейн для принцес» Бетіні Блюмер і «Хеві-метал селище» Сунг Хіунг Чо. Відкриватиме фестиваль прокатний хіт «Свавільне життя», який оповідає про топ-модель, коханку Міка Джаггера та символ німецької сексуальної революції Уші Обермасер. Окремим блоком під назвою Next Generation будуть представлені високобюджетні телевізійні фільми та найкращі короткометражки.

25 вересня – 22 жовтня

Кінотеатри Києва, Харкова, Одеси, Львова, Донецька, Дніпропетровська

ЗНОВУ АВВА

Заплутана романтична комедія про те, як у життя вже не юної жінки (Меріл Стріп) несподівано повертається її бурхлива молодість (Пірс Броснан). Назва стрічки промовистіша, ніж сюжет. «Мама міа» – це, передусім, відома пісня гурту АВВА, і саме вона й інші хіти цієї шведської четвірки лежать в основі нового мюзиклу Філіда Ллойда Mamma mia!

У кінотеатрах України

з 25 вересня

ПОЗА ЖАНРАМИ

ВЕЧІРКА G-Force – концерт експериментальної музики за участі німецького майстра Мартіна Хейза (відомого також як Martsman), американського саунд-продюсера Кріса Лемі (Sileni) та його українського колеги, який користується псевдонімом Synchronick. Деякі критики називають проект Martsman майбутнім драм'енд'бейсу, інші просто відзначають його свіжий і оригінальний підхід. Із цього напрямку починав і Sileni, та останнім часом його звук відчутно еволюціонує під впливом постійних подорожей і знайомств із різними етнічними й урбаністичними традиціями. Внаслідок цього музику, яку він грає сьогодні, практично неможливо вписати в межі якогось певного жанру, та те, що він перебуває на передовій сучасної електроніки, сумнівів не викликає. Synchronick також цікавиться переважно експериментальним аспектом електронної музики, створюючи специфічний танцювальний саунд.

3 жовтня

Клуб «Sky Hall»
(Київ, вул. Малиновського, 24/10)

ДИВО-ШОУ

ARTEFACT – музично-технологічний перформанс від Esthetic Education. За словами авторів, дійство об'єднує всі види сучасного мистецтва. Заради цього музиканти освоїли нові музичні інструменти й обіцяють представити свіжі пісні. На концерт треба приходити з власноруч зробленим малюнком – лише так можна здобути право на вхід.

2 жовтня

Alta Expo (Київ, Московський п-т, 11а)

КАЛЕНДАР ТИЖНЯ

«КАШТАНОВИЙ ДІМ-2008»

Поетичний фестиваль, серед почесних гостей якого – Белла Ахмадуліна, Борис Мессерер, Александр Гордон.

26 – 28 вересня. Планетарій (Київ, вул. В. Васильківська, 57/3)
Будинок кіно (Київ, вул. Саксаганського, 6)
Будинок актора (Київ, вул. Ярославів Вал, 7)

РОВОТЕХНІКА

Електроніка, індастріал, симфоготика – на вечірці за участі українських діджеїв.

27 вересня. «Альт-Кафе» (Дніпропетровськ, п-т Героїв, 27а)

@ТРАКТОР

Дует нового проекту екс-басиста гуртів «BB» і «Борщ» Олександра Піпи й австралійської рок-команди Asleep in the PARK.

27 вересня. Бар «Gung'ю'bazz» (Донецьк, б-р Шевченка, 3)

СІБО АКАРІ

Всеукраїнський фестиваль анімекультури – покази анімаційних та короткометражних стрічок, виставка фан-арту, театралізовані дійства кослей.

27 – 28 вересня. Будинок культури ДІІЗТ (Дніпропетровськ, вул. Лазаряна, 2)

OUTCRY

Весела рок-н-рольна вечірка, під час якої звучатимуть переробки стареньких улюблених хітів.

28 вересня. Бар «Майдан» (Луцьк, вул. Бойка, 2)

SYSTEM UNDERCLASS UKRAINE TOUR

Музичні спаринги двох українських і пари іноземних метал гуртів.

29 вересня. «Рок-Кафе» (Дніпропетровськ, Набережна Перемоги, 106а)

«СЛУЖНИЦІ»

Карколомно красива вистава за п'єсою Жана Жене, в якій жіночі ролі режисер Роман Віктюк делегував чоловікам.

30 вересня. МЦКІМ «Жовтневий» (Київ, вул. Інститутська, 1)

«ЗАПОРОЖЦІ»

Соціально-мистецький проект, у якому поєднано фото містян із фрагментами їхніх інтерв'ю.

30 вересня. Обласне відділення Союзу фотохудожників України (Запоріжжя, п-т Леніна, 159)

НАШ ТИЖДЕНЬ

РУХ «ГЕТЬ КНИЖКИ!» На прогресивному сайті прогнозують, що незабаром книга вимре як така. Всі користуватимуться кишеньковими комп'ютерами. В яких, зізнається автор статті, екран замалий, а літерки дрібні, тож на яскравому світлі тексти взагалі блякнуть... Проте! Компі паралельно можуть виконувати ще кілька інших функцій за ті самі гроші.

Гм... Можливо, й книга теж може придатися для додаткових сервісів? Нею, наприклад, можна накрити банку з варенням, щоб не налітали мухи, підкласти її під кульгаву ніжку стільця... Та цінуємо ми книжку, мабуть, тому що в ній літери помітні, а формат зручний. І, головне, друкують у книзі зазвичай якісь цікавіші думки, ніж на сайтах. ■

▲
**ІГОР
КРУЧИК**

▼
**ОЛЕНА
ЧЕКАН**

ПТАШКУ ШКОДА! Отого горбчика з жовтим дзьобиком, що випав з гнізда. А ще сліпєнке замурзане кошеня, яке так змерзло під зливою, що й не нявчить. І розумієш, що врятувати їх майже неможливо, а все одно тягнеш додому. Пташеня — у вовняне кубельце під настільну лампу, і капаєш йому піпеткою водичку в роззявлений дзьобик. А кошеняті — ветеринара, а поки що миєш дитячим шампунем і сушиш феном. Одним словом — рятуй. Чи то їх, чи то себе. А потім усе одно віддаєш комусь, у кого більше вільного часу. А ще можна домовитися з дирекцією зоопарку й щомісяця переказувати, скільки зможеш, на утримання якоїсь тваринки. Лева чи мавпочки, а може, бегемота чи навіть колібри. В кого закохався з першого погляду. ■

НЕТЛІННІ ЦІННОСТІ Якось у білометну решту, видану мені в магазині, затесалися десять копійок made in USSR. Збереглися вони на диво чудово, тому й не відрізнив їх одразу від рідної двокопійки. Ти ба, країни давно немає, а гроші ходять. У році 1996-му, коли люди ще з підозрою ставилися до нововведеної гривні, довелося спілкуватися з одним посадовцем Національного банку. Тоді він розповів про цілком серйозні наміри перейти й на національне валютне «залізо». Пропонували різні назви: гріш, шеляг, шаг... Особисто мені більше імпонувала «сотик». Збігло 12 літ, тодішній керманіч НБУ Віктор Ющенко став президентом, а минуле й досі нам грозиться своїм копієм. ■

▲
**ВАСИЛЬ
ВАСЮТИН**

▼
**ВЕРОНІКА
КІФЧАК**

РЕАЛЬНЕ Вечорами я граю в онлайн гру BSFG. Ми, раса «хумів» (людей), воюємо проти ельфів, гномів та орків. Гравці з усього колишнього СРСР збираються біля комп'ютерів і влаштовують облоги, відвойовують замки та міста задля розвитку свого «народу». В нас є свій клан. Під час гри команда перемовляється за допомогою спеціальної програмки. Так-от, до чого я. Зник у нас один гравець, сильний маг на нікнейм Plaza. Ми ходили на війну, билися, але його катастрофічно бракувало. Клан захвилювався: куди ж подівся маг, хазяїн якого живе, здається, в Петері. Минув майже місяць, і вчора він з'явився. «Пацаны! — гукнув у мікрофон. — Вы меня извините. У меня дочь родилась. Я все время с женой был, но теперь я опять с вами...» Ось так реально перемагає віртуальне. Але не надовго... ■

МІЙ КАПЮШОН Обожаю речі з капюшоном — кенгурушки, дощовики, куртки. Навіть реглани з капюшонами, хоча вони, по ідеї, мають бути без них. Та це неважливо. На мій погляд, капюшон — то взагалі один із найвеличніших винаходів в історії людства. Для мене в цьому слові злилося так багато: й відчуття справжнього теплового затишку, коли дивишся з-під улобленого капюшона в холодний зимовий вечір, і пасмо світлого волосся, що так фантастично гарно вибивалося з-під білого капюшона мого першого кохання, і вдячність капюшонові, що амортизував прямий удар пивною пляшкою по голові. Якщо мені погано, я знаю, хто завжди прийме мою дурну голову в свої теплі обійми. Мій капюшон — це моя фортеця. ■

▲
**БОГДАН
БУТКЕВИЧ**

▼
**РОМАН
КАБАЧІЙ**

НА ЧУЖИХ ПОМИЛКАХ Хоча на пострадянському просторі немає зараз ближчих політично народів, ніж грузинський та український, довелося мені дещо засумніватися в щирості певних проявів патріотизму. Якщо всі грузини думають так, як викладач Варшавського університету Давід... Мова не про Росію як агресора, мова про ставлення до абхазців. І нашою тим абхазцям їх територія, якщо в них у мові немає навіть слова «море», а найвідоміший їхній письменник пише російською й тому не має права називатися абхазьким? І що вони в тій Росії побачили, коли вона їх асимілює, й нині всіх абхазців можна зібрати на київському стадіоні «Динамо»? А якби українська влада з таким самим «пістетом» підійшла до кримських татар? Правильно: в Криму стояли б «митворці». ■

4

ЖОВТНЯ

Палац спорту

Проект
Всеукраїнського громадського руху
«Не будь байдужим!»

Мазепа
made in Ukraine

XL /
46m

Початок о **13.00**

Всеукраїнський турнір
з кіокушинкай карате
на Кубок Івана Мазепи

Початок о **17.30**

Концерт за участі
найпопулярніших
українських гуртів:

Mad Heads XL

Танок на Майдані Конго

Воплі Відоплясова

ЖИВИЙ ЗВУК

ведучі: **Фоззі та Фагот**

ВХІД ВІЛЬНИЙ

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАРТНЕР:

Тиждень
www.tyzhden.net.ua

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАРТНЕР:

ОДНОКЛАСНИК

Новий унікальний
український проект

МЕРЕЖА КНИГАРЕНЬ

К Н И Г А Р Н Я

Купуйте в інтернет-магазині за адресою:
www.book-ye.com

Нова сучасна книгарня в історичному центрі Києва,
поруч зі станцією метро «Золоті ворота», вул. Лисенка, 3
тел: (044) 235-88-54
office@book-ye.com